

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

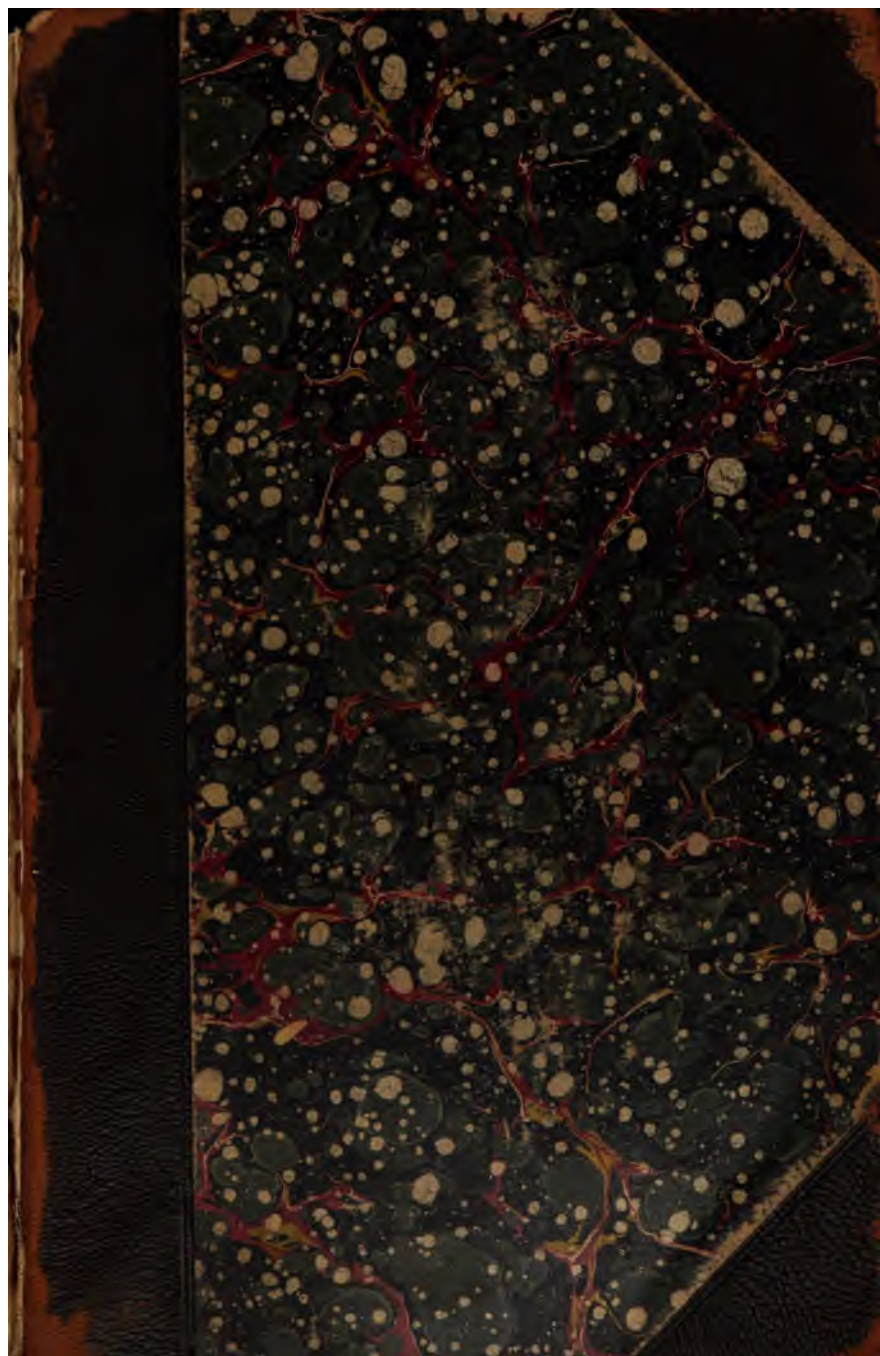
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ML 2 176.30

Harvard College Library

FROM THE

CONSTANTIUS FUND.

Established by Professor E. A. SOPHOCLES of Harvard
University for "the purchase of Greek and Latin
books (the ancient classics) or of Arabic
books, or of books illustrating or ex-
plaining such Greek, Latin, or
Arabic books." (Will,
dated 1880.)

Received 29 July, 1889.

875

SEXTI AMARCII
GALLI PIOSISTRATI
SERMONUM LIBRI IV

E CODICE DRESDENSI A. 167a

NUNC PRIMUM EDIDIT

MAXIMILIANUS MANITIUS

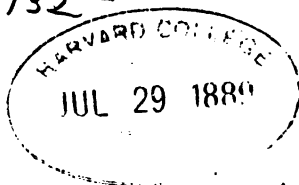
C
LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

MDCCCLXXXVIII

ML 2176.30

~~IV 3132~~

Constantius fund.

AMICO SUO

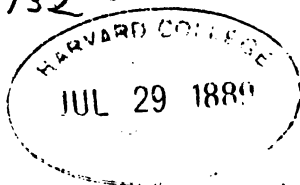
FRIDERICO WEISS

GRATISSIMO ANIMO

EDITOR

ML 2176.30

~~IV 3132~~

constantius fund.

AMICO SUO

FRIDERICO WEISS

GRATISSIMO ANIMO

EDITOR

51

PRAEFATIO.

Codex Dresdensis A. 167^{a1)} primum a M. Büdinger descriptus²⁾ continet a fol. 1^a usque ad 37^a carmen satiricum quattuor libris distinctum quod, ut in prologo legitur, Sextus Amarcus Gallus Piosistratus composuit. Cuius carminis non nisi frustra pannosve publici iuris fecerunt Haupt „Bericht über die Verhandlungen der Berliner Akademie“ 1854 p. 160 sq., Herschel „Naumanns Serapeum“ XVI, 93—96. 110 sq. 121—126, M. Büdinger (et Grunauer) „Aelteste Denkmale der Züricher Litteratur“ 6 sq. 25 sq. (Addenda in „Anzeiger für schweizerische Geschichte und Alterthumskunde“ 1868, N. 1 p. 89 sq.), Steindorff „Jahrbücher des deutschen Reichs unter Heinrich III.“ tom. I p. 191 et adn. 3. 4, p. 197 et adn. 3. Qui omnes res ad historiam Teutonici regni spectantes quae insunt carmini desumpserunt ut poetam certo addicerent temporis. Brevissime de Amarcio egerunt Wattenbach „Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter“ II, 3, Bursian „Geschichte der Philologie“ I, 69 sq. Alias Amarcium perstrinxerunt Schinz „Schweitzersches Museum“ 1790 p. 745 sq., G. Morel „Neues Schweizerisches Museum“ 1865 p. 49.

1) Quem codicem benigno animo domum mihi contulit bibliothecae regiae Dresdensis praefectus F. Schnorr de Carolsfeld.

2) Aelteste Denkmale der Züricher Litteratur 1865 p. 6 sq.

Ac primum quidem codex accurate describatur necesse est. Amarcii carmen ab una eademque manu exaratum est, quam saeculo XIII. ineunti adscribo. Priora codicis folia librarius iterum relegit locosque solito pallidius scriptos nigriore oblevit atramento e. g. fol. 4^a l. 7. 24. 25. 31. 32. 36. Ceterum carmen difficilius intellectu fuit, quam ut librarius omnes locos mente comprehenderet, quam ob rem haut ita paucae inveniuntur correcturae. Quod iam paulo post observatum est, praeter librarii enim manum altera et ea quidem paene aequalis (M) conspicitur, quae partem mendorum primitus non sublatorum correxit, lacunas supplevit, sententiarum distinctionem plerumque perperam positam partim emendavit. Attamen et interpunctio scatet vitiis et permulta apparent scripturae menda.

Praeterea a librarii manu exaratum est aliud carmen fol. 37^a cui inscribitur „de quatripertita conpunctione“¹⁾, quo finito altera ut videtur manus incipit quippe quae litteras minores et graciliores reddiderit. Willirami cantici canticorum latina paraphrasis num ab altera illa manu scripta sit dubitari potest, prioris enim librarii litteras esse puto. Quam paraphrasim idem corrector qui Amarcium emendavit relegit, quod conici licet ex correctura fol. 47^b l. 8 facta. Dein idem librarius nec non corrector²⁾ manent usque ad fol. 71^b; insequentia a multo recentiore manu exarata sunt neque ad rem in priore codicis parte tractatam pertinent. Singulas codicis particulas priores usque ad fol. 71^b et in uno eodemque monasterio scriptas et paene eiusdem temporis esse litterarum ductus atque modus sibi constantes adprobant. Sed partem a fol. 43 incipientem posteriore demum tem-

1) Quod cum aliis huius codicis ineditis publici iuris feci in „Romanische Forschungen“ VI, 1 sq. 2) Quod apparet ex coniectura fol. 69^b l. 22 posita.

pore cum priore coniunctam esse eo veri simile est quod foedissima in margine superiore a fol. 32 incipiens macula desinit in fol. 42. Quae macula olei ut videtur infusione effecta ab exiguis profecta initiis paulatim succrescens¹⁾ partem verborum eo loci positorum pessum dedit atque devoravit ita ut vix legi possent.

Quod sciant viri docti codex Dresdensis Amarcii unicus est neque alias de Amarcio eiusque carmine multa nobis tradita sunt. Vetustissimum de Amarcio nuncium praebet catalogus²⁾ bibliothecae monasterii quod hodie dicitur Marienfeld. Qui catalogus saec. XIII scriptus inter alia enumerat „Librum sermonum Amarcii metricae“. Plenius de Amarcio eiusque carmine disseritur in libro cui inscribitur „Registrum multorum autorum“ quemque notissimus poeta Hugo de Trimberg anno 1288 composuit. Cuius ex verbis infra positus³⁾ „cum sit auctor rarus“ conici licet Amarcii carmen tunc temporis iam paene oblivione abolitum fuisse. Ceterum Hugo ipse indicat se Amarcii codicem quendam in manibus habuisse, aliter enim de operis illius distinctione tam accurate loqui non potuit.

1) In fol. 42 maxima est. 2) ed. Kindlinger, Allgem. literar. Anzeiger 1800 p. 523: Liber sermonum amarcii metricae.
3) ed. Haupt l. l. p. 159

Sequitur Amartius, doctor veritatis,
Catholicus, satiricus, amator honestatis,
Turiaca provincia secus Alpes natus,
Horatium in satiris suis imitatus.
Scripsit hic temporibus Caesaris Heinrici,
Sed cuius, cum plures sint, nequit a me dici:
Reor tamen quod fuerit Henricus ille pius,
Qui verbis et operibus totus erat dius.
Quatuor nominibus est auctor is vocatus
Sextus et Amartius Gallus Pyosistratus.
Liber hic in quatuor libros est divisus
Et quibus in varios sermones subdivisus.
Haec de his sufficiant, ne velut ignarus
Amartium posuerim, cum sit auctor rarus.

Atqui Hugonem Amarcii carmen minime diligenter versasse statuamus oportet, quia dubitat quisnam fuerit ille Heinricus 'Romanae sceptriger arcis'¹⁾ cuius poeta fecerit mentionem. Quibus repugnat quod Hugo Amarcium Horatii imitorem esse dicit, nisi forte credis haec eum aliunde desumpsisse. Aut enim Hugo in codice suo plura de Amarcio scripta invenit aut quod Amarcium in Turiaca provincia secus Alpes natum esse adfirmat alio ex fonte hausit. Praeterea Hugo poetam inter alios vates commemorat in libro cui inscribitur „Renner“.²⁾

Denique pauca de Amarcio traduntur in chronicis quae Theodorich Engelhuus saeculo XV. ineunte scripsit.³⁾ Quem quae Hugo de poeta reliquerit expilasse Hauptius falso opinatur⁴⁾, quod iam Büdinger vidit⁵⁾; alter enim in Amarcii mentione prorsus ab altero abhorret. Neque, quod monebat Büdinger, Vincentii Bellovacensis speculum historiale investigans quidquam de Amarcio traditum inveni, quod Engelhuusio praesto esse potuit. Atque ita certum quidquam de Engelhuusii fonte adferre nequeo. Ceterum fieri potest ut Engelhuusius quae de Amarcio tradit ex ipso Dresdensis codicis folio tegumentario nunc perditio desumpserit, si codicem illum Erphesfurtensem olim fuisse Büdinger recte suspicatus est⁶⁾; constat enim Engelhuusium diutius Erphesfurti versatum esse.⁷⁾ Posteriore tempore Amarcus e notitia virorum doctorum plane evanuisse puto quia Leysero viro in operibus mediæ aevi poetarum adprime versato ignotus fuit.⁸⁾

1) Amarc. lib. III, 141. 2) Renner vs. 9310 Oracius und Virgilius | Amarcus und Ovidius. 3) Scriptores rerum Brunsvicensium ed. Leibniz tom. II, 1092 Amarcus poeta claruit

in Turego, qui pulchrum doctrinale novum dictavit pro pueris, qui etiam pulchrum Graecismum composuit. 4) Haupt l. l. p. 160. 5) Aelteste Denkmale p. 4. 6) Ibid. p. 7 sq.

7) cf. O. Lorenz, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter seit der Mitte des dreizehnten Jahrhunderts tom. II, 151. 8) Quod ex eo colligi potest, quod Leyserus in opere suo cui

Atque secundo quidem loco quae de Amarcio ipso traduntur accurate inspiciamus. Ex his nonnulla ad unguem perduxit Büdinger¹⁾ sed haut ita pauca adhuc egent iudice. Hugo de Trimberg poetam in „Turiaca provincia secus Alpes natum“ esse adfirmat, Engelhuusius in Turego claruisse dicit. Quae inter se satis discrepare nemo non videt; attamen hi duo auctores procul dubio unum eundemque locum attingunt videlicet pagum qui dicitur Turgau quippe qui pagus Amarcii tempore terram Turicensem quoque complecteretur. Quod Büdinger coniecit²⁾ apud Hugonem pro verbo „Turiaca“ scribendum esse „Curiaca“ refuto quia ille vim fecit verbis neque in eo sibi constat, quod prius Engelhuusium Hugonis verba expilasse negavit. Qui duo nominis illius testes nequaquam abiciendi sunt neque habemus cur verum eos dixisse negemus. Huc accedit quod Amarcus ipse se Gallum nominat, quod cognomen duobus modis interpretari licet; aut verbum Galli spectat ad monasterium S. Galli in pago Turgau situm, aut Amarcus Francogallum se esse eo indicat. Neque poetam Germanicae sed Romanae, ut dicitur, originis fuisse ex aliis quoque causis concludi potest. Primum enim Amarcus imperatorem e gente Salica natum Henricum non Heinrichum nominat³⁾, quam nominis formam praecipue a Romanis quae vocantur nationibus usurpatam esse constat inter omnes. Dein et nomina Sexti Amarcii Piosistrati et Candidi Theopystii Alchimi⁴⁾ magis homines decent e Romana quadam gente natos quam Germanica. Denique quae verba facit Amarcus III, 527 'Nunc

inscribitur „Historia poetarum et poematum medii aevi, Halae 1721“ de Amarcio nihil adfert. Ceterum cf. argumentum quod codici Dresdensi inest leviterque Amarcium quoque perstringit.

1) Aelteste Denkmale etc. p. 8—21.

2) Ibid. p. 104. Ubi V. Cl. W. Wattenbach nonnulla a Büdinger falso lecta egregie correxit; cf. Anzeiger f. schweiz. Geschichte etc. p. 92 sq.

3) Carm. III, 141.

4) Cui carmen suum dedicavit Amarcus.

quos eiectos huc *dira* Sicambria mittit', patriis finibus extorri Francogallo cuidam vel Burgundioni¹⁾ dici potuerunt patriae pristinae irato. Quibus convenit quod Amarcus pluribus locis ita loquitur ut priore tempore divitem eum atque opulentum fuisse conicias, quod iam Büdinger monuit.²⁾ Amarcus enim peritissimus est morum nobilitatis eiusque negotia et ludicra accurate describit et divitum nobiliumque hominum epulas atque convivia depingit. Huc accedit quod inopis conditionis homines hortatur ut contenti sint paupere censu locoque humili neve maiora petant. Quae cum ita sint Amarcium patria expulsum in Germaniam venisse contendimus. Veri simile est poetam in patria fortunatiorem fuisse quam in peregrinis locis eamque ob rem nescio an saturas suas scripserit. Quae si contuleris verbis quae Hugo de Trimberg facit de Amarcio, poetam e gente quadam Romana in pago Turgau (vel Francogallia) natum esse adfirmabis.

Mille carminis loci Amarcium virum laicum fuisse negant, ecclesiasticum adprobant. Qui cum clericatus tunc temporis vitia et maculas violenter acerbique aggressus sit, illi ordini adscriptus non erat. Cuius ordinis fuerit, e verbis III, 739 sq.³⁾ positis facile concludi potest. Poeta ibi monachis conviciari sese decere negat, quam ob rem Amarcium monasticae conditionis virum fuisse apparet.

His ita dispositis et quibus Amarcus negotiis praecipue occupatus fuerit, e multis carminis locis satis elucet. Animadvertas mecum, quaeso, versus II, 48.

1) Eo tempore Burgundia non amplius decem undecimve annos cum Teutonico regno coniuncta erat atque ut erant Burgundiones maiore ex parte Romanae originis, tunc ex ea natione nati haut perperam eosdem atque Francogallos se esse dicere potuerunt.

2) Aelteste Denkmale p. 19 sq.

3) Monachus a pompis mundanis sponte recessit;
Obiurgare illum *non multum pertinet ad me*
Nec cupio.

75sq. 528 sq. 571. III, 16. 70 sq. 74. 79 sq. 139. 214. 445 sq. IV, 419 sq. positi quid contineant. Quibus locis res ad medicinam spectantes tractantur quare Amarcium medicum fuisse persuasum habeo. Qui suae aetatis medicina arte valde inbutum se praebet et plerumque corporis remediis animae obponit, quo demonstret, se medicum etiam animae vitiis mederi posse. Et hinc quoque totum carmen natum esse puta. Sed haut ita facile dictu est, quibus ex libris medicinae artis scientiam Amarcus hauserit; quaeri enim potest utrum ille in remediis dandis antiquitatis an sui temporis scripta expilando imitatus sit. Notissimus et versatissimus certe ei fuit Plinius, ut secundum caput libri quarti aperte testatur atque ob eam rem Amarcium in medicina quoque Plinium inspexisse veri simile est. Fortasse ei praesto fuit et liber Sereni Sammonici. Sed quae dat praecepta ad medicinam pertinentia maiore ex parte ex duobus hisce auctoribus desumpta non sunt; quae multo magis accedunt ad librum (Pseudo-)Apulei de herbarum virtutibus. Sed ne illum quidem talem qualis hodie exstat expilavit, quae de causa poetam epitomen illius libri aliis aliunde excerptis iam tunc consutam manibus versasse puto.

Amarcius praeter medicinam alias quoque res tractavit quod quidem Engelhuusius tradit dicens et doctrinale novum eum dictavisse pro pueris et Graecismum pulchrum conposuisse.¹⁾ Itaque Amarcus etiam res

1) Quae verba transtulit Büdinger l. l. p. 3 „Sprachlehre in Versen dichtete“ et „Encyclopädie verfasste“ sed haec falso. Sane et doctrinale quod composuit Alexander de Villa Dei et Graecismus quem scripsit Eberhardus Bethunensis (cf. Leyser, hist. poet. et poem. med. aevi p. 767 sq. 795 sq. 829 vs. 69 sq.) versibus scripta sunt. Hauptius (l. l. p. 160) Engelhuusium Hugonis de Trimberg registrum inaccurate excerptem ad fignenta venisse obtendens verba illa omnino refutat. Quod si ei concesseris, omnibus recentioris aetatis historiae vetustae fontibus abstinendum esse dices. Büdinger Hauptium ita sequitur ut

ad scholas spectantes attigit, doctrinale enim illud breviarium trivii quod dicitur vel septem artium liberalium fuisse persuasum habeo; Graecismum intellego librum Graecas voces adiecta notione Latina complectentem.¹⁾ Quibus convenit, quod pluribus locis poeta Graecorum verborum notitia se iactat.²⁾

Dein quo tempore Amarcus carmen composuerit, Büdinger satis dilucide illustravit.³⁾ Quam adfert poeta infortunam famem⁴⁾ sine dubio clades ab anno 1043 incipiens intellegenda est. Itaque carmen ante annum 1044 scribi non potuit. Ceterum Büdinger huc alia adferre debuit. Amarcus enim tradit⁵⁾ papas vetuisse ne sacerdotes matrimonium inirent. Quod edictum pertinet ad acta synodi anno 1018 Papiæ congregatae cui Benedictus VIII. papa praesidebat. Quare Büdinger papas ab Amarcio nominari falso negat.⁶⁾ Immo vero poeta a matrimoniis clericorum prorsus abhorrens illius synodi decretis⁷⁾ consentit. Atque id quoque Romanae Amarcii origini concinit, Romanas enim nationes inprimis ecclesiae ut dicitur reformationi tunc fuisse notum est.

Amarcium Teutonici regni aulae statum bene novisse iam Büdinger recte monuit;⁸⁾ et alios quoque medicos in aula regia versatos esse scimus quippe

Engelhuusii quidem verba hautquaquam recuset, Amarcii et doctrinale et Graecismum eiusdem generis opera fuisse contendat cuius Alexandri et Eberhardi. Sed verba supra posita transferri non possunt nostris „dichten“ et „Encyclopädie“. De Graecismo illo prius breviter egerunt Schinz in „Schweizerisches Museum“ 1790 p. 745 sq., G. Morel in „Neues Schweiz. Museum“ 1865 p. 49, sed paene omnibus destituti subsidiis rem ne hilo quidem promoverunt. 1) Exempla habes in Amarc. Carm. II, 155. III, 667. 2) Carm. I, 357. II, 155. III, 5. 14. 124. 148. 323. 667. 809. IV, 190. 347. 3) l. l. p. 13—16. 4) III, 145 sq. 5) III, 732. 6) l. l. p. 17 et Anzeiger f. schweiz. Gesch. etc. 1868 p. 94 adn. 10. 7) cf. Mansi, nova conciliorum ampliss. collectio XIX, 343—356 et Monumenta Germ. hist. legum tom. II, 561—564. 8) l. l. p. 17 sq.

quorum ars magni aestimaretur.¹⁾ Quod Büdinger poetam in capella regia occupatum fuisse coniecit²⁾, e verbis illius concludi minime potest. Neque id quidem pro certo adfirmaverim, Amarcium Spiraе versatum Beradontis curationi interfuisse. Qui fuerint ille Beradon et lib. III, 154 (179 predictus herus) Patricius³⁾ quidam nominatus iam non liquet. Carmen ipsum Amarcus dedicavit viro alias plane nobis ignoto Candido Theopystio Alchimo. Quem Amarcii magistrum fuisse eo verisimile est, quod in praefatione poeta ab eo petit ut quae prius conatus sit carminum obliviscatur.⁴⁾ Quae sine dubio spectant ad carmina ab Amarcio admodum iuvene vel adulescentulo composita Candidoque illi bene nota. Aliud quicquam excepta mystica de Candidi corporis colore facta significatione⁵⁾ de illo in carmine non invenitur.⁶⁾ Neque titulus nostri carminis merus iam exstat; sed inscriptionem quam in catalogo monasterii Marienfeld legimus meram fuisse et in hac quoque re auctorem quod carmini suo inscripsit „Sermones“ Horatium — sexcenties enim Amarcus Horatii vestigia pressit — imitatum esse puto, nisi forte poetam carmina sua saturas vocasse ex Hugonis verbis censes.

**Materiem carmine tractandam Amarcus elegit in-
deficientem, cum hominum suae aetatis statum mores-**

1) Anselmi gesta epp. Leodiens. c. 44 (SS. VII, 216)
Ea tempestate Iudeus quidam in arte medicinae praecipuus et ob hoc quidem imperatori Cuonrado satis acceptus . . .

2) l. l. p. 17. 3) an Spirensis episcopus? Sed tunc temporis praefuit Spirensi ecclesiae Sigibodo. Fortasse Patricius fuit abbas Spirensis. 4) I, 5

Si magnum te parva iuvant hoc excipe carmen

Oblitus tenerę quod pubertatis alumnus

Confusus domino celitus ausus eram.

5) I, 3 Ut cum corporea superes albedine cygnos. 6) cf. Menckonis chron. (Mon. Germ. SS. XXIII, 524) Auroram Sedu-
bium Theopistam et similia . . . conscriberet.

que describeret. Atque ita Amarcus sui temporis morum iudex tantum mala ut fieri solet conspicatus eos qui Romae praecipue saturas scripserunt imitatus est scilicet Horatium¹⁾ Persium Iuvenalem. Quo fit ut Teutonicae res saepissime Romanae antiquitatis facie atque colore depingantur cui vitio fere omnes medii aevi poetae succubuerunt. Quid sentiat auctor de rebus carmine tractandis facile cognosci potest ex primi libri capite primo cui inscripsit „epilogus de virtutibus patrum et posteriorum viciis“: et nimis queritur de sui temporis rerum malo statu moribusque depravatis et vehementer in caelum fert res temporis acti, quod per totum carmen factum esse facile perspicias. Amarcus si Germanicam vetustatem meram descripsisset, maximam ei gratiam haberemus, sed paucis exceptis cum prioris aetatis bona laudat, exempla ex bibliis sanctis sumpsit, quam ob rem pro Germanis plerumque Hebraei laudibus efferuntur. Sui autem temporis Hebraeos maxime perosos habuit Amarcus, ut tunc solebant viri ecclesiastici invadere Iudaeos religioso quodam furore atque odio. Et quae recentioris aetatis mala enumerat poeta, maiore ex parte hausit ex satiricorum Romanorum scriptis supra commemoratorum, ita ut saepe Romani mores pro Germanicis vellicentur. Quod scriptorum medii aevi commune vitium esse nemo ignorat.

Auctor carmen suum in quattuor libros divisit, quibus materiae dispositio minime respondet. Primis enim libri primi capitibus in communia vitia locutus ut sunt avaritia libido superbia luxuria, in posteriore parte libri primi atque in toto libro secundo Iudaeis Christianae fidei expertibus more clerici Christiani maledicit. Quae pars magis episodus quae vocatur dici potest quam ut totum carmen continuet. Dein in

1) Id iam cognovit Hugo de Trimberg in registro suo de Amarcio ita locutus: „Horatium in satiris suis imitatus.“

tertio libro multis ex prioribus libris repetitis sobrietas castitas humilitas ab auctore lectori commendantur. Quae excipiunt de anima disputationes partim Augustino Prudentiove desumptae. Tercio libro finem dedit Amarcus praeceptis a quodam Eufonio¹⁾ de amore Christiano deque probitate vitae clericorum editis. Quartus liber disputat de praecipuis Christi monitis quibus finitis adsuta est brevis oratio qua inprimis auctorem orthodoxum esse demonstratur. Totius autem carminis momentum in conviciis et contra Iudaeos et contra clericatum iactis positum esse videtur, quibus postponuntur quae in commune Amarcus disserit; quamquam ea maximi aestimanda sunt quia plerumque viridi quodam colore vitia hominum suae aetatis per vulgata depinxit poeta ut sunt superbia hominis novi (I, 301 sq.), fastus nobilium in clericos (I, 331 sq.), luxuria divitum (I, 371 sq.), auri fames avarorum (III, 91 sq.), prodigi incontinentia (III, 103 sq.) atque id genus alia.

Iam de fontibus ab Amarcio adhibitis altius est ordiendum. Atque poeta ipse quidem citat in carmine suo fontes Augustinum (III, 427), Gregorium I. papam (III, 225), Hieronymum (I, 99). Semel etiam nominat Prudentium (II, 383), Horatium (IV, 299)²⁾, quamquam his ambobus plurimum debet ut ex notis nostris textui carminis subpositis satis elucet. Praeterea citantur ab Amarcio III, 268 sqq. Naso³⁾ (i. e. Ovidius), Gallus⁴⁾, Iuvenalis, Alchimus (i. e. Alcimus Avitus), Arator, Sedulius, Iuencus⁵⁾, III, 527 Terentius, IV, 471 sqq.

1) De Eufonio vide infra. 2) Non solum Horatium uberrime expilavit Amarcus sed etiam commentatorem eius Acronem ita ut pro certo affirmari possit, poetam Acronis scholiorum codicem quendam in manibus habuisse. 3) Ovidium ab Amarcio inspectum esse recte iam Bursian monuit in „Geschichte der Philologie“ I, 60 adn. 4) Quem tantum e Servio ad Verg. Ecl. X Amarcus novit. 5) Quos christianos poetas Amarcus reprehendit cum antiquos laude efferat III, 270: „Alchimus Arator Sedulius atque Iuencus | Non bene

Lucanus, Statius, Sallustius.¹⁾ Quos poetas nominavit omnes expilat Amarcus exceptis Gallo Aratore. Plurimus autem pendere videtur ex Eufronio quodam III, 572. IV, 1 nominato. Verba poetae III, 571 sq. posita ita interpretanda esse puto ut Amarcium aut discipulum Eufronii scholas frequentasse aut librum ab Eufronio de proba sacerdotum vita conscriptum in manibus habuisse eique praecepta III, 574—967 prolata debere contendam. Quae nescio an coniungenda sint, ita ut Amarcium et Eufonium docentem audisse et eius librum excerptisse statuamus. Nomen Eufronii cognominibus Piosistrati Theopystii equiparandum esse puto, Germanica enim ve' Gallica esse videntur in Graecam linguam translata. Vergilium Amarcus non citavit quamquam ex illo permulta hausit quae carmini suo more medii aevi poetarum inseruit. Saepius autem verba nostri eadem referunt quae Anselmum in gestis episcoporum Leodiensium nobis reliquit. Cuius gesta (Mon. Germ. hist. VII, 191 sqq.) cum post annum 1048 scripta sint et Amarcus carmen suum circa annum 1044 composuit fieri non potest ut poeta Anselmum inspexerit sed illum ex Amarcio hausisse puto. — Praeterea pluribus locis similitudo intercedit inter Amarcium et Eupolemium poetam adhuc paene ignotum. Cuius opus in cod. Dresdensi Dc. 171^a fol.

tornatis apponunt regia vasis | Fercula.“ Neque alias semper vere orthodoxum se praebet poeta; rogat enim III, 718 cur sua aetate miracula non iam fiant, cum in sanctorum virorum translationibus miracula satis superque fieri sacerdotes tunc temporis populum docerent. 1) Sallustium enim supplendum esse puto ad versum IV, 479 „Et Marii referens virtutem astumque Iugurthæ.“ Praeterea nominantur ab Amarcio Homerus (I, 187. III, 791), Cuius scriptor (III, 791), Pythagoras (I, 442), Plato (III, 242), Demosthenes (I, 221), Hippocrates (II, 75), Aesopus (III, 527), Themistius (?) (I, 221), Ennius (III, 792), Saliorum carmen (IV, 56), Boethius (III, 110). Veri simile est Amarcium quae de bello Troico adfert ex Iliade latina sumpsisse, quae tunc temporis pervulgata fuit.

17^a—38^b (s. XIII) scriptum¹⁾ cui temporis adscribam nescio. Sed ut in notis nostris commemorabitur, inter ambos plura similia sunt ita ut alterum ex altero quaedam desumpsisse persuasum habeam. Quae de re alias accuratius disputabo. Amarcium multa Plinio debere supra iam monui. Quod poeta III, 191 de vatibus Caesarianae necis adfert ex Suetonio hausit.

Ex sanctorum actis Amarcii S. Macarii Aegyptii abbatis vitam legit eiusque partem libro tertio (379—416) inseruit, quae Büdinger²⁾ ad vitam Macharii Syri anno 1012^c Gandae mortui pertinere falso opinatur. Quae Amarcii de Macario adfert, fere ad verbum ex illius vita desumpsit.³⁾ Item quod miraculum commemorat poeta II, 602—666 Beryti factum ex actis de concilio Nicaeno secundo paucis omissis excerpit.⁴⁾

Ars metrica Amarcii proprium servat aetatis usum eademque vitia admittit quibus poetarum aequalium versus inquinantur. Sed copia vitiorum illorum apud nostrum haut ita magna est; quorum pauca in indice II. enarrabo. Permulta autem inveniuntur in carmine nostro vocabula rara verborumque coniunctiones intellectu difficiles, quorum maiorem partem ex Horatii satiris, quid significarent ex Acronis interpretationibus edoctus, in suum usum transtulit noster. Ex quibus quae ullius momenti sunt in eodem indice

1) Quod carmen brevi tempore editurus sum in „Romanische Forschungen“. 2) l. l. p. 16. 3) Acta SS. Ian. I, 1009 c. III, 12 ecce occurrit illi diabolus in via cum falce et cum vellet eum percutere non potuit dixitque ei: Magnam a te vim patior, Macari, quia adversum te nihil valeo. Ecce enim quidquid tu facis et ego facio. Ieiunas et ego. Vigilas et ego omnino non dormio. Unum est tantummodo in quo me superas. Et dicit ei abbas Macarius: Quod est istud? Respondit diabolus: Humilitas tua, et ideo adversum te nihil possum. 4) Mansi nova concil. collect. ampliss. XIII, 23—30 (acta concil. Nicaen. II actio IV).

composita invenies. Quae Amarcus ex prioribus auctoribus desumpsit cum suis locis accurate textui subposita sint, indicem ex eis conflare supersedi.

Codicis orthographiam genuinam servavi exceptis tantum vitiis quae librario debentur.

Niederlössnitz apud Dresdam Non. Febr.

MDCCCLXXXVIII.

Corrigenda.

p. VIII l. 12 a marg. inf. lege 'Amarcium' pro 'Amarcius'.

**Incipit epistula Sexti Amarcii Galli Piosistrati
ad Candidum Theopystium Alchimum.**

Virtutum norma, Theopysti, fulte decora,
 Inque dei vernans candidus obsequio,
 Ut cum corporea superes albedine cygnos,
 Gemmis interius candidior niteas.
 Si magnum te parva iuvant, hoc excipe carmen 5
 Contextum crasso pectoris igniculo,
 Oblitus tenerę quod pubertatis alumnus
 Confusus domino cęlitus ausus eram.
 Et si noscere amas, quo pacto trusus ad hoc sim,
 Cordis luminibus perspice, quod sequitur. 10
 Perverti mores habitos maioribus hoc in
 Tempore pertractans vix tenui lacrimas.
 Hinc carptim priscos intendi scribere ritus
 His qui nunc degunt ferre volens reduces.
 Sed cum talis adhuc titubaret mente libido, 15
 Publicus herentem scribere iussit amor.
 Non ergo te rusticitas deterreat eius,
 Versibus altisonis non opus omne viget.
 Cumque superborum pigeat fastigia semper
 Inspicere, huc oculos flecte aliquando tuos. 20
 Israhel qui venit oves revocare celebres,
 Manzeribus nobis contulit ille manum.

1—22 ediderunt: Haupt, Bericht über die Verhandlungen
 der Berliner Akademie 1854 S. 160 f.; Herschel, Naumanns
 Serapeum XVI, 93; Büdinger, Älteste Denkmale der Züricher
 Litteratur S. 25

Incipit liber primus Sexti Amarcii.

(I.) Epilogus de virtutibus patrum et posteriorum viciis.¹⁾

- Quem bis natorum, semel ex genitrice, secundo
 Pneumate de sancto regni celestis amore,
 25 Corrugare genas²⁾ et eas conspergere fletu
 Non deceat, quod que quondam fortissima pugna³⁾
 Virtutum stravit munimine rursus in hostes
 Surrexisse sacro letisque vigere triumphis
 Fataque victricum vicia irridere⁴⁾ videmus?
 30 A patrum vita tantum distare videmur,
 Occasus quantum rutilanti distat ab ortu.
 Cana venenose secura libidinis etas
 Lumbos constrinxit zona succincta pudica,
 At nos hircosus molli oblectamine flatus.
 35 Ructantes auras suffundimus atque canino
 Ore remordemus; tento inspicere aëra collo
 Est amor, et cupido nummos abraderе rostro:
 Illud more gruis, hoc corvi more voracis.
 Inservire iocis avium libet et catulorum,
 40 Et vana extolli scurrarum laude vafro-
 rum, Turbidulasque⁵⁾ modis variis conpescere curas.
 Inter avariciam constat via luxuriamque,
 Quam raro incultam — namque his divina voluntas
 Grata fuit, nec eos domini precepta gravarunt —

24 *pneumate*] *n* superscriptum 26 *que*] olim *quē*, erasum
 33 in margine inferiore leguntur librarii manu scripta: *Scō*
^o*pet alexāder m* (sancto Petro Alexander monachus) 40 *vafro-*
^o*rum* in rasura 43—62 ed. Herschel l. l. p. 93

1) cf. cum hac carminis parte verba Anselmi in gestis
 episcoporum Leodiens. c. 28 (Mon. G. SS. VII, 205): o si nostris
 temporibus tam aurea possent revocari saecula . . .! 2) cf.
 Hor. Ep. I, 5, 23. 3) meminit Prudentii Psychomachiae.
 4) cf. Tac. Germ. 19 Nemo enim illic vitia ridet. 5) cf. Prud.
 Apoth. 208.

Dimisere patres renovantes passibus illam 45
 Crebris. Mendicos victu cassos et amictu
 Fulcibant et non marcarum pondere fiscos
 Stipabant aut mole gravi granaria frugum.
 Illi etiam heroas virtute evoque verendos
 Constituere duces¹⁾, primates atque tribunos. 50
 Tunc qui vilis erat, quamvis centena talenta
 Palma porrigeret tremula gemmasque nitentes
 Proferret titubante vola, non ulla potestas
 Concessa est illi. Sed nunc qui vendit opellas,
 Discissos senio byrsas qui tendit olentes 55
 Dentibus inpressis, tereti qui lignea torno
 Vasa rotat, multo si scrinia fenore farta
 Exspolians nitidam portabit ad atria massam,
 Ille tribunus erit, quodcunque affectat habebit.
 Nemo tunc scalprum²⁾, nemo tunc scruta³⁾ paterna 60
 Inproperat, dat gaza genus, formam, probitatem.
 Nummatis pars prima favet, laudantur amantur.⁴⁾
 Consulibus quondam Romanis mos erat iste,
 Non nisi discretis committere pontificatus,
 Utpote morosis scripturarumque peritis, 65
 Illis agricolas brutos ratione carentes
 Presbiteris formare probis, nec poscere soldos
 Immo sedulius ipsi petere ac peterentur.
 Quis et quot claris tunc pollens terra sophistis
 Fulsit, quotque animę regna obtinuerunt beata! 70
 Heu nunc posteritas contempto more parentum
 Omnia pervertit, pietas heu funditus omnis
 Destruitur, pauci sunt qui ad celestia tendant.
 Quere fidem, non invenies, fraus regnat; et ipse
 Cui bona tu facis, aspergit rumore malo te. 75

55 an *discissas*?67 c. *Presbiteris*

1) Tac. Germ. 7 duces ex virtute sumunt. 2) cf. Hor.
 Sat. II, 3, 106 et schol. Acron. 3) cf. Hor. Ep. I, 7, 65 et
 schol. Acron. 4) Hor. Ep. I, 6, 37 sq.

Simpliciter quis agit? nichil est, malus intonat omnis,
 Quique lupum vivit, cunctos similes sibi credit.
 Ei mihi! ad infernum totus modo cursitat orbis.
 Felix cui dabitur Stigias non ferre latebras,
 80 Et Flegeton teos evadere cœlitus ignes!
 Felix quem tristem manes Acheronta colentes¹⁾
 Non detentabunt nec lurco vorabit Avernus!
 Circa momentum mundanus abit dolor, illic
 Eterni luctus, nec cessant stridere dentes.

(II.) De eo quod avaricia leges et sanctiones subvertat.

85 Quo terre reges, argenti splendor et auri,
 Precipitas? Quid rectores mundi illice forma
 Hortaris nescire deum? Quid lucis alumnos²⁾
 Perpetuis cecas tenebris? Te regia cœli
 Verarumque locus precellit deliciarum,
 90 Mellifluo rutilans per tempora, cuncta nitore!
 Unde modo incipiam de mundi principibus qui
 Turpis avaricię vexillum ferre videntur?
 Pene potens omnis temerarius acmine facto
 Dedere munificam leto gliscit rationem,
 95 Nec trutinam iudex equo discrimine librat.
 Illinc iusticię sedes, hinc sessio gemme.
 Sed toto obtutu gemmarum ad gaudia fixo
 Naso suspendit³⁾ camiro iusti stationem.
 Illud pertractans animo Hieronimus inquit:
 100 „Omnium avaritia est mater radixque malorum.“⁴⁾
 Quam recte intonuit! namque hac suadente magistra

77 an *lupus*? 82 c. *de tentabunt* 97 c. *ob tutu fixo*
 100 in macula, fortasse *xu* scriptum

1) Aen. V, 99. 2) Prud. Perist. II, 205. 3) Hor.
 Sat. I, 6, 5. II, 8, 64. 4) Hieron. ed. Vallars. (Veron. 1734)
 I, 927 E (epist. CXXV ad Rusticum) et radix omnium malorum
 avaritia.

Abiciunt domini decretum sepe fideles,
 Ut victis quondam Ierichenis perfidus Achan.¹⁾
 Sordent Christicolæ, nisi quis est copia gaze,
 Diraque barbaries auro sociante fovetur. 105
 Si pauper Christi Iudeo dixit: „Apella“²⁾,
 Proclamant cupidi nil nil cruce dignius esse.
 At si cristatus Iudeus et excoriatus
 Ex nostris inopem percellit strage profana,
 Excusso querulis obpeditur ore propinquis.³⁾ 110
 Quid loquar in tribulis latrones more ferarum
 Palantes cecosque specus et lustra colentes
 Nil referre feris? Non illos arcet ab antris
 Ianus et horrifico ramalia candida nimbo,
 Pendula non glacies, sitis augens dira calorem. 115
 Quid memorem regum rimantes tecta scelestas
 Raptorum furumque manus? quos non pudet auri
 Instimulante fame⁴⁾ vagina stringere sicam,
 Et non speratos vibrare proterviter ictus,
 Aut conto cerebrum aut seva multare securi, 120
 Ut mutilatorum stellata veste fruantur
 Ignitaque auro trabea, proh ceca cupido!
 Pontificum tedet corvinos promere rictus,
 Quos, ceu flagra trocum, rotat insaciata cupido.⁵⁾
 Non tam avide pandit stomacho latrante⁶⁾ palatum, 125
 Quando errare pecus per prata recentia⁷⁾ cernit
 Sopito pastore lupo, quam pontificum mens
 Pluribus ecclesiis hiscit rectoribus orbis,
 Se nitidum sperans corradere posse metallum
 Quod multi ignavi procedant divite palma. 130

106 *xpc* *apella* 113 an *differre*? 115 *augens* in ras.
 119 c. *protervier* 123—133 ed. Herschel l. l. p. 94 sq.
 123 *cervinos* Herschel falso 124 *cupido*] p in ras. pro b

1) Ios. 7, 1 sq. 2) cf. Hor. Sat. I, 5, 100. 3) cf. ib. I, 9, 70. 4) Sedul. C. Pasch. I, 237. Tibull. I, 5, 58. 5) Prud. Psych. 478. 6) Hor. Sat. II, 2, 18. 7) Aen. VI, 674.

- Cui cuius casus quærenti verbera neutri
 Reddit apudque probos stat muto inglorius ore
 Et fronte obstipa¹⁾; non presulis horret adire
 Atria, distentas rutilanti fasce crumenas
 135 Apportans, vernas ambit dominumque serenat;
 Nam frendens visu subridet episcopus auro.
 Hic ubi ruricolis nummo fautore sacerdos
 Est datus, infirmis audet subducere corpus
 Divinum, nisi dentur ei vel quatuor asses;
 140 Quin et si infantum subitus dolor appetit artus
 Nondum tinctorum sacrato in fonte, malignus
 Absterret querulos prolis de morte propinqua;
 „O quantus labor est plus insistentibus illis!
 O si bis senis rotulis mihi palma gravetur
 145 Argenti, puto sic posset labor iste levari.“
 Sicque mori plures linquit sine crismate, gazam
 Illicite expensam sibimet persolvere querens,
 Duriter ille stolam calicemque miser luiturus.
 Preterea si qui sua plebibus ora resolvunt,
 150 Promulgare sacras sic intendunt omelias
 Ut plus pro nummis quam pro mercede tonantis
 Ultro prebendam videantur pandere sanctam.
 Quid de conversis, quos recto et nomine vero
 Appellare volens perversos dicere debet,
 155 Christe, feram? Sed enim tenebrosis vestibibus artus
 Frenantes tumidos et amantes abdita claustra
 Primitus, inter se paulatim nobilis auri
 Argentique struem, quanta est cuiusque facultas,
 Secreto conferre student, quo limpida coram
 160 Succina prodentes consciscere singula sensim
 Rura queant. Hic fulmineus cupit esse decanus,
 Alter egenorum provisor flagitat esse,

181 Cui] c. Qui corr. 132 c. Redd̄ ap̄t̄q; Reddit apdit-
 que Herschel 157 c. in terse 161 c. hinc (hīc) ita Herschel

1) Hor. Sat. II, 5, 92.

Ille peni curam petit, alter preposituram;
 Ille cupidineum, novitatis amicus, amaro
 Sollicitans rancore iecur moderamine fratrum 165
 Enodi res cunctorum decernere gestit.
 Continuo nactus, quod mens exusta sitivit,
 Ad regem si forte means signavit ocellis,
 Pontifices Pario lapidi equos ferre bacillos,
 Mordacem ex imo gemitum pulmone remittit 170
 Et natat in curis quo more vitellus in albo¹⁾,
 Atque hæc intra se: „Que te detrusit in artum²⁾,
 Mors tam dira locum candente satellite cassum
 Vestitumque toga residui, roseos ubi stulti
 Aut niveos viciant tunicis nigrantibus artus 175
 Denormantque³⁾ caput ferro? Quid fiet? in illis
 Degener obscuris numquid versabere semper?
 Absit ut hoc, fieri nummus sinat induperator⁴⁾,
 Immo hanc lacteolo baculus volo candidiorem
 Dente manum repleat; quid convenientius hoc est?“ 180
 Hinc fit ut egroti medicamen ubique salutis
 Querentes errent, ut oves quas perdidit altor,
 Et pereant, fido dum non fotore iuvantur.

(III.) De eo quod libido maxime dominatur in hominibus.

Sunt immundarum quos semper more ferarum,
 Quod dictum scelus est, obvolvitur feda libido. 185
 Inde Severinus negat esse homines viciosos,
 Sirenumque sonos et Circe fingit Homerus
 Pocula collegas Ythaci fecisse canes et
 Setigeros verres, canibus quod dignaque porcis

172 c. *in trase* 175 c. *niveas* ita Herschel 178 *fieri*
 Herschel falso 183 *fida* Herrschel falso

1) Hor. Sat. II, 4, 12 sq. 2) Prud. Apoth. 3. 3) Hor.
 Sat. II, 6, 9. 4) Hor. Ep. I, 6, 37.

- 190 Fecerunt. Et sic homines mutasse Medusa
 Fingitur in lapides, quos stare in sorde coegit.
 Sorte pudiciciam vicisti tempore nostro
 Insigni pridem redimitam tempora lauro¹⁾,
 Feda lues. Populum babtismate nobilitatum
- 195 Annon degeneris victores quo patre creti
 Percensere decet? Iam desine, tolle catenas,
 Tolle, tuas, priscique furens reminiscere fati.
 Bellantesne putas incerta sorte carere?
 Nunc hi succumbunt, nunc equa sorte resurgunt,
- 200 Non semper vaga sors in eodem tramite currit.
 Dic age, dic, que tanta tuę fiducia palme?
 Cum quandoque satus de virgine respiciet nos
 Ac nostri clemens miserebitur, interimet te.
 O mater felix, heresim nam perculit omnem,
- 205 Quę virgo peperit, post partum virgo remansit.
 Virgo deum peperit, non patrem, sed patre natum.
 Ut quondam Cinici voluere, quod ipse Philippo
 „Indubitas,“ inquit „quod ego in patre et pater in
 me est.“²⁾
- Sed tamen et soli varię sunt proprietates.
- 210 Ergo abscidantur de quorum pullulat error
 Robore, Fotinus, Nestorius Elbidiusque,
 Appellas, Noetus, Sabellius atque Bonosus.
 Argumentum etiam frustrata puerpera virgo est:³⁾
 „Femina si peperit, peperit semente virili.“
- 215 Virgo deum genuit coniuncti ignara mariti.
 Quid barbatorum vigilantum corde sagaci
 Investigatus summa certante sophia
 Sylogismus agat? quidve arte probata refellens
 Contortis arguta modis dialectica possit

195 *degeneris*] prius *degerenes* 203 c. *in terimet* 219 c. *dia-*
letica

1) Aen. III, 81. 2) Ioh. 10, 38. Sedul. C. Pasch. I, 321.
 3) Prud. Cath. IX, 19.

Cum, deus, innupte prodires ventre puellę? 220
 Sed quid acumen ego Demostenis atque Themisti
 Inculcando moror? Summi patris unice fili,
 Qui mare, qui terras, qui cęlos, Christe, regis, te¹⁾
 Clausa verecundę producit virginis alvus²⁾,
 Ergo de feda nos solve libidine et omnes 225
 Catholicos igni da sudo fervere facque
 Astu serpentes, fac simplicitate palumbes.³⁾
 Heu quanto interitu vincit cum plebe libido
 Inportuna duces! Amor instat conubiorum,
 Sed tamen ante omnes Lamia atrox cecat eburnos 230
 Heroum thalamos⁴⁾, que vel Samsona Ididamque
 Cecavit quondam. Cursare per atria dicunt
 Cyrris⁵⁾ truncatis masculorum more puellas,
 Ut dum primatum lectis verniliter assunt,
 Obsęnos coitus, quantum facinus! paciantur. 235
 Obtutus hęc externos vesania carpit,
 Ut larvę pueros fallunt tragicęque coturni,
 Ebrius aut petus numerat plerumque lucernam.
 Non est qui, facili quamquam discrimine sollers,
 Sexu inmutato verum perpendere possit, 240
 Supara dum spernens braciis caligisque virago
 Crura tegit tunicasque exerto poblite findit:
 Haut aliter quam si vesca lanugine nec dum
 Crinitus juvenis linquat de fronte virili
 Femineas pendere comas et eas caliendo⁶⁾ 245
 Constringat parvaque genas obnubat aluta⁷⁾
 Ac celante pedes incedat sirmate fusos
 Aut colum usurpet, verum spectare queamus.
 Nos glaucos latet, hoc occulto fallimur actu,

225 c. *defeda* 226 *dasudo* 228 *quanto* in ras. 230 *ante omnes*
 in ras. 233 *truncatis*] *trun* in ras. 235 c. *quantum*, *q* prius *p*

1) Prud. Apoth. 153. 2) Prud. Apoth. 106. 3) Matth.
 10, 16. 4) Hor. Sat. II, 6, 103. 5) i. e. cirris. 6) Hor.
 Sat. I, 8, 48 et schol. Acron. 7) Ov. Amat. III, 202.

- 250 Lama¹⁾ vię similes deludit sero viantes,
 Meiit et in stratum dum potum somniat infans.
 Hoc et pontifices vicium, si creditur, atque
 Abbates premit, ah, documentum flagiciosum!
 Clericus hinc canones avertitur et Benedicti
 255 Monachus iniuncta claustrumque chorumque perosi
 Parmacopolarum male olentia tecta frequentant,
 Proh dolor! et sceleri si compta iuvenula desit,
 Succumbit veteres ululans edentula cantus.²⁾
 Visere nunc discunt meritoria feda scolares,
 260 Sanctarum fugiunt habitacula relliquiarum,
 Non turpis flatus, non illos polipus³⁾ arcet
 Non unce nares, non dependentia labra.
 Cordibus humanis ceu flamma insistit ofellis
 Saevus⁴⁾ amor, qui nos confundere iura⁵⁾ fidemque
 265 Conpellit; renum nil inportunius igne!

(IV.) Invectio in superbos.

- Nunc mihi de sacro perstringere pauca tumore,
 Quero, deus, presta, qui certo tramite lunam
 Dirigis obscuram, quę prima nitore bicorni⁶⁾
 Paulatim crescens pleno secat orbe tenebras,
 270 Maior eis quę sunt in signum classibus astra⁷⁾
 Plyades, Artofilax, Cinosura, Arcturus, Orion,
 Regnorum statum solitus mutare cometes⁸⁾,
 Ac Tytane minor, qui lumen ei dare fertur,

253 c. *albates* corr. nigriore atramento 255 c. *monachus*^h
 256 c. *Parma copolarum* 259 *scolares*] *r* ex *l* corr 264 *con-*
fundere] prius *confundera* 267 *Quero*] c. *Quire* 270 c. *in-*
signum.

1) schol. Acron. ad Hor. Ep. I, 13, 10. 2) Prud. Perist.
 X, 305. 3) Acron. ad Hor. Epod. 12, 5. 4) Ov. Am. II,
 10, 19. 5) Ov. Met. X, 346. 6) Hor. c. saec. 35 sq. 7) cf.
 III, 638. 8) Lucan. Phars. I, 529.

Officio distans ab ea distans quoque cursu.
 Stellarum numerum scis atque vocabula solus¹⁾ 275
 Inque tuis oculis ut heri sunt secula mille²⁾,
 Nilque deo vetus est. Relegamne ab origine cana
 Antiquum satanę scelus, an replicare recusem?
 Quid repetam infaustum, domino dum cedere nescit
 Factori factus, dum se illi turgidus equat, 280
 Ut subitum fulgur libratum cardine celi³⁾
 Luciferum, culpę simul assensoribus actis,
 Et sic fuscatum viciosi crimine nevi
 Ut focus obducit cacabum fuligine cupreum?
 Quid repetam domini formatum pollice plasma 285
 De limo et limum subito incaluisse tumore,
 Dum domini iniunctum servare exhorruit Adam,
 Pomum manducans vetitum culpamque superbus
 In dominum torquens sibi et omni posteritati
 Eternum impendens ęterna morte laborem, 290
 Ni rex excelsus, virides qui gramine terras
 Lucentemque globum⁴⁾ lateque sonantia stagna⁵⁾
 Fecit, mortali dignatus carne operiri
 In cruce pro nobis mortem libasset acerbam?
 Vitam signat adhuc mediam tamen atra cicatrix. 295
 Nunc Ade factum pauper locuplesque sequentes,
 Quamquam dissimiles buccas inflare⁶⁾ solent et
 Naribus excussis suspendere⁷⁾ cuncta nisi aurum.
 Nempe tumor demens et habendi insana cupido⁸⁾
 Convenere fide dextrasque dedere vicissim. 300
 Nam cum paupertas rebus plerumque secundis
 Pollet postque sagum lugubre preffulget in albis,
 Cernere tedet humum priscamque reducere sortem

298—343 ed. Herschel l. l. p. 95 sq. 302 ante *sagum*
 parva rasura

1) Sedul. C. P. I, 66 sq. 2) Psal. 89, 4. 3) cf. Sidon.
 Ap. C. XXII, 156. Aldhelm. de laud. virg. 1886. 4) Aen.
 VI, 725. 5) Prud. Psych. 95. 6) Hor. Sat. I, 1, 21.
 7) Pers. Sat. I, 118. 8) Aen. IX, 760.

- Inflaturque genas, ut onustę tubere turpi
 305 Assurgunt scapulę, velut uncis unguibus olim
 Haurit tabifluum pellis lacerata liquorem
 Aspiratque novo sanies exotica folli,
 Aut ut cęnosę brumali tempore lamę¹⁾
 Declivesque vię nimbo turgent tenebroso.²⁾
 310 Et sublatus inobs quivis hęc corde volutat:
 „Hem, quis ego sum! quisve mihi par? Hercule nullus
 Namque fruor simila plus Caucasea nive cana,
 Nec porro cogor gingivas urere, quippe
 Cui passer visco capiturque timallus ab hamo.
 315 Stragula palla mihi est et iuncto purpura cocco.
 Quid dubitem tortos³⁾ cidari cohibere capillos,
 Aut cur me nitidus non cingat balteus auro⁴⁾?
 Nam et totum corpus gemmis velare coruscis
 Et margaritis possum, mihi si placet illud.
 320 Si libet, ut magnos gestat me reda Quirites.
 Hactenus indulsi nec vindice dente remordi,
 Si quis „rauce culix“ dixit mihi „fetide cime⁵⁾“
 Iam qui dicet idem mihi, bubo scrofave fiet.
 Si soleas⁶⁾ quondam et phaleras in paupere tecto
 325 Conpegi aut molles fiscellas vimine lento⁷⁾,
 Nunc mea me virtus et cista referta lucello⁸⁾
 Extulit; absistat, cui populus alba⁹⁾ mapale
 Dat fruticesque breves quę pisa procurat et omnis
 Non bene vestitus, scabiosus, iners, strabo, varus.“
 330 Hec novus aut paria his elato pectore iactat.
 Nec minus hoc errant primates et generosi,
 Qui de tesauro, titulis statuisque tumentes

311 Hem] Item Herschel falso 313 c. gingivas ita
 Herschel 321 c. in dulsi 328 fruticesquo Herschel ut
 videtur errore typographi quę] an qui?

1) cf. Hor. Ep. I, 13, 10. 2) Ov. Met. VII, 409 sq.
 3) Prud. Psych. 183 sq. 4) Aen. V, 312 sq. 5) Hor. Sat. I,
 10, 78 et schol. Acron. 6) cf. Hor. Sat. I, 3, 128. 7) Aen.
 VI, 137. 8) Hor. Ep. I, 18, 102. 9) Hor. C. II, 3, 9.

Christum contempnunt gemmę byssique datorem,
 Suffocantque bonos ut Nili pessimus olim
 Arbiter obpressit sanctos Moysen et Aaron; 335
 Doctoresque pios stantes ad pulpita abhorrent
 Ut scabiem, lendes quam sulcant atque peducli,
 Talia latrantes infanda vocę: „Quid hoc est,
 Quod populo inponunt grave et inportabile pondus?
 Nempe per hystorias nos annichilare severas 340
 Querunt ypocrite, religant anathemate quosvis,
 Cauponas theatrumque vetant, a rege Gehenne
 Hęc docti potum regerunt ut hirudo cruorem.“⁽¹⁾
 Sed rogo, quos adeo iactantia frivola tollit,
 Ut quid inaccesso genitum patre non imitari 345
 Nituntur miseri? qui tectus carne caducas
 Tempsit delicias, qui Iherusalem introiturus
 Sprevit equos, mulos, humilemque insedit asellum
 Et proficiscenti pubes Iordanica letę
 Obvia palmarum ramos oleęque virentis 350
 Stravit humi et puerum clamavit „osanna“ caterva.

(V.) De diversis luxurie illecebris.

Nec tu Tyriacę labes deterrima penne,
 Tu quę blandiciis diversicoloribus omne
 Evum hominum, pueros, iuvenesque senesque, triunca
 Fuscinula rapiens patulo detrudis Averno, 355
 Luxuries, aberis; tibi tot quot Prothea vultus²⁾
 Fama habuisse refert; sed maxime aplestia mentes
 Dissicit et venas distendit et incitat inguen.

339 *Quod*] *Quid* Herschel falso *inponunt*] altera linea
 secundi *n* prius *l* 352 c. *tuturiacę* 353 c. *diversi coloribus*
 355 c. *de trudiis*

1) Hor. Ep. II, 3, 476. 2) cf. Eupolemii C. (Cod. Dresd. Dc.
 71^a fol. 31^a) If, 265 variantem Prothea vultus. Hor. Ep. I, 1, 90.

- Nunc de missilibus diversis accipe luxus.
 360 Huius flammifera lumbos transverberat hasta
 Blandius effusum detentans vulnere cæco.
 Palpitat ille cadens coituque avertere pestem¹⁾
 Cogitat inmissam, vulnusque ita curat ut ille
 Qui lippo suadet, varias spectare figuras,
 365 Aut qui fomentis credit parere podagram,
 Aureaque incassum distendit frustra chirurgis.
 Ast alium cæso de silva mille saporum
 Appetit hastili viribusque premit duplicisque
 In miserum iuris truculentos depluit imbres.²⁾
 370 Ille labans nec iners iaculo stridente repugnans:
 „Si mihi perdicum nidore adolere supinas
 Contingat nares³⁾ nec non pipere atque piretro⁴⁾
 Irritare gulam gratoque rubore Falerni
 Proluere et stomachum monstris placare⁵⁾ marinis,
 375 Que fluviis aiunt ignota minoribus ut sunt
 Renus, Arar, Rodanus, Tanais, Padus, Hister, Araxes⁶⁾:
 Hoc equidem, reor, hoc medicamen reddere sanum
 Me queat; i, puer et propolas perspaciare.“
 Venit ubi vinum moratum, sicera, medo
 380 Consummat Cererem sive Dacus Saxoque potu:
 „Ac bonus et tenuis mea pernatet exta Lieus!
 Tu fora percurrrens obsonia cara macelli
 Huc eme⁷⁾, fer panes et edules adde placentas.
 Vincitis deinde levem scopis abradito limum;
 385 Ut cum narcisso dempto obice lilia vernent,
 Iam picturato proscenia pegmate vela
 Fulcraque gemmatis scrobe rasa thoralibus orna.⁸⁾
 Nescio an esuriem vel non, tabulam tamen abta;

361 c. *de tentans* 365 c. *par&re* 366 c. *frustra alterum*
 r eras. 388 c. *placentes*

1) Aen. III, 620. 2) cf. Colum. X, 206. 3) Hor. Sat.
 II, 7, 38. 4) Ov. Amat. II, 417 sq. 5) Hor. Sat. II, 8, 5.
 6) Fortun. Vita Mart. II, 78. 7) Hor. Sat. I, 2, 9. 8) ad
 384—387 cf. Hor. Sat. II, 4, 80—84.

Rumpe moram, quid stas, quid hiantem, pessime, vexas?"
 Dicit et adducto procumbit cernuus armo, 390
 Perpetuo opperiens leti discrimina morbo.
 Nam cibus inmodicus facit egrotare gulosum,
 Dum certant elixa assis¹⁾, mansueta ferinis.
 Isti cyaneo²⁾ purganti flumine palmas
 Astat devote villosa gausape verna³⁾, 395
 Dein nitidus malas distendit panis edaces.
 Tunc quia vulgaris ventri sordet cibus albo⁴⁾,
 Aggravat ingentes patinas rombusque lupusque.⁵⁾
 Lancibus in pandis culter coclearque moratur,
 Aurea blandito portantur cymbia potu, 400
 Chia ciphum cingunt abiecto vina Falerno,
 Poma refutantur non, que dat Medica tellus.
 Quid loquar astantes ficta ditescere laude
 Mimos⁶⁾? hi dominis astu per verba iocosa
 Plurima surripiunt etiam scalpente datore 405
 Sinciput; exhausto decrescit copia cornu.
 Alterius molles perturbat harundine Erinis
 Auriculas resona, tenui volat illa susurro
 Diffinditque cito cerebrum vitale volatu
 Ocior ac tigris rapidis agitata molosis; 410
 Nec tam pernici quassatur machina choro.
 Tum sese in sponda vovet ut lasciva puella⁷⁾

.

390 c. *cernuus* 394 *isti* in ras. 397 *quia* in ras.
 412] inter 412 et 413 lacuna indicatur intervallo unius versus
 interiecto. versus 413 hoc loco nothum puto quia neque
 antecedentibus neque sequentibus convenit, fortasse inserendus
 est inter 84 et 85

1) Hor. Sat. II, 2, 73 sq. 2) Prud. Psych. 858 sq. 3) Hor.
 Sat. II, 8, 10 sq. 4) Pers. Sat. III, 98. cf. Eupolemii C. (Cod.
 Dresd. Dc 171^a fol. 24^b) I, 519 ventremque ingurgitat album.
 5) Hor. Sat. II, 2, 95. 31. cf. Eupolemii C. l. l. I, 474 rombus
 capream lupus ursum. 6) cf. Anselm. gesta epp. Leodiens.
 c. 84 (Mon. Germ. SS. VII, 208) praesulum, qui . . mimos
 caeterosque palatinos canes ditare contendunt. 7) Ov. Am.
 III, 14, 26.

- [Cur in avaricia tantum plerique laborant?]
 „Vellem ori dulcis blandiretur cibus, aures
 415 Mulcerent moduli, brevis hic quia mansio nobis.
 „Ve mihi“ cur dicam, si morbo non agitur, si
 Turgentes papulę si torquens pleurisis absit?
 Non talis mihi mens. puer, o puer ales adesto,
 Scin aliquem lyricum, dic, aut gnavum chitaristam
 420 Aut qui quassa cavo concordet tympana plectro?
 Scito quidem, si non mulcebit Lidius aures
 Has — sed curre, ardet mea mens in amore canendi,
 Ut torrela foco vel adunca cremacula igni.“
 Ergo ubi disposita venit mercede iocator,
 425 Taurinaque chelin cepit deducere theca,
 Omnibus ex vicis populi currunt plateisque,
 Affixisque notant oculis et murmure leni
 Eminulis mimum digitis percurre cordas,
 Quas de vervecum madidis aptaverat extis,
 430 Nunquę ipsas tenuem nunc raucum promere bombum.¹⁾
 Si quis ab externo dimoto climate cęli,
 Sol roseus vastos ubi rura per Afra vapores
 Evomit, aspiret terris qua frigida clausis
 Omnibus hybernas exercet zona pruinas,
 435 Obcalletque tenax emuncto stiria naso²⁾,
 Secum miretur cęlum constare duabus

413—456 ediderunt Haupt l. l. p. 162 sq., Būdinger l. l. p. 35 sq. 419 c. *ignavum* i eras. 420 *casta cavo concordet tympana plectro* scripsit manus paulo iunior (M) maioribus litteris et lucidiore atramento, quae iam saepius occurret c. *casta*, *quassa* Haupt et Būdinger bene probabili coniectura 421 c. *multebit* corr. Haupt 422 *amore*] ante *r* littera aliqua *erasa canendi* scripsit M 423 *igni*] c. *iugi* (non *ingi* ut Būdinger l. l. p. 36 n. 7 vel *inge* Anzeiger für schweiz. Gesch. u. Altertumskunde 1868 N. 1 S. 94) Būdinger correxit, postea correctionem delevit 425 *deducere*] *deduc* in ras., primum *d* antea s *theca*] *heca* scr. M 428 *mimum*] *nimum* Haupt et Būdinger falso 432 c. *vastus* corr. Haupt

1) cf. Lucret. IV, 544. 2) Hor. Sat. I, 4, 8. Georg. III, 366.

Unum naturis, estate geluque trementi:
 Ille fides aptans crebro diapente canoras,
 Straverit ut grandem pastoris funda Goliath,
 Ut simili argutus uxorem Suevulus arte 440
 Luserit¹⁾, utque sagax nudaverat octo tenores
 Cantus Pythagoras et quam mera vox Philomele
 Perstreptit. Interea motus clangore tubarum
 Urget herus celerem calcaribus ire caballum
 Per saltus, nemora et spissos caligine lucos. 445
 Hic tilias, fagos reboare inpellit et ornos
 Procerasque feras ferro sulcante trucidat,
 Sed teneros pullos annexo fune domandos
 Venari atque plagis vivos innectere fervet,
 Ut muscis letum molitur aranea tela.²⁾ 450
 Precipitique capit volucres indagine cervos,
 In qua conveniunt lince, caprę, ursus aperque.
 Post hæc irretit assuetos vivere raptō³⁾
 Accipitres pedicis et captos sepe coronat
 Suppeditatque cibos tuguri clausos ut in arce 455
 Umbrosa videat pluma candente nvari.

[(VI.) De invidia.]

De viciis memorans non te, Cocytia pestis,
 Transierim, invidia, te, per quam luridus anguis

442 c. *philomenę* 443 c. *in terea* 447 *que feras in*
ras. que feras ferro sulcante trucidat scripsit M 449 *plagis]*
l in ras. 452 c. *conveniunt* 453 *raptō] pto in ras.*
 455 c. *causos* corr. Haupt [De invidia] deest c., librarius
 titulum omisit hic eo desideratum, quia et poeta ad aliud
 transit argumentum et librarius primam versus 457 litteram
 initialem quae dicitur reddidit; titulum sumpsit e versu 458.

1) cf. quae Haupt ad hunc locum monuit l. l. p. 163.
 praeterea cf. Anselm. gesta epp. Leod. c. 26 illum perfidiae
 accusat et fraudis Alamannicae. 2) Met. VI, 145. 3) Curt.
 III, 10, 9.

- Arguta primos pellexit fraude parentes;
 460 Per te Hebreorum nunc ludit pectora, libris
 Ne credant propriis, Iacob patris utpote dictis:
 „Sceptrum de Iuda numquam tolletur et unctus
 Donec is adveniat qui demittendus ab alto est,“
 Subiunxitque „et eum gentilia corda manebunt“. ¹⁾
 465 Sic etiam vates de Christo iunior inquit:
 „Cum sanctus veniet, sanctorum desinet unguen.“
 Olim namque suos reges Iudea solebat
 Unguere, quod Regum liber attestatur aperte.
 Ast ubi de cœlis mittendus erat genitoris
 470 Filius excelsi, cui compar, cuique coevus
 In deitate manet ²⁾, servilem assumere formam ³⁾;
 Stirpis Iulee cretus de sanguine Cæsar
 Augustus celsum tenuit tunc Romulidarum
 Imperium, sibi qui preclarus belliger orbem
 475 Subdidit, ipsius dono iussuque senatus
 Excluso Hyrcano Iudeam sumpsit agendam
 Barbarus Herodes, cuius sub tempore Christum
 Catholicus populus natum de virgine credit.
 En bene concordant adolescentisque senisque
 480 Verba: Palestinis paganus prefuit arvis
 Rex et inunctus, ubi rex summus ab aethere venit.
 Messiam dicunt venturum. Credimus, hic non
 Venit adhuc, ergo dicant: „Ubinam unctus eorum?“
 Quem si non possunt ostendere, credere tandem
 485 Incipiant Christum. De quo non hi duo tantum
 Verum cunctorum cecinere oracula vatum.
 Iam nunc nobiscum compuncto pectore dicant:
 Est pater, est natus, sacer una spiritus his est
 Coniunctus, tres hi deus unus; num sine nato
 490 Quis pater esse potest vel iure pater vocitari? ⁴⁾

468 c. *liberat* corr. M469 c. *de cœlis*483 c. *ubi nam*

1) Gen. 49, 10.

2) Sedul. C. P. I, 297.

3) ib. I, 358.

4) Prud. Apoth. 180 sq.

Nonne duos libro Genealogus indidit almus
 Personas quando dixit cum sulphure flammās
 Depluit a domino dominus Sodomam super urbem?¹⁾
 Hinc etiam David: deus unxit te tuus²⁾, inquit
 Premisitque: deus sedes tua³⁾; dicit et alter: 495
 Exulta Syon, iubila satis, en ego namque
 Tecum habitaturus venio, dominus deus inquit⁴⁾,
 Et nosces quia me misit dominus deus ad te
 Me dominum dominus. „Quid adhuc dubitatis, inepti,
 Christum hominem atque deum venerari? Quid dubitatis 500
 Virginis ex vulva Christum prodisse Marię?
 Contra naturam qui fari iussit asellam
 More hominum, intactam iussit generare puellam.“
 „Quem generare?“ „Deum, per quem pater omnia fecit.
 Hic est verus homo, verus deus, accipe, num sit. 505
 Esurit et dormit, tristis dolet, hec hominis sunt.
 Nunc quę sunt, adverte, dei, Iudee, retexam.
 In vinum convertit aquas⁵⁾, bibit architrictinus
 Et vinum servasse bonum pincerna putatur.⁶⁾
 Siccis ceruleas plantis peragrat deus undas, 510
 Stans panda in puppi tumidas Aquilone procellas⁷⁾
 Conterit et pelagus depulso mitigat Euro.
 Piscando tota nequicquam nocte laborans
 Petrus ut in verbo domini sua retia laxat,
 Vix effert multo distentas pisce sagenas. 515
 Dum pergit dominus Iayri revocare puellam
 Suprema de sorte retro, bene femina credens
 Accedit tangitque manu pendentia fila⁸⁾:
 Nec mora, tacta rubrum constrinxit fimbria fluxum.
 Quis neget esse deum qui demones eicit et cui 520
 Spirituum humano glomerata in carcere tetra

501 c. *exvulva*503 c. *in tactam*513 c. *totam*

1) Gen. 19, 24. Prud. Apoth. 316.

2) Psal. 44, 8.

3) Psal. 44, 7.

4) Zach. 9, 9.

5) Sedul. C. P. III, 4.

6) Ioh. 2, 9.

7) Aen. I, 102.

8) Sedul. C. P. III, 122.

- Exclamat legio: Quid vis nos perdere, Ihesu?
 Quis pulsus olidę concedit are pecus hocque
 Grunnitu rauco se mergere per freta currit.
- 525 Ipsa deum plane testantur facta, duos sic
 Augentem pisces, sic panes quinque sacramentum ut
 Milia quina hominum saturans auferre refertos
 Bis senos micis cophinos¹⁾ iussisset, eas ne
 Sorex vel limax tardus vel talpa vorarent.
- 530 Regulus eius opem pro nato postulat egro,
 Ad quem „Vade, tuus iam vivit filius,” inquit.
 Ille abit et sanum reperit quem liquerat egrum.
 Hec inter pascenda cibis celestibus assunt
 Agmina, conspectum speciosi visere Christi
- 535 De quo sic quondam cecinit rex atque propheta:
 Gratia digna tuis diffusa est in labiis, qui
 Pre pueris hominum forma pollente renides.²⁾
 Nonnullos Christi facies gratissima visu
 Allexit, quosdam vitę doctrina perennis,
- 540 Et circumfusam videas stipare cohortem,
 Sicut apes circa flores densantur in Ybla,
 Suavia quando petunt thyma convolitantque gregatim
 Ad cithisum, unde favos generent et dulcia mella;
 Utque ferę Hyrcanis coeunt in montibus, utque
- 545 In parvis stipant formicarum agmina cellis.
 Quis non estimet hoc magnum visuque stupendum
 Atque deo dignum, quod Christus milia multa
 Panibus ex paucis saturavit, fragmine panum
 Bissenos pridem qualos et denuo septem³⁾
- 550 Accumulans, qui invisibilis sine carne farina
 Pavit inexhausta Sareptensem viduam atque
 Inconsumpti olei⁴⁾ non deficiente lagena⁵⁾,
 Arida frugiferis caruit quo tempore tellus

537 c. *Prepueris*

1) Prud. Apoth. 718 sq. 2) Psal. 44, 3. 3) Prud. Cath.
 IX, 58 sq. 4) 1 Reg. 17, 9. 5) Hor. Ep. I, 4, 11.

Imbribus? Helia sic exorante beato,
 Nunc carne assumpta panes paucos benedicens 555
 Innumeras hominum sariat turbas et ob hanc rem
 Dumtaxat plures ad eum venere, sed illos
 Ipse piis monitis miti de pectore sumptis
 Instituit: Solam ne querite corporis escam,
 Quin immo dictis vestras petitote cibari 560
 Divinis animas; tales epulas operari
 Non cessate; quibus valeatis vivere semper.
 Manna patres vestri, cum per deserta mearent,
 Atque coturnices deplutas aere denso
 Ederunt et non potuere evadere mortem.¹⁾ 565
 Panis ego vivus sum quique comederit ex me,
 Esuriet numquam, numquam vitalis obibit.²⁾
 Pani confertur domini et dilectio fratris,
 Et bene, namque epulum pane est elucius omne
 Et tam dulce nihil tibi torretur coquiturve. 570
 Si modo pane cares, vilescent fercula cuncta;
 Sic si sola tibi desit dilectio Christi,
 Quicquid agis, nichil est, virtus prodest tibi nulla.

Explicit liber primus. Incipit secundus.

(I.) De eo quod incarnatio Christi predicta sit in veteri
testamento.

Incipe amare deum, Iude stirps dura! Quid a te
 Prognatum refugis venerari? quippe prophetam,
 Qui de gente tua surrexit, uti tibi legis

559 c. *solum* 562 *vivere*] *vi* in ras., ante *v s* eras.
 569 c. *eluci*⁹ an *exilius*? 570 *tibi torretur* in ras. 1—42 ed.
 Büdinger l. l. p. 33 sq. 1 c. *strips* 3 c. *degente*

1) Ioh. 6, 49. 2) Ioh. 6, 51.

- Promisit lator, quem clausum in virginis alvum¹⁾
⁵ Venturum David typica ratione sponondit,
 Ut pluvia in vellus descendet et ut super herbam
 Ros cadet, inque eius pax aurea tempore fiet.²⁾
 Tunc gens queque teret reseratis ocia portis,
 Vectibus amotis urbes et castra patebunt,
¹⁰ In toto dominabitur orbe potens et ab Indis
 Extorres penitus regnabit ad usque Britannos.
 Eius in aspectu gens procidet Ethiopum atque
 Parthorum, et nullus stabit contrarius illi;
 Adducent et quos spaciōsus continet orbis
¹⁵ Reges atque duces, illi sua colla verenter
 Flectent, et gentes credent in eum simul omnes:
 Hoc etiam psalmus notat hic, qui proximus astat
 Post sextum decimum, divina ubi vox ita fatur³⁾:
 Quem non cognovi, populus servire mihi atque
²⁰ Auris in auditu parere libens properavit.
 Sed qui filiola fuerant mihi, nunc alieni
 Mentiti mihi sunt et sordibus inveterati
 Omnino claudi cessare a tramite veri.
 Cum domino quondam Iacob patriarcha beatus
²⁵ Luctari aggressus nervo crepitante recessit
 Claudus, premonstrans sub imagine carnis, Hebrei,
 Errorem vestris in cordibus esse futurum.
 Nam cum scripta patrum sacra vobiscum et rata vatū
 Pagina luctentur, non vultis credere, Christum
³⁰ Venisse, inque fide Iudeus claudicat amens.
 Iam tandem fidei callem, Iudee, requirens
 Christum crede tuę causa advenisse salutis,
 Crede, miser, quod sit genitori filius. Aut cur

4 c. *Promisit* non *Amisit* ut Būd. legit 6 *vellus*] *tellus*
 Būd. falso 15 *verenter*] *verentes* Būd. falso 20 *Auris*] *auris*
duris Būd. falso. 22 *mihi sunt* in ras. 23 c. *atramite*

1) Prud. Apoth. 106. 2) Psal. 71, 6 sq. 3) Psal. 17,
 44-46.

Appellas patrem, cui prolem subtrahis? Et cur
 Ipse tuis libris contrarius esse videris? 35
 Stans, ut nostra refert scriptura¹⁾, sub ilice Mambre²⁾
 Abram ad se pueros tres aspexit propiantes:
 „Quis, ait, o domine, mecum tibi gratia si qua,
 Pauxillum huc limphę ferri sine.“ Cum hoc ait ad tres,
 Scilicet, o domine, tres est fassus manifeste, 40
 Personas unum esse deum. „Deus est, mihi dicis,
 Astra creans terram mare, non est filius illi.“
 Nil credis nec enim me plus istud capit ac si
 Dedalon alatum credas³⁾, dextraque Promethei
 Humanum fecisse genus, vel vivificatos 45
 Deucalionēos lapides⁴⁾ et, quicquid in hortis⁵⁾
 Plantatur Pelusiācis, divos fateare:
 Abrotanum, rutam, laphatum, cepe, allia anetum⁶⁾,
 Pana deum Archadię⁶⁾ venerere eiusque lupercal⁷⁾,
 Et fatis credas balat que corniger Hammon⁸⁾, 50
 Aut in Dodona fallax bachatur Apollo.“
 „Quid? si concedam quod summo sit genitori
 Filius, idcirco non concedo tibi quod sit
 Illę incarnatus.“ „Causam dic cur?“ „Quia qui nos
 Condidit et nullius eget, super omnia rex est, 55
 Cur de celestis descendens culmine regni
 Sese ergasterio carnis committeret? et cur
 In mortis legem properaret vita perennis?“

(II.) De eo cur Dei filius incarnari voluerit.

Ausculta mihi, nunc rationem concipe, cur sit
 Perdicio, summi si non fateare parentis 60
 Gnatum hominē factum et genitum de carne Marię

44 c. *Delalon*

46 c. *Deucaliones*

51 c. *indodona*

1) Gen. 18, 1. 2) Prud. Dittoch. IV, 1. 3) Ov. Met.
 VIII, 189 sqq. 4) Ge. I, 62. 5) Iuvenal. XV, 9. 10. 6) Verg.
 Ecl. X, 26. 7) Aen. VIII, 343. 8) Ov. Met. V, 17.

- Virginis, ut culpam lascivę tolleret Eve.
 Nam legis, ut viridi duo mansere in paradiso,
 Utque elusit eos serpens nequissimus, hoc est,
 65 Demon verba vomens serpentis ab ore gravati.
 Quippe gravatus erat serpens ne quid loqueretur,
 Possessus norat veluti fanaticus omnis,
 Demonioque omnes obsessi. Cui rudis Eva
 Dicenti, per quem cavisse satis sibi posset,
 70 Si saperet, credens edit vetitum sibi pomum,
 Porrexitque viro qui captus et ipse comedit.
 Et quia primus homo per lignum corruit, ipse
 Per lignum reparandus erat, quantumque tumoris
 Ex vicio cecidit, contrito corde redire
 75 Instituendus erat. Namque Ypocrate docente
 Morbos per paria aut contraria novimus esse
 Pellendos. Hoc ęterni veniens genitoris
 Filius ęternus de cęlis atque caduca
 Sese carne tegens homo mansit humillimus inter
 80 Inplacidos tumidosque homines et vivere sancte
 Exemplis sanctis nos inuit. Ut bonus omnis
 Cum bonus et iustus sit, quod facit, estimet in se,
 Esse parum. Christus docuit cum purus et insons
 Ad templum ferri voluit geminoque piari
 85 Turture, quique facit sanctos sanctissimus ipse.¹⁾
 Decrepiti est ulnis contrectari Simeonis
 Dignatus verbisque sacris ab eo benedici.²⁾
 Utque suos sancto vereatur amore parentes
 Quisque, suis dominus subiectus erat.³⁾ Sed et ut nos
 90 Per fontis lavacrum sacrati sive salubrem
 Per cordis gemitum mundandos esse doceret,
 Ipse vir annorum triginta venit ad undam
 Iordanis subiitque manus felicitis amici⁴⁾,

87 *Dignatus*] *D* scripsit M 90 c. *Perfontis*

1) Luc. 2, 24.
 4) Luc. 3, 21. 23.

2) Luc. 2, 25 sq.

3) Luc. 2, 51.

Quem strophio donavit ovis, pavere locuste.
 Quo baptizatus deterisit crimina nostra, 95
 Ipse carens menda nec peccato oblitus ullo.
 Quin et ab hoste volens temptari nos docuit, ne,
 Temptamur quociens, dicioni subiaceamus
 Temptantis, sed ab illicitis desideriis nos
 Flectentes illum pellamus pectore forti. 100
 Ipse etiam quo nos humiles faceretque benignos,
 Qui solo poterat nutu nècuisse malignos,
 Saxa malignorum fugiens se abscondit ab illis;
 Discipulisque pedes doctor bonus abluit unda
 In pelvim missa nec Iudam excepit iniquum; 105
 Hunc quoque convivam pius inque parapside secum
 Tingere non rennuvit digitos, patientia mira!
 Post hæc a vobis summi patris hostia sese
 In cruce permisit perimi. caput, inpie, quid nunc
 Quassas¹⁾, nempe cruur te credere non sinit eius? 110
 „Cedo.“ Tui quando Pharium fugere tyrannum,
 Morsibus infestas prius evitare cerastas
 Num potuere patres, quam serpentem ere politum
 In cruce prefixit ductor? Sic nemo licebit
 Alter erat Moyses, evadere quivit eos, qui 115
 Pulsi de superis habitant latebrosa chelidri,
 Donec plectendum se tradidit in cruce Christus.
 Utque olim Iezi baculo revocare magistri,
 Quem sibi defunctum Sunamitis femina planxit
 Non potuit puerum, donec vates Heliseus 120
 Vivificavit eum²⁾, sic vestrae virgula legis
 Non valuit salvare homines sub lege manentes,
 Donec iter faciens animę custos quadriformis
 Nostra coaptavit sibi membra deus stabuloque
 Inpositum moriens hominem de clade levavit 125
 Seminecem, septena sui munuscula flatus

106 c. *con vivam*110 c. *Quassans*

1) Prud. Apoth. 576 sq.

2) 4 Reg. 4, 25.

- Curato tribuens. Hoc quisquis credere non vult,
 Nil a vittatis senibus distare potest, qui
 Liba ferunt turpi et sinum cum lacte Priapo,
 130 Alcide Bromioque litant Ianoque bifronti¹⁾
 Et tibi, qui vaccas Admeti, o Cinthie, pascis.²⁾
 „Credere non possum, fabricę quod conditor omnis
 Cęli, terrarum, maris et quecunque in eis sunt,
 Feminęam intraret matricem carne gravandus.
 135 Nempe mei similem, non abnuo, gignere natum
 Morti subiectum peccatoremque marito
 Mixta suo potuit tua tam preciosa Maria.
 Filius ille dei³⁾ proprius mage non fuit ac tu
 Aut ego.“ „Quid mihi vis illudere, callida vulpes?“
 140 „Si vis proficere, de nostris conice libris:
 Dic, habeatur ubi, quod amęna palatia cęli
 Qui regit et Sabaoth vocitatur, factus homo sit!
 Quod mihi si certa scriptum ratione probabis,
 Ad tua, ni fallor, poteris me cogere sacra,
 145 Et via celsus Athos erit, et segetes dabit Ahtlas.“

(III.) Confirmatio incarnationis dominice ex prophetarum
 testimonio.

- „Fiat ut optasti; litem conferre tuorum
 Aggrediar patrum de libris. Psalterium qui
 Composuit, regem David dixisse negare
 Non potes, ad callem currendum more gigantis⁴⁾;
 150 Exultavit et a summis egressio celis
 Illius et rursum summam est occursus ad arcem.
 Et non est homo qui se subtrahat eius ab estu.“

128 *avitatis* t superscr. M
 150 *celis* scripsit M (*cf* ante eras.)

139 c. *callada* corr. M

1) Prud. in Sym. I, 226. 131. 233. 2) Ov. Amat. II, 239.
 3) Prud. Apoth. 135. 4) Psal. 18, 6 sq.

„Non nego.“ „Quandoquidem consentis, altius illud
 Scrutemur, licet hoc tibi sit nichil et videatur
 Vile. Gigas terra genitus sermone Pelasgo 155
 Dicitur. Et quando pepulit de sede virenti,
 Ne vitę de ligno esset, quod flammea nunc et
 Anceps custodit romphea.¹⁾ vetatque nocentes
 Aspirare, reum deus Adam, sic ait illi:
 Terra es et in terram solvendus es; en homo terra 160
 Dicitur, inde gigas salvator nomen habet, quod
 Filius est hominis²⁾ super omnes; arbiter ipse
 Nonnullos differt soutes multosque flagellat,
 Ut convertantur; neutra flexis pietate
 Ipse vices equa reddet quandoque statera. 165
 En optata tenes, vati modo credere si vis!
 Idem duricię vestrę non inscius huius
 „Numquid“ ait „dicet Sion homo? natus in illa est
 Hic homo, pre cunctis celsus fundaverat ipsam;“
 Ac si dixisset „numquid Iudea fateri 170
 Sponte volet, quod concipiens de pneumate sacro
 Intemerata suum generavit filia patrem“
 Partem pro toto posuit; Iudee etenim pars
 Est Syon, quondam Iudae fuit, modo non est.
 Tunc habitatorum sortita est patria nomen; 175
 Illam proselitus populus nunc incolit, ex quo
 Infandos Titus huc illuc dispersit Hebreos,
 Infandos, quia natum ex se Christum necuere.
 Factori servire suo quicumque recusat,
 Mancipium domini merito fit deterioris. 180
 Accipe quod Christi mortem scripturus Ysaïas
 Dixit, o heremi, quis dictis credidit almis
 Aut consensit eis, quę nos percepimus a te?³⁾

162 *rbiter ipse* scripsit M (primum *r* in *ras*.) 167 c. *in*
scius 170—177 ed Būdinger l. l. p. 17 172 c. *In temerata*.
 174 c. *iudā* 183 c. *ate*

1) Eccli. 21, 4. 2) Prud. Apoth. 171. 3) Iesai. 53, 1.

- Atque quibusdam interpositis, quæ tota referre
 185 Non opus est, sub persona patris addidit ista¹⁾:
 Stravi grande mei populi propter scelus illum.
 Hic pro morte sua penis tradet locupletem,
 Proque sepultura dabit ignibus impietatem
 Quatenus in mundo degens non egit inique;
 190 Nec dolus est ullus sacro eius in ore repertus.
 Cui non est fraus ulla, deum fateamur oportet,
 Nam rex et vates David testatur aperte,
 Quod gnatos hominum de siderea deus aula
 Contemplans omnes ivisse per avia vidit.²⁾
 195 Idem alibi affirmat, quia mendax omnis homo sit³⁾;
 Ergo qui numquam declinavit, deus apte est.
 Quod sit homo constat, qui sevos sustinet ictus,
 Nam res nulla potest cedi nisi corporea, ergo
 Est deus est et homo; sed iunctus homo deitati
 200 Non peccat, quia non culpam deitas capit ullam,
 Nec lux admittit pallentes vera tenebras.
 Hinc se per quendam de se deus ipse prophetam
 Inquit: „Ego dominus non commutabor in evum.“⁴⁾
 Hinc quoque sumptus aqua vester dux filius Ambre,
 205 Quem deus archano legitur mandasse sepulchro,
 Iustus, ait, deus est, rectus merus atque fidelis.⁵⁾
 Factus homo deus est, nec ob hoc a limite veri
 Discessit, namque est vir de quo psalmographus sic
 Libri in principio vir felicissimus inquit:
 210 „Qui se consilio non miscuit impietatis
 Inque via peccatorum non substitit inque
 Pestifera non est visus sedisse cathedra.“⁶⁾
 Hæc si tu sic esse negas, simularis eis qui
 Naiades, Driades, Nimphas Satirosque verentur.

184 in terpositis 193 c. desiderea 194 c. cōpemplans
 199 et adiecit M 207 c. alimite

1) Iesai. 53, 8. 9. 2) Psal. 13, 2. 3. 3) Psal. 61, 10.
 4) Malac. 3, 6. 5) Deut. 32, 4. 6) Psal. 1, 1.

Cur adamante tuum cor durius esse videtur? 215
 Non stirps est de rupe tibi¹⁾, non te peperere
 Ismarus aut Rodope²⁾, tu vere germinis almi
 Progenies, nec adolor in hoc; gens dura, memento,
 Qui quondam fuerint abavi tibi quique parentes
 Ante dies, quibus in terras descendit ab alto 220
 Omnipotens et pro nobis verbum caro factum est!³⁾
 Verbum quo genitor firmavit celica summus,
 Hoc verbum deus est, hoc et sapientia summi,
 Que se in principio natam antequae tempora cuncta
 Affirmat de patre deo genitamque, prius quam 225
 Luciferum faceret, montes et stagna crearet,
 Et se presentem, cum conderet astra, fuisse
 Cumque parente suo sese omnia composuisse.
 Filius hoc domini est, quem natum in tempore scimus
 In mundum, verum penes eternum genitorem 230
 Ante satum quam lux fieret seu tristis abyssus.
 Illud Micheas bene pertractans ait: Et tu,
 Bethlem, parva quidem Iudeę in milibus es tu,
 Et tamen, Israhel qui presit, prodiet ex te,
 Primevosque dies egressus prevenit evis.⁴⁾ 235
 „Quando tuum non credo deum cum non pereō mox?“
 „Ulcio currentem capiet claudō pede sontem.
 Num, miser, ignoras quod rex Babilonius inquit,
 Quando tres pueros tepida in fornace vagari
 Vidit: Nonne viros in furnum misimus amplum 240
 Tres tantum, o proceres? „Tres, princeps optime, tantum.“
 En ego non iam tres sed quatuor ire potenter
 Huc illuc video flamma cedente, deque
 Quartus non dubia portendit imagine natum.

215 c. *ad amante* videntur 216 c. *strips* corr. M
 222 *Verbum*] *u* adiecit M 226 *stagna crearet* scr. M
 229 *scimus* scr. M 233 *Bethlem*] *lem* in ras. scripsit M c. *estu*
 239 *Quando*] *ando* scr. M

1) Aen. IV, 366 sq. 2) Ecl. VI, 30. 3) Ioh. 1, 14.
 Sedul. C. P. II, 43. 4) Mich. 5, 1.

- 245 Sydrac, et qui sunt tecum servi omnipotentis,
 Ocius ite foras, magnus vester deus est et
 Filius eius, eisque potest obsistere nullus.¹⁾
 Dixit et inmani iussit clamore silere
 Diversos strepitus, sambucas, organa, sistra.²⁾
 250 Ipse eciam in somnis, dictu mirabile, vidit
 Scilicet absque manu lapidem de monte recisum.³⁾
 Quid fuit hoc, nisi quod de vestrae stirpis alumpna
 Messias satus est sine crimine concubitoris.
 Hic lapis est quondam reiectus ab edificantium
 255 Insensatorum manibus, nunc angulus illum
 In capite ostentat pariesque coheret eidem
 Parte ab utraque.“ „Quid hoc sibi vult?“ „Nisi
 quod reprobatus.
 Gentibus est olim, sed nunc compago duorum
 Sediſ in ethereę muro. dominus populorum;
 260 Iudeis etenim gentes coniunxit amicas.
 Hinc est quod catus hoc Barachie filius⁴⁾ inſit:
 Exulta Syon, tuus ecce tibi veniet rex,
 Pauper eumque rudens ad te gestabit asellus,
 Gentibus optatam pacem pius ipse loquetur.
 265 Occasus quid habet, quid in eoſ manet arvis
 Oceanusque ingens circumfluit, hoc regit ipse⁵⁾;
 Et quod non solum lapsura regat, sed et illis
 Que sine fine manent⁶⁾, nec torpor detinet ullus.
 Presit, si dubitas, stipulare librum Danielis;
 270 Inquit enim: Vidi per visum noctis, et ecce
 Spectanti nubes hominis quasi filius est mi
 Visus; is antiquum pervenit ad usque dierum,
 Cuius in aspectu nequam gens obtulit illum

246 c. *ire* 252 *rpis alumpna* scr. M, r in ras. 266. c.
in gens

1) Dan. 3, 24. 91—95. cf. Prud. Apoth. 129—146. 2) Prud.
 Apoth. 147. 148. 3) Dan. 2, 34. 4) Zach. 1, 1. 5) Zach.
 9, 10. 6) Sedul. C. P. II, 66.

Sed pater omnipotens, a quo processerat ipse,
 Magnificavit eum regnoque et honoribus amplis 275
 Sic ut ei populi, quos orbis continet atque
 Cum tribubus linguę famulentur sitque potestas
 Eius in eternum regnetque perenniter ipse.¹⁾

(IV.) Quod ineluctabilis sit Iudeorum duricia.

Sed quid tot prodest exempla inducere? Dudum
 Os obpilassem²⁾ de vobis, ni moveat me, 280
 Quod lusor dubio prodens absistere pirgo
 Non vult nec dubitat, dum perdit, perdere multum.
 Sic nec me quamvis que vobis scriptito perdam
 Perdere plura piget; sed me nisi opinio fallat,
 Veros ob monitus vestrarum in sede domorum 285
 Nec rubrica meum nomen nec creta figuram
 Exprimet, immo niger nigrum me carbo notabit.³⁾
 Fors et risus ero vobis et fabula, quippe⁴⁾
 Utile suadentem, qui non sapit, efferus odit,
 Assentatores⁵⁾ ut veros stultus amicos 290
 Diligit; hoc animas vicium ligat, hoc procul absit
 Doctorum a lingua qui presunt ecclesię, nam
 Qui favet aptato pede non est mundior illo
 Qui crus denudat detracto tergore; sicque
 Non minus est turpis qui consentit facienti 295
 Turpia, quam faciens. Quocirca dummodo vera
 Suadeat et doceat, stulti non cesset ob iram
 Doctior, hoc dominus vult, hoc se velle notavit,
 Quando ait Ezechiel: „Peccantem corripere, quo te

279 c. *prode* 292 c. *alingua* 294 c. *de nudat*
 298 *notavit*] *vit* (v prius b) adiecit M

1) Dan. 9, 13. 14. 2) Paal. 106, 42. 3) Hor. Sat. II,
 3, 246 et schol. Acron. Pers. Sat. V, 90. 108. 4) Hor. Ep.
 I, 13, 9. 5) Hor. Ep. II, 3, 420.

- 300 Illicitas pravasque vias monitore relinquat;
 Quod si te non audierit, certe ipse peribit.
 At pro doctrina merces dabitur tibi digna.
 „Hoc, quantum valeo, sequor, est etenim mihi curę,
 Ne quem commisit dominus mihi mantica¹⁾ censum
 305 Servet inutiliter.“ „Nauci tua verba videntur,
 Nam solet esse tibi sus qui non ruminat escas
 Nec cum lactucis agrestibus azima sumas
 Nec mactes agnum. Gens improba, gens peritura,
 Littera te perimit! Nos vitę spiritus aptat.
 310 Que tu carne colis, nos mente. Quid obicis agno,
 Insignem postquam cunctis virtutibus agnum
 In cruce mactasti Christum? Non proderit ultra
 Tingere vestibulum seu postes sanguine cęsi
 Agniculi²⁾ niveę vestiti vellere lanę.
 315 Ire per ambages multas exemplaue patrum
 Plura queam; nisi quod fabellam dicere surdo³⁾
 Nil iuvat; Helchia satus⁴⁾ ista profecto notavit
 Cum de duricia vestra indignatus ait⁵⁾: Si
 Horibilis nigram Maurus deponere pellem
 320 Aut pardus varios valet inmutare colores,
 Certe ego confiteor, vos recte vivere posse,
 Cum sit precipuum studium male discere vobis.
 Et rursum brutis vos esse minus sapientes
 Conquestus summi sub persona patris inquit⁶⁾:
 325 Cum turtur milvusque rapax sua tempora norunt,
 Adventusque sui peregrina ciconia servet
 Tempus, quęquę hominum est convictrix, mitis hirundo,
 Iudicium domini nescit populus meus. Illud
 Urbanis dictis proles eciam notat Amos⁷⁾:

301 *audierit* — *peribit* scr. M 307 c. *esca* 310 c. *agnum*
 fortasse propter exitum sequentis versus 318 c. *deduricia*
 323—367 ed. Herschel l. l. p. 110 sq. 329 *Amos*] prius *annos*

1) cf. Hor. Sat. I, 6, 106. 2) Prud. Apoth. 352. 3) Hor.
 Ep. II, 1, 199 sq. 4) Ierem. 1, 1. 5) Ierem. 13, 23.
 6) Ierem. 8, 7. 7) Iesai. 1, 1.

Celi audite et humus, quid vestri dixerit auctor: 330
 Filiolos ego nutrivī fecique potentes,
 Econtra ingratis ego sum contemptus ab illis;
 Bos asinusque sui domini presepiā norunt,
 At populus meus Israhel me scire recusat.¹⁾
 „Qui bos aut asinus?“ „gens Christo credula nunc, sed 335
 Dedita sacrilegis fanorum cultibus olim.
 Parnasus Phebo statuit sacra, Tracia Marti,
 Gnosiades coluere bovem Mynoida²⁾, laudes
 Latranti cecinit populus Memphitis Anubi³⁾,
 Deprensę Veneri Paphos, oblatisque corimbis 340
 Boecię Bacho celebrarunt orgia gentes,
 Teutonici humanum Diti fudere cruorem,
 Eneas Asię post diruta Pergama ab oris
 Ausoniam veniens Vestam attulit atque penates
 Iliacis raptos ex ignibus⁴⁾, is Tyberina 345
 Stagna et Aventini iocunda cacumina collis⁵⁾
 Religione coli magna docuit; Numa post hunc
 Auguria et sortes et Tessala carmina, ut aiunt⁶⁾,
 Instituit primus Romę, cuius pronepotes
 Innumeras divum sibimet finxere catervas. 350
 Inter quos multas habuit Thirintius aras
 Gerionem stravit, cessit quoque Cerberus illi,
 Anthem, ut fertur, necuit Cacus quoque et ydram
 Et quot virtutes gessit, tot energima cepit.
 Flaminibus curę pulvillos atque tapetas 355
 Sternere, qua gybsum⁷⁾ statuit Iovis⁸⁾ et Cithereę
 Et segnes tenui fucos arcere⁹⁾ flabello,

341 *orgia*] inter *r* et *g* littera *b* ut videtur erasa 344 c.
at tulit 347 *Religione*] alterum *e* prius *i* 351 *multos*
 Herschel falso 354 c. *energia*, cf. Prud. Apoth. 400 357 c.
sucos ita Herschel

1) Iesai. 1, 2. 3. 2) Amat. I, 290. 293. 8) Prud.
 Apoth. 196. 4) Aen. V, 743—745. 5) Aen. VII, 659.
 6) cf. Flor. I, 2. Prud. Apoth. 477 sq. 7) cf. Prud. Apoth.
 458. 486 sq. 8) cf. Eupolemi Carm. (Cod. Dresd. Dc. 171*
 fol. 23^b) I, 460 Iovis gypsum. 9) Georg. IV, 168. Aen. I, 485.

- Qua levis podex¹⁾ omentaue feda iacebant;
 Menades astabant, hæc compta monilibus aureis²⁾,
 360 Illa periscelidas iactans, hec molle theristrum³⁾,
 Clamabantque simul salientes Euhion! Euhoe!⁴⁾
 Quid vel Thesiphonem vel manes persequar atros?⁵⁾
 Quidve Memallonides verbena et cespite cultas?
 Tales ob ritus gens quondam bruta vocata
 365 Nunc quoniam Christum colit orthodoxa vocatur.
 Sed quia tu Christum, Iudee miserrime, non vis
 Credere, credentes te spernunt, Christus et ipse.
 „Vis hominem esse deum credam; sed non licet, et quid,
 Dic mihi, tale egit natus genitrice Maria
 370 Credendus quod sit deus?“ „Hoc describere plene
 Nemo valet, tamen ex multis paucissima pandam:
 Sanat filiolam Phenissæ, ydropica membra
 Deplet, et incolomem dat centurionis album⁶⁾,
 Curvatosque diu longum terrena videntis
 375 Ecclesiæ in formam muliebres erigit artus.⁷⁾
 Est Hierosolimis piscina probatica quinque
 Porticibus discreta, salus ibi certa fit egris.⁸⁾
 Hic cernens hominem triginta octoque per annos
 Languentem Christus, solidatis precipit illum
 380 Surgere membrorum compagibus atque grabato
 Sublato repedare domum monet; otius ille
 Surgit et exultans vacuum cubitale reportat.⁹⁾
 Hoc prope piscinam gestum est. Prudentius¹⁰⁾ ipsam

363 *Memallonides*] Herschel 366 *quia*] prius *que*
 370 *quod*] prius *quid* 372 *Sane*] *S* paene initialis litteræ
 proceritatem habet eoque fortasse titulus novi capitis supple-
 ndus est in hunc morem: *De eo quod Christus deus credendus*
sit vel alias 374 *an videntes?*

1) Iuvenal. II, 12. 2) Aen. VII, 278. 3) cf. Hor.
 Ep. I, 17, 56 et schol. Acron. 4) Pers. I, 102. 5) Hor.
 Sat. I, 8, 29. 33 sq. 6) Marc. 7, 26 sq. Luc. 14, 2. Matth.
 8, 5 sq. 7) Luc. 13, 11 sq. 8) Ioh. 5, 2. 9) Ioh. 5,
 5—9. 10) Prud. Apoth. 680. Dittoch. 33.

Syloam esse putat, variis ebullit in horis.
 Tunc undam tantum solita exsudare salubrem 385
 Cum celestis eo demittitur angelus, illic
 Passim captive quovis languore catervæ
 Conveniunt et arenoso sub margine stipant
 Et manaturum laticem de pumice sicco
 Expectant avidi, quia qui descendit in undam 390
 Primus et abluitur sua membra scatente procella,
 Sospes abscedit gaudetque adiasse lacunam.¹⁾
 Huc cecum natum Iesus direxit ut inde
 Squalentes oculos sputisque lutoque lavaret.
 It, lavat atque ubi dat prius ignotam sibi lucem²⁾, 395
 Esse deum constat, qui cecos lumine donat,
 Extinguit febres, lepram fugat, expedit aures,
 Surdorum gratoque frui dat fame mutos,
 Vivificat oculis inposita cadavera mestis,
 Nec solum oculis sed et in tellure reclusos 400
 Evocat, et verbo vacuat latebrosa sepulcra.
 Bethania hoc novit³⁾, qua Lazarus in monumento
 Bis duo pene dies exegerat abditus et iam
 Rancidus in cinerem dissolvere ceperat artus.
 Accedit deus omnipotens et nomen amati 405
 Ingenti clamore ciet⁴⁾, redit ille.⁵⁾ Quis ultra
 Ambigat esse deum, per quem tot signa fiebant?
 Quid dicis, Iudee, modo, vis cedere vel nunc?
 Non te permittit cor saxo durius. Atqui
 Quo nil durius est, lapidem mollis cavat unda⁶⁾, 410
 Malleus excudit duris de cotibus ignes⁷⁾,
 Scintillatque silex duro calibe icta frequenter⁸⁾,
 Cum neque te sermo valeat perfringere blandus,
 Ut credas dominum Christum, nec torva minarum

390 c. *descendit it eras.*

1) Ioh. 5, 3. 4. Prud. Apoth. 683 sq. 2) Prud.
 Dittoch. 83. Apoth. 675. 687 sq. 698 sq. 3) Ioh. 11, 1.
 4) Georg. III, 43. 5) Ioh. 11, 17. 41. 44. 6) Ov. Pont.
 IV, 10, 5. 7) Verg. Ecl. VIII, 43. 8) Aen. I, 174.

- 415 Asperitas de te queat ullum extrudere fructum.
 Nonne miser legis in psalmo? forsán legis et non
 Attendis dominum dulcem rectumque vocatum?“¹⁾
 „Cui dulcem?“ „Qui divertit de limite pravo,
 Qui Christum credit sacroque lavatur in amni
 420 Et legem domini meditatur nocte dieque.“
 „Cui rectum?“ „Qui nequicia resipiscere non vult,
 Inque sua minime trepidat persistere sorde;
 Inveniet quod querit homo; nam qui bona querit
 Inveniet bona, nec mala deerunt qui mala querit.
 425 Quem mactare iuvat tot tauros totque bidentes,
 Ipsum te Christo mactes, cui victima nulla
 Gravior offertur quam spiritus est tribulatus.²⁾
 Quod si in duricia districti iudicis atrum
 Expectare diem, quam te convertere mavis,
 430 Non te grex ovium capiet, iungeris ad hedos,
 Ignibus eternis qui sunt sine fine cremandi.
 Tunc „heu me miserum“ dices, sed nil valet, illum
 Clamorem dominus non percipiet, sed ut olim
 Virginibus fatuis sponsus „te nescio“ dicet.“³⁾
 435 „Nil minus hoc vereor, nam vivo rectius actu.“
 „Fallere! quicquid agit stultus laudabile censet.
 Quam felix esses si te cognoscere velles,
 Si velles animo perpendere veneris unde,
 Tendere si summam velles properanter ad aulam!
 440 Silvis innatam volucrem doctus capit auceps⁴⁾
 Glutine et includit caveæ⁵⁾, subponit et escas:
 Que si forte nemus videt, unguibus improba curvis
 Conculcat micæ et ticiat anxia silvas.
 Dum leo mansuescit Libicus, sufferre magistri
 445 Verbera non renuit iussisque obtemperat eius:

416 c. *spalmo*
n eras.

425 c. *Qui*

445 c. *rennuit alterum*

1) Psal. 24, 8. 2) Psal. 50, 19. 3) Matth. 25, 12.
 4) Disticha Catonis I, 27, 2. 5) Ov. Ibis 519.

Qui si desueto gustaverit ore cruorem¹⁾,
 Nec tutus dux ipse manet. Si pascere temptes
 Pane lupum, tandem perdes operam: Magis agno
 Querit et anseribus pasci. Si denique tollas
 Inque sinu foveas languentem algore colubrum, 450
 Mox ubi fit calidus, cauda te perfidus angit.
 Naturam servare suam norunt animata
 Cetera, solus homo quis sit non vult meminisse.
 Hęc ad Iudeos dixisse sat est, neque enim istud
 Tantillum surdi curant attendere, namque 455
 Ut supra dixi, sic pectora ludit eorum
 Antiquus serpens, ut prave vivere malint;
 Hocce per invidiam facit ut, quia concidit ipse
 De superis per fastum et apostata semper in igne est,
 Arsurus plures habeat socios cruciatus. 460
 Nam contentus eis non est, quos iusta tonantis
 Depulit ira polo, quia consensere magistro:
 Demonas appellant, hi toto quicquid in orbe
 Patratur sceleris suadent et tela furoris
 Suppeditant, fraternum odium, civilia bella, 465
 Prestigium, fraudes, periuria, furta, rapinas;
 Sensibus illudunt²⁾ hominum, numquamque fideles
 Absistunt a calle boni seducere mentes.
 Concessum tamen his non est penetralia cordis
 Rimari³⁾, sed dum deluso pectore sensus, 470
 Gustus, odoratus, auditus, visio, tactus
 Blandicias sese iaculantur ad exteriores,
 Experti cordis tali oblectamine somnum
 Adveniunt ceptumque malum perducere temptant.
 Horum sunt socii quos invidię scelerosa 475
 Est bilis. Mordax bona dissipat omnia livor.

458 ut] prima littera velut x scribi coepit 475 c. ^oquos

1) Aen. X, 349. 2) 466 sq. e Alcimi Av. C. V, 472 sq.
 3) Iuvenc. hist. ev. IV, 7. cf. Prud. Hamart. 542.

(V.) De invidia hominum in homines.

- Quid struis, invidia? Cur illaqueas homines tot?
 Cur tot ad ambrosium mortales dirigis Orcum?
 Tu quondam in fratrem movisti brachia Cain,
 480 Quod deus, ut ferri mavult sibi viva, maniplo
 Agnum preposuit. Tabescis honore propinqui
 Sed neque germano congavisura potenti.
 Indignare, reor, quod quisquam te viciorum
 Appellet minimam; doleas hinc, dissere, nec ne.
 485 „Non equidem extremis cuneos ad prelia signis
 Me ductare decet nec tela levissima mi sunt.
 Quid virtutis habent tumor et lascivia in te,
 Quamve levis stragem balista libidinis infert
 Sola anima fusa, cum ego possim deicere ambo?
 490 Cunctas carnales queo sordes vincere fidam
 Preter avariciam: cur ergo novissima, cur, sim?“
 Hac inflammatus furia quicumque lacerna
 Nobilium texta precioso stamine Serum
 Primatem splendere videt, deflectit ocellos
 495 Tamquam de foveis, ubi mingitur atque cacatur¹⁾,
 Vestiri satrapas vulgari canabe malens.
 Sic frater fratrem susceptum patre nepotem
 Indutumque stola rodens convivia sprevit.
 Quem semel apprehendit, facit hunc marcescere livor
 500 Ac linguam morsu commotę more licisę
 Debilitare truci. Viso pollente propinquo
 Qui pasci artocreis²⁾ velit apto pollice tortis
 Murenis dulcique scaro³⁾ mulloque trilibri⁴⁾

483 *quod*] c. *quo* 484 *ne* scripsit M 486 *sunt*
 scripsit M 487 *ascivia in te* scripsit M 490 *fidam*] c.
sordes corr. M 492—533 ed. Herschel l. l. p. 111 sq., Büdinger
 l. l. p. 19 n. 59 495 *ubi*] c. *tibi* corr. Büd. c. *catatur*
 496 *vulgari*] i prius e 503 *trilibri*] antea *tibi libri*

1) Hor. Sat. I, 8, 38. 2) Pers. VI, 50. 3) Hor. Epod
 2, 50 et schol. Acron. 4) Hor. Sat. II, 2, 22. 33 sq.

Et rigida ex auro pretexta infringere corpus,
 Inspicit hunc livens privignum ut iniqua noverca, 505
 Ut murem cattus, mustela trucem basiliscum.¹⁾
 Verum precipue hoc liventem quemque fatigat,
 Quod quemquam cernit sese virtute priorem
 Facundum, lenem, lepidum simul atque facetum.
 Et cum vulgi levis parvipendentibus ipse 510
 Sit populis, plaudens quam dat plebecula²⁾, laudi
 Invidet alterius. Feno canis incubat acer
 Inde boum rictus admotis morsibus arcet
 Bubus, non capiens quod sumere non potis ipse est.
 Invidus infamis populique peripsima³⁾ cum sit, 515
 Quem non ipse meret, cruciatur honore alieno.
 Quid de pauperibus sublatiis stercore dicam?
 Hos detestatur sandice crocoque decorus⁴⁾
 Emulus, ut frater fratrem pro se benedictum,
 Utque viri loadem prope ripam Adaris reprobati, 520
 Arcessitque pares et nunc hiat iste remisse:
 „Dicite nunc socii, cur me non vellicet, ohe!
 Quod video illum illum tergo pernicis igene
 Et lena viridi iocunda obducere membra,
 Quem capre turpis membrana prius decoravit? 525
 Nunc quos eiectos huc dira Sicambria mittit,
 Aut qui deseruit longinquę menia Thile,
 Seu fullo est aut phyltra⁵⁾ parat seu saxifrice vi
 Elicit urinam mordentem membra pudenda et
 Marrubio tussim scabiemque celidonia aufert⁶⁾: 530
 Huc veniat, mox ut fungus⁷⁾ surgit vel hibiscus,

512 c. *In videt* 515 c. *In vidus in famis* 518 *decorus*
 antea *decoros* 519 *edictum* adi. M 521 *nc hiat iste remisse*
 scripsit M in ras. 523 *illum tergo pernicis igene* scr. M
 530 c. *Marrubio*

1) Plin. VIII, 21, 33. 2) Hor. Ep. II, 1, 186. 3) 1 Cor.
 4, 13. 4) Ecl. IV, 44 sq. 5) Iuvenal. VI, 611. 6) cf.
 Pseudo-Apul. de medic. herbarum 46, 1. 73, 1 (Seren.
 Sammon. 298. 693). 7) Plaut. Bacch. 821.

Predia dantur ei, fasces alteque curules.
 Is nos indigenos deridet agitque retrorsum.
 Fibula quanta, pape, quis nectit¹⁾ pallia clavus
 535 Istius ignoti, patria qui nescio de qua
 Huc macer et nudus venit; quod non bene vertat!
 Sed vos quid tanto cessatis symbola questu
 Addere vel seriem mihi suggessisse disert²⁾?
 Hec iactando caput male fido pectore quassat³⁾
 540 Arvinam tenuans evanescente colore.

(VI.) De discordia et ira et quam utilis sit penitencia.

Te quoque subsidium diro furialibus armis³⁾
 Murmure non dubium est, discordia, ferre, bilinguis,
 Officiumque tibi concinnum rumpere fedus
 Et suadere dolos, convicia, sediciones.
 545 Alchimus effecit, Numidæ⁴⁾ quod more Nicanor
 Federa que pepigit cum Iuda discidit acer.⁵⁾
 Sepe eciam discors dat munera pro nece fratris,
 Ut Capitolinus mercede data Menelaus
 Prodidit egregium mortique asscripsit Oniam.⁶⁾
 550 Sic et detractor — nichil infelicius illo —
 Inter germanos rixam serit atque propinquos.
 Nos tamen ad vocem talis cuiuslibet ambas
 Auriculas quid ni causas subrepere ovantes
 Litigii arrigimus? sed ter narrasse citanti
 555 Non satis est, instat rabido duplicatque furorem
 Ut si quando olidam nebulosi fornicis orcam⁷⁾
 Obsceni subiere sues et feda cloacę

538 c. *suggessisse* corr. M, *isse disert* scr. M 545 versus
 minime mutilus est ut Bädinger l. l. p. 10 n. 25 putat
 549 c. *assipsit* corr. M *Oniam* scr. M 553 c. *sub repere*

1) Aen. IV, 139. 2) cf. II, 109 sq. 3) Ov. Met. VI,
 591. 4) i. e. Ingurthae. 5) 1 Macc. 7, 5—30. 6) 2 Macc.
 4, 28—34. 7) cf. Hor. Sat. II, 4, 66.

Stercora verrentes halantem auxere mefitim¹⁾:
 Sic patris Achitofel natiue diremit amorem.²⁾
 Possem, ni pigeat gravitasque inamabilis acti 560
 Elinguem faciat, bachantis iurgia multa
 Eumenidis memorare, leves quibus incitat aures.
 Sed reticere decet non certe cognita, nam nec
 Pectora nota hominum sunt nec precordia nobis.
 Nil ignoranti linquamus operta tonanti, 565
 Et temere incerta de re non iudicet ullus.
 Pauca ut homo memini, nam soli plurima nosse
 Convenit excelso, cordis penetralia solus
 Perspicit³⁾ et rimas et non eget indice quoquam,
 Sacrilegus coram quo non queet inficiari 570
 Crimina, que medico vivens nudare fideli
 Erubuit, linquitque suam putrescere plagam.
 Ira citus furor est⁴⁾, qua dum quis frendet ut ovis
 Lexiva admixtis spumat revomitque salivas,
 Alcior assurgit mordaci gutture struma, 575
 Tunc iratus agit subito limphando furore
 Quod fecisse pudet, quod penitet ilico factum
 Frustra, nam factum nequid infectum fieri; sed
 Sic confert quoniam venia compunctio cordis
 Non caret erga homines atque equum cēlipotentem. 580
 Taliter Ysiades⁵⁾ letum delevit Urię.⁶⁾
 Desperare nocet: vidit Samarie regi
 Dilectum calvi renuentem dicta prophete
 Calcatum in portis miseranda morte perire.⁷⁾
 Nullus desperet: cum verba salutifer ore 585
 Dixerit ista deus, non quero desipientis

558 c. *mesitim* 563 *Sed*] c. *C* corr. *M* c. *cert&*
 574 c. *ad mixtis* 577 *pudet* in ras. 583 c. *rennuentem*
 primum *n* eras. 586 an *queror*?

1) Pers. III, 99. Aen. VII, 84. 2) 2 Reg. 15, 12 sq.
 3) Iuvenc. hist. ev. IV, 7. 4) Hor. Ep. I, 2, 62. 5) Ruth
 4, 22. 6) 2 Reg. 11, 17. 12, 13. 7) 4 Reg. 7, 2. 17.

- Interitum. Pravo divertas tramite malo.
 Saulus ab erroris discessit calle Damasci
 Sedavitque strophas.¹⁾ Tuscorum et Cecropidarum
 590 Stoica cessit ei plebs atque academica secta.²⁾
 Hinc quoque Christus ait celorum clavigero, quem
 Victa morte sibi statuit fidum opilionem,
 Petro de venia percontanti tribuenda,
 Gratia num veniē ter danda quaterque propinquis³⁾:
 595 „Non tantum tibi, Petre, modo dimittere fratri
 Indico vicibus septem, cum exorbitat, immo
 Undecies septem volo conservare memor sis.⁴⁾
 Preterea vos qui spe desperando superna
 Despicitis, quos et vecors inscitia Christi
 600 Efficit inmemores, audite, precor, quod in aures
 Instillante deo libuit dispergere vestras.⁵⁾
 Est prope Sydonias urbs nomine Biritus horas⁶⁾
 Nec longinqua Tyro, sancita lege tributum
 Urbis sceptrigero persolvens Antiochenę.
 605 Hic sacre quidam purgamine mundus aquai
 — Pauper quando sitit, non aurea pocula querit —
 Exile hospicium precio mercatus, in illo
 Effigiem Iesu lecti propter stacionem
 Fixit et archanos studuit ructare precatus.
 610 Post hec divitiis undantibus arta potenti
 Provectoque viro casa pro minimo fuit, ut fit.
 Stultus et inconstans inhiat quod non habet; hoc si
 Detur ei, spernat; dominus quoque sive magister
 Suspectus presens bonus est et strennuus absens.
 615 Mox utensilibus maiora ad mēia raptis
 Inmemor excessit solius virginis⁷⁾; hoc sic

589 c. *cetropidarum*593 c. *devenia*603 c. *sancita*

1) Acta ap. 9, 3. 19. 2) Acta ap. 17, 18. 3) Matth.
 18, 21. 4) Matth. 18, 22. 5) Miraculum sanguinis domini
 Berytense apud Mansi nova conciliorum collectio XIII, 23—30.
 6) i. e. oras. 7) i. e. crucifixi.

Disponente deo. Dein contigit ut vacuati
 Desertique laris pudibunda in parte minutus
 Possessor fieret Iudeus; non tamen ille
 Continuo formam procul in caligine fixam 620
 Norat et occultam minime speculamen¹⁾ ad illam
 Torserat; et dudum forsā non visa lateret,
 Ni par eiusdem semel invitatus ab ipso
 Omnia perlustrans latitantem cerneret illam
 „Ilicet“ erumpens, „unus de Christicolis es 625
 Et nos fallis“ ait. Quo magna negante sodales
 Ad cameram ille suos qua stabat forma coegit,
 Primus in arreptam festinans inpete vasto.
 Hinc hilares alii renovare nefas cupientes
 Patrum, semiferis peiores Thracibus²⁾ atque 630
 Deterior crudis generatio prava Gelonis³⁾,
 Que pre immunditia facinus describere duxi,
 Adversus lignum convitia multa latrabant⁴⁾
 Hęc tandem dictis mendacibus adicientes:
 „Si libet et dulce est⁵⁾, forma repetamus in ista, 635
 Quod nostris quondam a tritavis factum est Galileo!
 Illi fecerunt eius canescere vultum
 Sputis, et collum colaphis pulsando rubere
 Transfixis demum manibus pedibusque nocentem
 Affixere cruci, quod erat blasphemus⁶⁾ et error 640
 Seque deum natumque deo falso memorabat.
 Porrexere eciam sicienti fel et acetum.
 Quin et acuta latus patefecit lancea eoque
 Elicuit vitream commixto sanguine limpham.
 Christicolis pascha est sed nobis ludibrio sit.“ 645
 Talia iactantes lignumque cruci sociantes
 Derisi secuere latus, sed protinus inde

632 c. *fatinus* 636 *atīta vis*

1) Prud. Apoth. 20. 2) Prud. Apoth. 216. Hor. Epod.
 5, 14. 3) Georg. III, 461 sq. 4) Hor. Sat. I, 3, 136.
 5) Hor. C. IV, 12, 28. 6) cf. Prud. Perist. I, 75.

- Ut stabiliretur prius actum, aqua mixta cruori
 Exiit, ampulla quam suscepere cadentem
 650 Exsortes fidei morboque dedere gravatis.
 Tunc divina salus hoc sanguine quosque respersos
 Sanavit, cassos carnali lampade luce,
 Surdos auditu, mutos sermone beavit,
 Multos a lepra retraxit demonibusque.
 655 Ante tamen cunctos datur hinc sensisse supernam
 Virtutem gravidus membris, paralyticus, eger
 Ex quo nativa processit matris ab alvo.
 His propagatis infirmi convenientes
 Passim concreti stiparunt in synagogis,
 660 Sanguinis ut sacri conspersio redderet ipsos
 Incolomes. Tandem Iudei „Fallimur“ aiunt
 „Fallimur, hic certe deus hic est quem Hieremias
 In terris visum et conversatum docet esse.“
 Seque catecuminos fieri tingique petebant
 665 Abiciendo suas lavacri pro veste thiaras¹⁾
 Nostraque laudando prepucia. Sed quoniam ista
 Non sunt nota satis, sumamus que tenet usus.
 Quem non confortet lapsi reparatio Petri?
 Quem non soletur deprensę ereptio meche?
 670 Gnarum quod dominus preferat pietatem holocausto.
 Quapropter cuncti feralis dogma Novati
 Despicite et dominum conpuncto querite corde,
 Cuius agi frenis libertas maxima, cuius
 Mansuetó servire iugo dominatio summa!

Explicit liber secundus.

654 c. *alepra*

1) cf. Prud. Apoth. 145.

Incipit [Liber] III.

(I.) De sobrietate et elemosinis faciendis.

Hactenus infestas infami carmine sordes
 Dissuasi flatu sancti karismate functis.
 Nunc ad virtutes viciorum calle reductos
 Allicere est animus. Sed carmen futile promo
 Ni tu rex agye — neque enim tibi deliquium ullum 5
 Corda illustrandi — cui subdita copula rerum est,
 Sis inbecilli columnen doctorque canentis,
 Ut nullus prodest ad sevi seria Martis
 Pugio, qui dura non cote receperit iram.
 Quatenus a domino fragilis nobis data vita est 10
 Noxarumque viam tociens heu! corpore prono
 Currimus et tetri pilis succumbimus hostis:
 Clementi domino iugis cerimonia detur,
 Sepeque ducantur nostrum sub doma carentes
 Pastu et opermento, venerandi more Tobie. 15
 Quę corpus ledunt properamus reicere et cur
 Que mordent animam fulvum servamus ut aurum?
 Limpha domat prunas, occulta elemosina culpās.
 Si dominum vitę veneramur opumque datorem,
 Rebus possessis spurcę sordes abiguntur, 20
 Augebuntur opes, ut prudentissimus illud
 Testatur Salomō: quicumque fidelis honoras
 Primiciis dominum frumenti, vini oleique,
 Horrea nempe gravi tua complebuntur acervo
 Millenosque prement vitum tua prela racemos 25
 Temetumque dabunt tibi multa toreumata lene.¹⁾
 Cur adeo, miseri, tot dragmas totque talenta
 Tot conferre minas mundanaque colligere ęra

c. *Incipit III* 1—18 ed. Būdinger l. l. p. 32 1 c. in
fami 5 *Nisu* falso coni. Būdinger. c. *agye* 7 c. in
becilli 9 c. *conte* corr. Būdinger 25 c. *premet*

1) Prov. 3, 9. 10.

- Conamur, bis sex obliti discipulorum,
 30 Qui non terrenum dubitabant spernere census
 Ruderibusque canum mucoque equare tenaci?
 Credula plebs quicquid preciosum contulit illis,
 Ad plantas posuit, reverentia dia priorum,
 Pupillis, viduis, peregrinis distribuendum!
 35 Quisque deo assuescat dare, sit bene prodigus usu.
 Seu bona seu mala sint, durant concepta per usum.
 Quam flectis virgam, ventis invicta fit arbor.
 Non modico fervore dei Laurentius ardens
 Primoris cupidi iecur insatiabile ludens
 40 Ferri in craticula crudeliter oppecit quod
 Tradidit indignis crepitantis dona monetę
 Que sibi dilectus moriens mandrita reliquit¹⁾,
 Sanctorum auditor non surdus mandatorum,
 Que dominus mandans sese comitantibus inquit²⁾:
 45 „Terrenis vestros moneo desistite cellis
 Credere thesauros, ubi vestes murice tinctas
 Arrepentum avide tinearum guttura rumpunt,
 Degeneratque clavis Milesia vellere caro³⁾
 Neta, sed et rutilans perit aurum erugine scabra,
 50 Insuper et furvi ditem fures apotecam
 Devastant; potius thesauros, consulo, vestros
 Transferte in celos, ubi vermis non manet ullus,
 Tarmes, gurgulio, brucus⁴⁾ ricinusque procul sunt.“
 Hec scimus sed non sapimus, quia non facimus, nam
 55 Ille sapit vere qui, quę scit agenda, agit. Ergo
 Larga manus grandi marsupia fenore plena
 Pauperet.⁵⁾ Abraham domino mactare volebat
 Heredem serum, et nos non damus extera, cur non?
 Si terrena damus, celestia suscipiemus,

37 *fit*] *t* prius *c* 53 *c. tarmus*

1) Prud. Perist. II, 21—56. 2) Matth. 6, 19. 20; cf. Prud. Psych. 600. 3) Georg. III, 306 sq. 4) cf. Prud. Hamart. 228.
 5) Hor. Sat. II, 5, 36 et schol. Acron.

Nec nos immunes dimittet munera dantes 60
 Impensi sibi non dubius retributor honoris,
 Cum prope vatidicę veniet promissa Sybillę.
 Numquam conficiet victus penuria largum
 Pauperibus, sed non ciniflonibus et parasitis.¹⁾
 Ultra quam satis est fatuus mihi nempe videtur 65
 Parta labore sibi quisque ut patrimonia vastet.
 Ganeo gallinam nunc et modo poscit orizam,
 Et cui stipatur lepori hamio, caseus ovis,
 Et renuens fieri satur escas mille ligurit.
 Nec minus instabiles frenesis colit ille rotatus, 70
 Boletum ut gustans insanam, aconita, cicutam,
 Qui vitę nummos cupidus preponit ut is qui
 Ieiunum stomachum²⁾ sustentat furfure sento,
 Urticas, malvas, et holuscula cetera ruris
 Decoquit³⁾ in testa, cui pressam e fecibus usque 75
 Spongia quinquennem vappam vel trulla ministret⁴⁾,
 Panniculisque olim villano pollice textis
 Membra tegit scabieque caput sordescere⁵⁾ linquit,
 Ut nec ei funebris equi sumpta osse medulla
 Nec queat elleborus succurrere. Vincat harenas 80
 Diviciis, „satis est“ non umquam dicet avarus.
 Quid quod cum in templo sacratas aspicit aras,
 Participumque dei suffragia poscere debet,
 Curas eversa sibi sub tellure repostum
 Iactat ad es⁶⁾, anime oblitus, dum proh dolor! eius 85
 Spes, metus atque dolor rapit et petulantia mentem?
 Hi sunt qui capiunt Loth despoliantque Gomorram.
 Spiritus at noster si a vero poscit amari,
 Melchisedech fuget hos ter senis atque trecentis.
 Inmoderata ligant viciosos vincla, tenetur 90

64 c. *ciniffloribus* corr. M 69 c. *rennuens* primum n
 eras. 75 c. *efecibus* 79 c. *necei* 90 *In moderata*

1) Hor. Sat. I, 2, 98. 2) Hor. Sat. II, 2, 38. 3) Hor.
 Sat. II, 1, 74. 4) Hor. Sat. II, 3, 144 et schol. Acron.
 5) cf. Hor. Ep. I, 20, 11. 6) i. e. aes.

- Hic luxu nimio, rictu ille cupidinis, est qui
 Lucris occultus miseram plantagine vitam
 Ducat et omnigenis pascatur agrestibus herbis
 Collectis numerans emblemata fulta lapillis;
 95 Et si forte obolus libram curtaverit absens¹⁾
 Abiciens abacum „Ve“ clamat terque quaterque;
 Si quicquam superat „Res sacratissima, salve,
 Salve aurum, salve minio rubicundius, instar
 Solis inaccessi, celesti clarius igne,
 100 Nil te absente queo“ balbutit „tu mihi vitam
 Prestas“ et labiis ridentibus oscula figit,
 Figit et obtutus, o dira cupido, frequentes.
 Contra cui quondam millena fuere relicta
 Iugera compressis oculis in morte paterna,
 105 Quique sibi centum vini manare trapetis²⁾
 Vidit carradas et, regia copia, ter sex
 Edes turritas habitabat et oppida celsa:
 Nocturnis, cornu nil iam tribuente, rapinis
 Vescitur, in cenum quale exercere cavillum
 110 Inpollente solet clarum prope dogma Boeti,
 Fortuna vertente rotam quia multus honos et
 Mobilis abscessit tantarum opulentia rerum.
 Namque hic luxurię percussus cuspide crassa
 Sedulo pavones³⁾ turdosque comedit⁴⁾ et exlex⁵⁾
 115 Pastillos⁶⁾ faciens gracili sibi pollice pinsi⁷⁾
 „Pascant agricolae“ ait „hordeum, avena, siligo“.
 Iugiter in madidis vinaria tota popinis⁸⁾
 Evacuare studens, veteri modo pretulit hornum
 Vinum, trina modo laudavit dolia⁹⁾ sepe

94 c. numeras emblemata fulta 116 siligo] igo in ras. scr. M

1) cf. Hor. Sat. II, 3, 124. 2) cf. Georg. II, 519.
 3) cf. Hor. Sat. I, 2, 116. 4) Hor. Ep. I, 15, 40 sq. 5) Hor.
 Ep. II, 3, 224. 6) Hor. Sat. I, 2, 27 et schol. Acron.
 7) Pers. I, 58 et schol. 8) Hor. Sat. II, 4, 62. 8, 39. 9) Hor.
 Epod. 2, 47.

Exsiccans perna fauces hillisque¹⁾ Lyeum 120
 Vitis Amineę pateris ingentibus hausit²⁾,
 Evertitque cados donec iam Cecuba pleno
 Redderet e baratro. Sic nil medium³⁾ viciosis
 Ignaris verbi Graecorum „Meaga“. ⁴⁾ Nam quid
 Ergo? Inter geminas angusto tramite valles 125
 Pergamus caute; si nondum excelsa timemus,
 Precipiti e clivo caput ad collis redeamus:
 Rictibus illicitis, hoc est, cessemus hiare
 Divicias partas consumere ventre voraci.⁵⁾
 Sed stipe non nimia mediocri et tegmine fultus 130
 Absistat nebulo vel avarus dicier.⁶⁾ Eia,
 Quicquid opermentis, quicquid superest alimentis,
 Hoc, repeto, modicis contenti demus egenis.
 Ex hoc more, stilo veraci credite, bina
 Commoda provenient, cor purum, corporis atque 135
 Grata valetudo. Sic gibbi dempta gravantis
 Sarcina permisit per acum transire camelum
 Utpote Zacheum.⁷⁾ Multi ob ieiunia pallent
 Ceu semper maratrum comedant potentve cuminum.⁸⁾
 Sed male ieiunat, qui nil largitur egenti. 140
 Tercius Henricus Romane sceptriger arcis⁹⁾
 „Frangere tuum panem, deus hoc iubet, esurienti
 Et nudos operi“¹⁰⁾ mira est pietate secutus,

m e g a d a

121 c. *in gentibus* 124 c. *MHAAΓA* non *MEΓAN* ut
 Büdinger coni. 127 c. *eclivo* 129 c. *consumere* 132 c.
operimentis i eras. 133 c. *debemus eb* eras. 139 c. *potest ve*
 corr. M 140—182 ed. Herschel l. l. p. 121 sq., Büdinger
 l. l. p. 31. 141—182 ed. Haupt l. l. p. 161; immutavit ordinem
 versuum Herschel ita: 140. 142. 143. 141 141 c. *Henricus*,
Heinricus Haupt et Büdinger falso

1) Hor. Sat. II, 4, 60. 2) Georg. II, 97. Aen. I, 738 sq.
 3) Hor. Sat. I, 2, 28. 4) scil. *μηδὲν ἄγαν*. 5) cf. Hor.
 Ep. I, 15, 32. 6) Hor. Sat. I, 2, 12. 7) Luc. 18, 25.
 19, 2 sq. 8) Hor. Ep. I, 19, 18. cf. Ov. Med. 91. 9) Enpolemii
 C. (Cod. Dresd. Dc. 171^a fol. 20^a) I, 224 Solimane ceptriger
 urbis. 10) Iesai. 58, 7.

- Intendens placare deum et precipere culpas,
 145 Tempore quo multis spoliavit civibus orbem
 Inportuna fames¹⁾ et mille cadavera stravit²⁾;
 Nonnullosque malis marcentibus ipse paterno,
 Sintagma egregium, recreavit more pusillos.
 Preterea innumeros nummis aluisse diurnis³⁾
 150 Dicitur ille, niger donec discesserat annus.
 Felix qui nunc dat quia posthac centuplum habebit⁴⁾;
 Qui serit ille metet mature tempore messis.
 Nunc, deus, ut frugi carmen mihi suggere dignum!
 Patricii pia facta canam, qui tempore eodem
 155 Permultos pulso lēti precone refecit.
 Inter quos macrum decrassavit Beradontem,
 Qui languens Spire, gravis est ubi spiritus aure,
 Viginti exsequiis, dictu miserabile, tandem est
 Semianimis mixtus; lethargusque inpulit⁵⁾ illum
 160 Ignorare ubi sit, donec radiante diei
 Lampade subducta monstravit cornua luna.
 Tum circumspiciens „Ubi sum?“ prorupit, at illi
 Quidam suspirans e pectore reddidit ista:
 „Suspice, quam lata miseris recubamus in urna
 165 Mixti funeribus, proiectus heri huc sum et ego exspes.“⁶⁾
 „Annon est tibi mens supera ad convexa⁷⁾ redire?“
 „Non, quia dira fames, quę tam seva inminet orbi,
 Nec me preteriet.“ „Tumulus non est mihi tanti,
 Ut iam sponte velim licet egram amittere vitam.
 170 Si mala nunc fero, cum volet hęc deus, auferet a me,
 Et quondam graviora tuli.“⁸⁾ Dum qui ista vicissim

144 c. *In tendens* 147 *molis* Herschel falso 148 c. *Sin*
tagma 149 c. *in numeros* 157 *languens*] a in ras. scr. M
 158 c. *exse* ⁱ*qis* alterum e scr. M 162 *prorupit* Herschel falso
 163 c. *epectore* 170 *male* Herschel falso c. *ame* 171. c.
dumque corr. M, *dumque* Herschel et Haupt et Būdinger

1) Hor. Ep. I, 18, 23. 2) a. 1043—1044. 3) cf. Hor.
 Sat. II, 7, 17 sq. 4) Matth. 19, 29. 5) cf. Hor. Sat. II,
 3, 145. 6) Hor. ep. 16, 37. 7) Aen. VI, 241. 8) Aen. I, 199.

Reddunt, aurora premissa sol rutilantes
 Producens radios nocturnas depulit umbras.
 Hic Beradon clamat „Vivo.“ ingeminatque per echo
 „Vivo, nec infesta ceu cetera condita pubes 175
 Morte cubans gravor.“ Hinc stupefacti pretereuntes
 Accurrere alacres et adhuc spirare videntes
 E fossa adnexo fune eripuerunt misellum.
 Huic predictus herus multisque stipendia fertur
 Suppeditasse aliis. Factum hoc omnes imitari 180
 Christicolae — hoc enim vite deducit ad aulam —
 Hortor, nam capiet, veluti porrigo, tenaces
 Inferus, at domini celestis curia largos,
 Quosque docere potest memorans de divite Lucas.¹⁾
 Sepius emendant incautum dampna aliena²⁾, 185
 Flammarumque minę vicino ardente timentur.³⁾
 Ergo curremus, ne nos involvat avaros
 Vortex Tartareus, sed luxuriam fugientes
 Mammoneamque⁴⁾ aciem faciat pausare per evum
 Altithronus rector, cui regnum et gloria perpes. 190
 De dandi virtute parum videor monuisse,
 Sufficiant tamen hec prudentibus atque modestis.

(II.) De eo quod valde resistendum sit libidini.

Cede pudicitie, iam cede, profana libido⁵⁾,
 Prepes abi, pete triste chaos, mergaris abyssu,
 Ambrosiam pollere ducem sine, ad horrida vade 195
 Tartara et evanesce velut ventosa favilla,
 Neu studeas populo gratam te adhibere fideli,
 Feda lues; nec enim domino fide sociasti
 Non modica Sodomas opera tua vota sequentes.

183 c. *domino*

187 c. *nenos*

190 c. *alti thronus*

1) Luc. 18, 18 sq. 2) Hor. Ep. I, 18, 77. 3) ib. I, 18, 84. 4) cf. Prud. Hamart. 428. 5) Prud. Ap. 178.

- 200 Hęc pensans omnis sit pectore castus et ore,
 Turpia non referat, qui turpibus abstinet actis,
 Ne puer aut simplex, qui talia nescit, ephebus
 Verbis corruptus mollescat et avia temptet.
 Scedula morsa cani docet illum rodere pelles,
 205 Atque hinc doctrina caros deus imbuit ista:
 Suadeo principio, lumbos precingite vestros.¹⁾
 Ac si sic dicat, cum in vos obscena libido
 Dimicat et sevis cremat ignibus ilia, docti
 Parcite continuis escis et potibus, atqui
 210 Crapula et ebrietas lascivi est fomes amoris,
 Ex crebra ingluvie veniunt amor, ocia, risus.
 Ocia mortificant animam, studium educat illam,
 Atque bono studio damnosa vacatio tantum
 Quantum ab oglosso Lethea papavera distant.²⁾
 215 Qua labor est iugis, venarum flamma residit.
 Cerdo suat³⁾, scribat scriba, agros rusticus aptet,
 Clericus insudet libris, nec, siquid in illis
 Reppererit, quod non promte occurrat sibi, cesset:
 Non semper talus, quod lusor postulat, edit,
 220 Sepe optata absunt, cum non optantur habentur.
 Psalmi eciam prosunt, prece turpis deficit ardor,
 Ut stipule ardenti seu stuppia iniecta camino,
 Aut ut in ignitis plumbum grave liquitur⁴⁾ ollis.
 Quod sequitur post hoc „Ardentes ferte lucernas“⁵⁾
 225 Gregorius sapiens sic digerit, esse lucernas
 Flammigeras, perhibens factorum exempla bonorum.
 Os igitur regat et referat bona mente pudicus,
 Nam bona agens et prava loquens sic acta tuentes
 Detinet, ut Laborinthus, inextricabilis error.⁶⁾

210 *lasciviē*
 220 c. *ab sunt*

214 an *aglosso*? cf. Ducange s. v. *aglossa*

1) Luc. 12, 35. 2) Georg. IV, 545. 3) Pers. IV, 51.
 4) cf. Hor. C. I, 35, 20. 5) Luc. 12, 35. 6) Aen. VI, 27.
 Prud. Apoth. 203.

Qui viridem et mundum se servat, eo redit, unde 230
 Venerat, ut ramus curvatus moxque remissus.
 Mundicia domino magis acceptabile nil est.
 Hac illi Ioseph placuit celebrisque Susanna,
 Hac vindex iustus Phinees Iuditque severa.
 Ergo diabolicis nolite locum dare factis, 235
 Credentes, nam sepe facit peccare facultas.
 Respuit incestos, quem virgo Maria profudit
 Non fantasmaticum, velud affirmat Manicheus,
 Nam vagit, sugit, crescit de virgine natus.
 Quid mirabilius? que plus ignota leguntur? 240
 Nullus apud veteres genitus de virgine fertur
 Non Plato barbatus¹⁾, non bello crudus Achilles,
 Non niveus Pallas prestanti corpore²⁾, quamquam
 Anteveniret heros famosi nominis omnes,
 Ne Cæsar quamvis opulento germine bombix 245
 Declararet eum, nec quisquam ridiculorum
 Quos pice, thure, mola coluit gens bruta deorum.
 O Musæ fragiles, o fallax nenia vatum,
 Qui tantum coitus transformatasque figuras³⁾
 Finxerunt hominum nugas, quid fabula Terei 250
 Enomaique valet, quid Horestis, quid Poliphemi?
 Sic et mendosos sub merdoso Iove mille
 Constituere deos, illicque dedere tridentem⁴⁾;
 Si deus ille fuit, cur, Iuno, pelicibus te
 Tot lesit, dum thyrsigeras oppressit amicas 255
 Latonam, Ledam, Danen et Agenore natam⁵⁾,
 Et Semelen Ioque vagam⁶⁾? Sed quid referam omnes?
 Non decuit peccare deum, violare sororem,

235—273 ed. Herschel l. l. p. 122 sq. 241 fertur in
 ras. scr. M 245 bombix scr. M 252 an mendoso?
 253 c. Con stituere 258—273 ed. Büdinger p. 26

1) Prud. Apoth. 200. 2) Aen. XI, 39. VII, 783. 3) Ov.
 Met. I, 1. 4) Aen. I, 138. 5) Eupolemi Carm. (C. Dresd.
 Dc. 171^a fol. 24^a) I, 503 Agenore natam | Ut violaret amans.
 6) Hor. Ep. II, 3, 124.

- Dedecus et scelus est, et vi corrumpere multas.
 260 Iupiter hoc egit. Deus haut fuit ergo vocandus,
 Cum quem nos colimus, qui fons est metaque rerum,
 Nullis infectus viciis insons habeatur.
 Virginis ex utero ceu sponsus de thalamo ille
 Prodiit inque rubo versans non ussit eundem.
 265 Nullus eum poterit vitanda patrasse probare,
 Socratico quamquam cunctos discindere cornu
 Noverit astantes et Aristotiles fuit alter.
 Nunc age, Nasoni, num Gallo¹⁾, num Iuvenali
 Et Parce parcant et Gratia sit pia? Verum
 270 Alchimus, Arator, Sedulius atque Iuencus
 Non bene tornatis apponunt regia vasis²⁾
 Fercula. Miror eos, non audeo vituperare.
 Nunc ad rem redeo. Subvertit crapula castos.
 Quid? Daniel³⁾ celebs captivus tresque pusilli,
 275 Quos, que confusas testatur nomine linguas,
 Rex urbis tenuit, cum se nimis esse dolerent,
 Iconomum regis sociis facundior istis
 Alloquitur Daniel: „Cum pane legumina nobis
 Des, non plus petimus.“ Cui princeps eunuchorum:
 280 „Magna rogas et quæ nequeunt fieri, quia rex, si
 Vos plus equevis tenuesve macrosve videbit,
 Hoc caput infensus faciet mucrone recidi.“
 Tuncque ad Malasser, namque is spado prefuit ipsis:
 „Pastu vulgari denis nos pasce diebus,
 285 Cumque tuis servis facito tunc ut fore cernes.“
 Dixit, at ille pii Danielis verba benignus

268 c. *nunc* .. *nunc* 270 c. *sedulius* non *sed* *alius* ut
 Bûd. legit 273 c. *sub* *vertit* 274 c. *trisque* corr. M 275 c.
quosq; quosq corr. M 279 *Des*] *e* in ras. scr. M

1) nempe Cornelio Gallo, cf. Serv. ad Verg. Ecl. X.
 2) Hor. Ep. II, 3, 441; cf. (Winrici) carmen ed. Kraus, Jahrb.
 des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande L, 236
 vs. 109. 3) Dan. 1, 3. 6. 8. 12. 10. 11. 12. 13.

Auribus acceptans votis assensit; et illi
Fulsere ante alios escis genialibus altos
Pingues. Nunc tu mi inquis „omitte supersticionem
hanc!

Sit vulgo milium, cucumis, faba, caulis inunctus¹⁾, 290
Buccellę lagani²⁾, sed triticeam cava pastam
Sartago dominis stridat, nectarque suavę
Pendulus attritis destillet culleus herbis.“³⁾
„Scis quid ad hæc reddo?“ „Centum sibi musta propinent
Fercula mille vorent, animam cum corpore perdunt. 295
Quod factor coniunxit, homo non sepatet.“⁴⁾ esto!
Verum prostibulum vetat alteriusque maritam.
Nonne pudicia domino faurice placentes
Monachus et mulier Sarracenum pharetrato
Agmine correpti torvos vicere leones? 300
Quod fieri absentis rivalis noluit ille
Namque ubi spelei subiere foramen opacum
Lactantem catulos distentis lacte⁵⁾ papillis
Lambentemque uda lingua⁶⁾ invenere leenam.⁷⁾
Occulti duplici cum dirigere pavore, 305
Ne versans homines trux bestia faucibus amplis
Deglutiret eos interficeretve sequentes.
Verum qui vatem defendit ab ore leonum⁸⁾
Somnia solventem, misitque cibum esurienti,
His quoque providit; veniens nam torva repente 310
Belua dirupit profugos, sine more cientem
Dein dominum pepulit mordax lea moxque recurrens
Ad nidum pullis villosis unguibus abtis
Rupe ruit ceca desolavitque cavernam,
Dans tuta spacium castis exire fenestra. 315

296—315 ed. Büdinger p. 35 307 c. *interficerent ve*
309 *mixit* falso Büdinger

1) Hor. Sat. II, 3, 125. 2) Hor. Sat. I, 6, 115 et schol.
3) Georg. IV, 12. 4) Matth. 19, 6. Marc. 10, 9. 5) Ecl.
VII, 3. 6) Aen. II, 211. 7) Ov. Amat. II, 375. 8) Dan. 6, 22.

Milicia Iosephi madefacta est Iamnia cęsa.¹⁾ 340
 Eheu, cur, homo, te sustollis inaniter atque
 Ut vesica tumens, cito quę displosa²⁾ fatiscit?
 Non te titillet reverentia vana, vocatus
 Quisquis es ad tędas, ne si tu in parte locatus
 Iniussus prima meliore superveniente 345
 Amoveare rubens ineasque novissima merens.
 Vivite mortales contriti corde nec este
 Ore columbę et mente lupi³⁾, ceu plurima pars est,
 Quales sunt qui cum pupilla demere tardant
 Tignum de propria, festucam fratris abhorrent⁴⁾, 350
 Pendentemque retro clitellam appendere nolunt.⁵⁾
 Omnibus est viciis fastus violentior, ergo
 Qui fugat illum a se, pollebit stemate primo:
 Quanto maiorem pugilem pugil alto in Olympo
 Cursu vel disco seu cestu sive palestra⁶⁾ 355
 Vicerit, ut dignum est, tanto maiora sequentur
 Premia. Qui vere contritus vivit, amicus
 Est domini, at pravis tantum est onus atque superbis,
 Quantum asino modius gravis, asper vitricus orbis.
 Ut servanda caro sale non condita putrescit, 360
 Sic et virtutes putere solent, nisi custos
 Ista frequenter eas exasperet; aut vigor artus
 Deficit humanos, cum solis cancer anhelat,
 Igne et pestiferas ruber aufert Sirius idus,
 Horrisonaque replent algosas voce paludes 365
 Ranarum strepitus et strident dulcę cicadę
 Lucifugeque volant acclini vespere blate⁷⁾,
 Ni siccam exhaustus situla grandive cucullo

342 vesica] s prius f c. displosa 344 tu] c. te
 346 Amoveare] ve in ras. c. in easque 350 c. ab horrent
 362 c. exasperet 364 c. sirvis 367 an acclivi?

1) 1 Macc. 5, 58. 2 Macc. 12, 8. 9. 2) Hor. Sat. I, 8, 46. 3) Matth. 10, 16. 4) Matth. 7, 3. 4. 5) cf. Hor. Sat. I, 5, 47 et schol. Acron. 6) Stati Theb. VI, 803. 804. 808. 7) Georg. IV, 243.

- Fons puteusve gulam corroboret: Haut secus omnes
 370 Virtutes pereunt arentes igne tumoris,
 Ni vero de fonte fluens contricio crebra
 Assit et humorem siccis ferat. Hac pietate
 Iesus apud Gabaon elementis imperitavit¹⁾,
 Hac Ruth freta Booz nubsit Moabit²⁾ et hec res
 375 Cognatum belle Susis erexit Edisse.³⁾
 Hanc inferniculæ⁴⁾ plus omnibus esse molestam
 Virtutum gemmis, quis clarent corda bonorum,
 Qui dubitat, sacro quod vidi in codice, pendat
 Vita patrum dicto. Quidam venerabilis abbas
 380 Nomine Macharius⁵⁾ meritis dignissimus omnes
 Rite suos docuit cilium deponere⁶⁾ torvum,
 Pectore se reputans humili minimo esse minorem.
 Addit ut in bello dux vires militibus cum
 Iunctus signifero densas perfringere turmas
 385 Ante alios fervet clipeo thoraceque tutus,
 Cominus hos framea⁷⁾ necat, amento⁸⁾ eminus illos.
 Nominat hos, illos hortatur ut acria pugnent,
 Eniochos⁹⁾ imitans feriendo trucesque Suevos.
 Hoc animata phalanx facto fit agillima¹⁰⁾ pugne,
 390 Aclidas atque sparos crispans sevosque dolones.¹¹⁾
 At si deiectum formidantemque pericla
 Aspexere ducem comites, et Martia virtus
 Lenta manet, cessant dubii vertantur an obstant.
 Sicque fit ut capti mutilentur, collaque boge
 395 Primatum stringant¹²⁾, nisi censum sive vades dent.

369 c. *puteus vegulam* c. aut 375 totum versum in
 ras. scr. M

1) Ios. 10, 12. 2) Ruth 4, 13. 3) Esth. 2, 7 sq.
 4) = inferniculae i. e. diabolo. 5) abbas Aegyptius, cf. vitam
 eius in Acta SS. Ianuar. I, 1007 sq. 6) Prud. Psych. 287.
 7) cf. Iuvenal. XIII, 79. 8) Aen. IX, 665. 9) Lucan. II,
 590 sq. 10) Hor. Ep. I, 1, 16. 11) Aen. VII, 730. XI, 682.
 VII, 664. 12) Prud. Psych. praef. 33. Eupolemi C. (Cod.
 Dresd. Dc. 171^a fol. 31^b) II, 310 aut bogis colla terendos.

Non secus hac virtute suos precesserat omnes
 Doctor Macharius, quo sic devocius eius
 Exemplo fierent obnoxia pectora fratrum.
 Angelus huic teter, quem rector Apollion Orci
 Miserat, occurens falcem gestavit acutam¹⁾ 400
 Vibrato minitans fatum crudele lacerto²⁾
 Ac ringendo³⁾ loquens: „O si te conficere, abba,
 Audeat excelso lapsorum sydere quisquam,
 Contra quos bellum est credentibus, hic tibi pronom
 Certo dividerem tactu caput. Unica res est 405
 Qua, loquar an sileam⁴⁾, cives precedis Avernus.“
 Cui sanctus comi subridens reddidit ore⁵⁾:
 „Ergo te adiuro per cui in presepe iacenti
 Mistica dona deo reges tribuere Sabei,
 Ut mihi rem lingua falsum vitante reveles.“ 410
 Ille refert „Ter in ebdomada non uteris esca,
 Ast ego ieiunus per secula cuncta manebo
 Et mansi et maneo. Media expergiscere nocte,
 Semper ego vigilo, sic cum sim maior in his te,
 Tu maior nobis humili sub mente videris; 415
 Nec ego nec valeo.“ Nullis falsis inimicum
 Laudibus extollit; quid apertius, hac sine quam quod
 Omnes virtutes virtute ruunt, quasi murus
 Si fundamento caret aut domus absque columna?

(IV.) De statu animę et excellentia carnis.⁶⁾

Quisque deo natus non peccat. „Quomodo natus?“ 420
 Non sicut quidam stulti credunt de anima quod
 Sit natura dei vel portio⁷⁾, nos deus ut sic

417 c. hac sic sine

1) Ov. Met. IX, 383. 2) Aen. I, 221 sq. Met. VIII, 467.
 3) cf. Hor. Ep. II, 2, 128 et schol. Acron. 4) Aen. III, 39.
 5) Aen. XI, 251. 6) Prud. Apoth. 782 sqq. 7) Prud.
 ib. 786.

- Gignere dicatur. Scelus est hoc credere, nam cum
 Eternus deus et mutabilitate carens sit,
 425 Pars nequit esse dei, quę delinquendo vacillat,
 Nec valet esse deus, quę seve obnoxia penę est.
 De qua sic Augustinus doctor catus inquit:
 Non anima ex anima generatur, sed deus illam
 Infundit carni formate, sic microcosmum
 430 Constituens; sed sive creet, tunc sive crearet,
 Solum nosse, reor, factorem. Credo, quod ipsa
 Carni pura datur, data morti subiaceret Ade,
 Nec regnum domini nisi fonte renata videbit;
 Scemate corporeo requie penisve videtur.
 435 A domino per naturam non nascitur ullus,
 Sed quisquis vero perfectus pollet amore,
 Patre deo satus est; is non peccat, quia servat
 Mandatum maius mandatis omnibus, hoc est:
 Dilige corde deum, tamquam te dilige fratrem.¹⁾
 440 Omnes in Christo fratres sumus. Unde tonantem
 Patrem appellamus nostrum communiter omnes.
 Hinc nos multa loqui deceat, nisi quod preciose
 Enarrans anime sententia longa salutem
 Paucis accepta est. Pro cura corporis omnis
 445 Delectat species medicandi discere mille,
 Ut tolles ebulus fuget, utque agrimonia morbum
 Tres collecta dies et decantata caducum,
 Pentaflon²⁾ dissenteriam, centauria³⁾ febrem.
 Heu, rari de anima plus quam de corpore curant!
 450 Ut placeant forma terrenis luxuriosi,
 Membra vaporiferis cogunt albescere termis⁴⁾,
 Comere non cessant crines, non ora lavare:

428 *ex* in ras. scr. M 429 *c. microcosinū* 446 *c. tollas*
 448 *c. Pentasilon* *c. centanria* *c. febes r* superscr. *n* in
 ras. adscr. M

1) Matth. 22, 37—39.
 herb. 3. 3) cf. ib. 35.

2) cf. Pseudo-Apul. de medic.
 4) i. e. thermis.

Ut sese regi commendent cuncta regenti,
 Fratrís amore animam decorare fere piget omnes.
 At tu qui domino gratum te reddere mavis, 455
 Reice livorem fidum qui scindit amorem,
 Nil satius, nil, esse puta, quam velle propinqui
 Velle sequi, tamen ut non laudes, si male quid vult.
 Qui si sit talis quod possis corripere illum,
 Corripe et ut cesset perverse vivere suade; 460
 Peccantemque tui memor interdum fer amice,
 Non quo nequicię concordans sis, sed ut ille
 Ex virtute tuę compungatur pietatis:
 Nemo malus subito damnandus et abiciendus,
 Dilatum lolium docet hoc dilataque ficus. 465
 Si fratrem fervere vides bonitatis amore,
 Cum superis domino catienis sedulus ymni.
 Quanta sit et qualis dilectio, Paule, notas, cum¹⁾):
 „Si linguis loquar angelicis vero sine amore,
 Tinnio ut es“ inquis „vel sicut cimbala clango. 470
 Si mihi veridicum cedant presagia vatum,
 At cordi suavis flagrantia desit amoris,
 Nil sum; preterea si cunctas, quas habeo, res
 Impensasque meas in pulmentaria²⁾ et escas
 Pauperibus prodam, sine amore nichil mihi prodest. 475
 Non inflatur amor, non ambit, nec sua querit,
 Omnia sustinet, omnia sperat et omnia credit.“
 Quid sit amor, pulchre declarat virgo Iohannes
 In cena Christi qui triste cubando gravavit
 Pectus³⁾): amor deus est, et qui manet hoc in amore 480
 In domino manet et dominus dignatur in illo,
 Dum non vult ab amore pio cessare, manere.

454 c. *amatore* *fere*] primum e antea i 459 *sit*]
 antea ut 467 *catienis* (an *cantilenis*?) *sedulus ymni* scr. M
 (scribendum puto: *cantabis sedulus ymnos*) 479 c. *Incena*

1) 1 Cor. 13, 1—7. 2) cf. Hor. Sat. II, 2, 20. 3) 1 Ioh.
 4, 16.

- Nunc age virtutem cælumque ascendere tempta;
 Ut volitare nequit cauteris saucius ictu
 485 Ales, ita invidiæ quem dira sagitta retardat,
 Emulus ad cæli pertingere non valet aulam,
 Et licet expresse trinum fateatur et unum.
 Quisquis amore nitet, virtutes nundinat omnes
 Collectasque tenet, virtutum nuncius ille est.
 490 Edituus levi cum tintinnabula ferro
 Pulsat¹⁾ et accendit candelam, tum bene sanum
 Vulgus adest humerisque gerit suspensa sinistris
 Pallia, summisso venerans altaria vultu.
 Haut dubiique manent celebrandæ munia misse,
 495 Quos premissa cavi vox invitaverat eris.
 Pantheræ ad vocem maculose confluit omnis
 Bestia, tortus item sub tofis se draco condit²⁾,
 Cum tamen ingentes barros necet et crocodillum.
 Tempore cum verno cornus vel quelibet arbos
 500 Producit fructum reparatis frondibus, estas
 Pulverulenta gelu terras linquente propinquat.
 In pacis signum cælo deus indidit Irim;
 Sic et amiciciæ cantum cum cor modulatur,
 Et viridi frondet claroque resplendet amore,
 505 Omnigenis illud Christus virtutibus implet;
 Quare nemo agitet fratrem zelo nisi iusto,
 Quo Moyses aurum venerantes³⁾, quo Baalitas
 Tehbsites⁴⁾, Danielque vafer Beli famulantes.⁵⁾
 Virtutem hanc semper qui vultis habere, dicatum
 510 Christo basilicum persepe petatis asyllum,
 Et lacrimis abolete nefas. Fuit utile regi
 Pro vita tinxisse genas⁶⁾; deus annuet et nunc

483 sequitur versus in codice: *A te virtutem cælumque ascendere tempta* videlicet dittographia, eoque omisi 498. c. *in gentes* c. *cocodrillum* 502 *indidit Irim*] *t ir* in ras.

1) Iuvenal. VI, 441 sq. 2) cf. Georg. II, 214 sq. 3) Exod. 32.
 4) 3 Reg. 18, 40. 5) Dan. 14, 4—21. 6) 4 Reg. 20, 5

Suppliciiis vestris, modo sit conpunctio vera;
 Qui pius armilla malam perfodit hiulcam
 Leviathan¹⁾ ut qui se faucibus illius indunt, 515
 Peccando culpas deflendo evadere possunt.
 Ergo relaxemus cunctis peccantibus in nos,
 Si volumus nobis deus ut peccata remittat,
 Tunc eius nutu nostro bene pactio quadrat.
 Sic fecit rex qui de inimicorum nece flevit, 520
 Ardentem deus hunc fratres sociumque popellum
 Multimodis compsit virtutibus. Ipse et in alta
 Unanimes habitare domo dat. Regula amoris
 Exigit hoc: alii ne faxis, quod tibi non vis,
 Quodque cupis tibi met, fratri nichilominus optes. 525
 Novi quid referas: „Mihimet sum proximus“²⁾ inquis.
 „Non decet Esopi figmenta salesve Terenti
 Scripturis miscere sacris. Qui recte amat, illi
 Vilescit topici cumulata pecunia regni,
 Nil amat in terra nisi semper adire sacellum, 530
 Aptē phosforeę quod ad instar ducitur urbis.
 Illa velut glaucis inimico sole coruscat,
 Non mutando diem sed continuante perennem,
 Sic hec continuis aperitur mansio licnis,
 Utque animas gremio leni fovet³⁾ illa piorum, 535
 Sic hec ossa tenet populo veneranda labanti.
 Sumitur hic corpus celesti in sede tonantis,
 Utque ibi diversis astant animalia formis,
 Quatuor ęternum laudantia carmine regem,
 Sic in sacratis pinguntur murice muris. 540
 Sed quoniam nostro subscribere pauca libello
 De formis horum presumpsimus, hec quoque ad huius

517 c. *relaxantus* falsa erasa 520 c. *Si* 522 *alta*] an
arta? 531 *phosphoreę*] *ph* in ras. pro *fh* ut videtur 533 an
continuando? 540 c. *sacrati*

1) Iob 40, 21. 2) Terent. Andr. IV, 1, 12. 3) Aen.
 I, 718.

Ecclesię exemplar typica signare figura
 Quid valeant aperire libet. Genitricibus orti
 545 Baptismum subeunt homines ut membra novelli
 Sint hominis; vituli tunc possunt iure vocari
 Cum de blandiciis viciorum pectora lenta
 Virtutum stimulis agitant. Cervice leones
 Sunt rigida, quociens inferni tela tyranni
 550 Tempnunt; in verum nitentia lumina solem
 Cum figunt aquilę; sic oratoria nostra
 Hęc docili depicta tenent animalia penna.
 Ista igitur voto lugubri quisque frequentat,
 Qui gaudere cupit subtractis sordibus illic,
 555 Et cum psalmista prostratus iugiter oret¹⁾:
 A domino quiddam pecii, quod sepe requiram,
 Ut me habitatorem capiat domus eius; ad illam
 Semita iusticię ducit, non semita terre.
 Errat quisque putans currendo posse beari²⁾,
 560 Multi cursantes non vitam sed loca mutant.
 Non Romam vidisse sed hic bene vivere laus est.
 Hic, homo, quere deum, deus est et regnat ubique;
 Quem si tu reperire cupis, contempne caduca,
 Exue te mundo cursantem ad gaudia, ne te
 565 Mundus prepediat. Sic olim Christus amicos
 Ammonuit saccos et peras spernere quando
 Ingredere iter³⁾; properantem namque retardat
 Pondus, et ad teretes descendens instita talos⁴⁾
 Intiba sulcantem retinet plerumque ligonem,
 570 Nec prompte currit nisi qua sinit alveus unda.

551 *oratoria* primum *o* in ras. 553 *lugubri*] prius
lugubri 554 c. *sub tractis* 555 *psalmista*] c. *prosalmist*,
salmist in ras. 567 c. *ppantem* 568 c. *in stita*

1) Psal. 26, 4.
 4) Hor. Sat. I, 2, 29.

2) 1 Cor. 9, 24.

3) Luc. 10, 4.

(V.) De Eufonio docente quod omnia in caritate condita sint
et in ea consistant omnia.

Parvus ego vidi, certa si mente recordor,
Eufonium, de quo memorabant tunc quod in eius
Pectore verus amor consisteret, illecebrosa
Omnia respueret solitus sic dicere: „Fratres
Scismaticos fugite et vinctos anathemate sic ne 575
Vel dicatis: ave. Fidei sociis date fedus.
Federe nil melius, consistit federe mundus.“
Hec cum discipulis iteraret sedulus, unus
Ex illis ait: „Hoc nobis, pater optime, fedus
Exprime, quo mundus concordat iunctus!“ Et ille: 580
„Hoc fedus deus est, sine quo factum nichil; ipse
Cuncta in principio, Genesi testante, creavit:
Degenerem sine luce polum, sine germine terras,
Stagnaque legitimis nondum currentia ripis.
Tunc immortales invisibilesque catervas 585
Spirituum fieri iussit, sed qualiter illos
Condiderit, non est hominum comprehendere, solus
Id factor novit, credendum est denique factos.“
„Qua ratione?“ „Deum preter sunt omnia facta.
Omnia sunt facta, factor non factus habetur. 590
Hos autem fecit, quo se per secula cuncta
Laudarent, digni divinum cernere vultum.¹⁾
Qui tales potuere tamen peccare, superbus
Donec siderea fratrum delator ab aula
Concidit, ex eius modo spirituum agmina lapsu 595
Confirmata mali nequeunt committere quicquam,
Nam custodit eos pietas livore remoto.

571—577 ed. Herschel l. l. p. 123; 571—681 ed. Büdinger
l. l. p. 26 sq. 573 *ille cebrosa*] *c* ex *l* corr. 574 *fratres*
c. o *fratres*, o del. Wattenbach (Büdinger, Denkmale p. 104)
576 *fides*] *fidis* Büdinger falso 594 *sidera* Büdinger falso,
corr. Wattenbach ib. p. 104 595 *c. lapsa* (ut falso Büdinger)
corr. M

1) Sedul. C. P. V, 237.

„Fiat lux“ inquit deus, et lux ilico facta est¹⁾;
 Secernensque novo tenebras ex lumine nocti
 600 Iussit abesse diem²⁾; iam tunc inimica vicissim
 Pugnarunt elementa modis discordibus, usque
 Ipse sator placida iunxit contraria pace;
 Ignem namque citum summam contraxit in arcem.
 Hunc gravidumque solum mediator continet aer³⁾,
 605 Ne vel terra cadat violento pondere mersa,
 Aut levitas puri sursum nimis evolet ignis.
 Altos deinde lacus et flumina⁴⁾ limite certo⁵⁾
 Delucens pelagus concurrere iussit in unum⁶⁾,
 Oceanum dicunt, totum qui circuit orbem.⁷⁾
 610 Tempore eo tellus sine germine nuda manebat⁸⁾,
 Ignorans gratos, ut nunc solet, edere fructus,
 Donec eam lignis auctor mandavit et herbis
 Vestiri variis, et quod mandaverat actum est.
 Nec mora, procedunt porrectę in nubila pinus,
 615 Stare novas subito videas in montibus alnos,
 Buxos et patulis ulmos consurgere ramis,
 Stare eciam mirtos, platanos, cedros, terebintos.
 Tum primum cerasi rubuerunt germine fulvo,
 Sentaque castanę didicerunt poma feraces
 620 Gignere, tum flavo canescere mala colore
 Cepere et nigra bace procedere lauro,
 Et prodire suis glandes et amigdala ramis.
 Tum pirus et pinus tum mespila fructificavit,
 Balsama tum et mirrę sudarunt robore guttę,
 625 Thus, aloe, resina, simul tymiamata cuncta,
 Que produnt proceres irritamenta gulosos.
 Dein⁹⁾ cęli faciem vultu spectare sereno

600 c. *ab esse* 605 c. *Nevel* 607 c. *de inde* 620 c.
Gingere ut falso Bűdinger 626 *produnt*] an *perdunt*?

1) Gen. 1, 3. 2) Gen. 1, 4. 5. 3) Ov. Met. I, 26 sqq.
 4) Met. I, 38 sq. 5) Lucan. I, 215 sq. 6) Prud. in Sym.
 II, 776. 7) Gen. 1, 11. 8) Gen. 1, 14 sqq. 9) Gen. 1, 12.

Dignatus pater, ut nullum discrimen haberent
 Noxque diesque chao vidit permixta molesto,
 Tum septem statuit cursu distante planetas 630
 E quibus est lampas cunctis insignior ardens,
 Tytana appellant; post hunc est maxima Luna.
 Que duo dissimili lucis donavit honore,
 Ut presente diem capiant terrestria Phebo,
 Lunaque tranquille splendet tempore noctis. 635
 Hinc menses horas numeramus tempora et annos.
 Mox et solifugis pinxit deus aera stellis,
 Astraque constituit nautis in signa marinis.
 Post hec¹⁾ squamigeros pisces squamisque carentes
 Gurgitibus vastis innasci iussit²⁾ et alto 640
 Grandia distribuit cęte scopulosaque monstra.³⁾
 Ipse eciam levibus sator omne volatile pennis
 Armavit, quibus aerias modo verberat auras⁴⁾,
 Et quasi remigio vehementibus utitur alis.⁵⁾
 Dein cum reptilibus iumenta ferasque creavit 645
 Verbo, velle fuit verbum. Feliciter acta
 Constant, ęternę pacis conpage ligata.⁶⁾
 Que pax est dominus, qui continet omnia palmo.
 Qui simul inspexit mundum „Que fecimus“ inquit⁷⁾
 „Sunt bona, nunc hominem restat plasmare sagacem 650
 Qui simili nobis concordet imagine, quique
 Quam dabimus presit facture scilicet omni,
 Quod mare alit, quod terra parit, quod in aere vivit.
 Nos colat⁸⁾, et nostri devotus obediat oris
 Sermoni, neque spiritui se credat iniquo, 655
 Nec sapere insistat quam nos concedimus ultra,
 Subdita cuncta ipsi, nobis sit subditus ipse.“
 Sic fatus sacris limum tractare caducum

638 c. *insigna* corr. Būdinger639 c. *svamisque* corr.Būdinger 640 c. *vastis in nasci*

1) Gen. 1, 20. 21. 2) Alcim. Aviti C. I, 35. 3) ib. I, 38. 40. 4) Aen. X, 892 sq. 5) Aen. I, 300 sq. 6) Ov. Met. I, 25. 7) Gen. I, 26—28. 8) Gen. 2, 16. 17.

- Non dedignatus manibus terramque recentem
 660 Prepollens opifex humanos format in artus¹⁾,
 Utque²⁾ foco mollita fabri sub pollice cœra
 Quaslibet in formas vafra transvertitur arte,
 Sic domini digitis se lenta argilla coaptat
 Artificisque manum sequitur promptissima summi.
 665 Hęc ubi coniunctis ut nunc per singula membris³⁾
 Constitit, eterno spiramen ab ore recepit,
 Quod Greci psichen, animam dixere Latini.
 Nec mora, plasma novum medio spiramine vivum
 Surgit et in cœlum sublimi suspicit ore⁴⁾,
 670 Cetera cum prono terrena animalia collo
 Despectent⁵⁾, quorum moritur cum corpore flatus.
 Quare, homo, luminibus cordisque et corporis alta
 Inspice, quę bona scis exerce, incognita disce;
 Discere quę nescis a quovis non pudeat te,
 675 Plurima scire iuvat, sapiens non exulat usquam:
 Scire bonum et facere satagentibus urbs patet in qua
 Nulla diem æternum caligo interpolat, in qua
 Sol athomis radiat non deficientibus, hic sol
 Sol est iusticię⁶⁾, pariles cui dicere laudes
 680 Non cessant nitidę Cherubin Seraphinque coronę.
 Illuc nemo valet nisi amore favente venire."

(VI.) De incontinentia sacerdotum.

„Vera salus amor est, amor est perfectio vitę.
 Et quis amor? Non femineus sed celitus atque
 In cunctos propter dominum diffusus amicos.

670 c. *terna* superscr. M 675 c. *ivaiat* 678 *Sola*
thomis (*tonis*?) Bűdinger falso; corr. Wattenbach ib. p. 104
 679 *Sol est*] c. *Solem*, corr. Wattenbach ib. p. 104

1) Gen. 2, 7. 2) cf. Alcim. Av. I, 76 sq. 3) Gen. 2, 7.
 4) Ov. Met. I, 85 sq. 5) Ov. Met. I, 84 (adfert Bursian,
 Geschichte d. Philologie I, 60 n.). 6) Mal. 4, 2.

Et tamen uxorem quam lex tibi mancipat et dos 685
 Non adamare veto. Laudabilis est amor ille,
 Namque ut haberet homo sibi par quod amaret uti se,
 Omniparens primum iussit dormire supinum¹⁾,
 Et tollens unam de costis illius Evam
 Condidit ex ipsa, fidos idcirca parentes 690
 Linquet homo et grate se uxori iunget eruntque
 Una in carne duo dulcique fruentur amore.
 Sed quod adulterii dampnosa sorde volutet
 Se quisquam aut scortis inserviat, utile non est.
 Nam bonus et sapiens vir Paulus, ut hoc prohiberet, 695
 Unicuique suam concessit habere.²⁾ Quid ergo?
 Monachus et tractans sanctorum sancta sacerdos
 Assumentne sibi cum libertate maritas?
 Nequaquam. Cur hoc? ausculta! Rem tibi pandam.
 Cum Galathas civesque Ephesi civesque Corinthi 700
 Compluresque alios cepisset subdere Christo
 Paulus eos blandis primum dictis sapienter
 Erudiit, validum teneris apponere panem
 Devitans, ut eo cicius transferret eorum
 Pectora de cultu fanorum; sepe etenim fit 705
 Dum rudis in veteri coalescit stipite ramus³⁾,
 Aura vel tenui motus leviter cadit. Illud
 Ecclesiam sancti qui plantavere novellam
 Tractantes, quia perfectus fit nemo repente,
 In convertendo gentes simulacra colentes 710
 Saxea preceptis primo sunt mollibus usi.
 Nam quis in idolio solitus potuque ciboque
 Distendi atque ubivis inhonesta cubilia inire
 Acria curaret doctorum attendere verba,

686 c. *ad amare* 687 c. *Namque ut*] c. t littera post
 erasa 688 c. *Omni parens* 693 c. *ad ulterii* 709 c.
que corr. 712 c. *inidolio* 713 c. *usvis ut videtur*, corr. M
 714 *aret* (in ras.) *doctorum attendere verba* scr. M

1) Gen. 2, 21—24. 2) 1 Cor. 7, 2. 3) Ov. Amat. II,
 649 sq.

- 715 Si vellent penitus genialia culta vetare?
 Tunc etiam sancti doctores signa stupenda¹⁾
 Fecere. Ut taceam de claudo et Dorcade²⁾, sanant
 Egros verba Petri. Quis nunc etiam prece curat
 Languentem quemquam? Cur non fiunt modo signa?
- 720 Annon sunt ulli virtutum stemate nostro
 Tempore pollentes? Sane sunt, sed quia radix
 Iam viget ecclesię multos vegetata per annos,
 Non opus est signis aut verbis suavis. Ipse
 Credentum populus viciorum fortia tela
- 725 Perpetitur, tamen obsistit nec subiacet illis:
 Ferre annosa abies pluvios non abnuat austros.
 Ergo lacte fuit tenerorum more riganda
 Ecclesia infantum, quo cepit tempore nasci,
 Et blandis monitis ceu molli pulte cibanda.
- 730 Sed postquam cepit validorum more videre
 Tyronum, solida pascenda cibo fuit, hoc est
 Preceptis gravibus subdenda. Et ob hoc venerandi
 Rome pontifices, alio quos nomine vulgus
 Appellat papas, interdixere maritas
- 735 Presbiteris, ut qui cupiunt contingere sancti
 Sacra dei, mundos se corde et corpore servant,
 Levitis etiam quoniam funguntur et ipsi
 Divinis sacris appellanturque ministri.
 Monachus a pompis mundanis sponte recessit;
- 740 Obiurgare illum non multum pertinet ad me
 Nec cupio. Tamen hoc constanter dico quod ille est
 Monachus infelix, qui non vult scire quid hoc sit
 Monachus et sancte vivendo monachus esse.
 Velat eum vestis pullo fuscata colore,
- 745 Ut despectibilis mundo videatur inopsque.

^{stros}
 726 c. *austros* superscr. et eras. 727 *lacte* in ras. scr. M
 740 c. *Ob iurgare* 742 c. *in felix*

1) cf. Aldhelm. laud. virg. 797. 2) Acta ap. 9, 36 sq.

Esto. Sed interius si non vult candidus esse,
 Extera nigredo nil confert, credite nobis.
 At vos presbiteri pastores atque magistri
 Ecclesie, ex animis conubia pellite vestris.
 Contra imprudens dicit mihi: „Qua ratione 750
 Gaudia coniugii mihi subtrahis? Unde Iohannes
 Editus est, Christum typico qui tinxit in amne?“
 „Hoc ego sic solvo: Veteris quis somnia legis
 Comparet huic certe, quis veris artubus umbram,
 Quisve cimiterii metuat lemures quasi vera 755
 Corpora? Prisca fuit lex huius legis imago
 Ut pictus vivi et currentis bubalus. Olim
 Quassari iussit dentem pro dente vetus lex¹⁾,
 Sed dicit nova lex: in dextram mandibulam te
 Si quis cedat, ei paciens prebeto aliam tu.²⁾ 760
 Composite mala vestra satis defenditis acta!
 Turpe est quod proprium violas, onocrotale, nidum.³⁾
 Ad defendendum sapientes estis iniquum,
 Ad rectum stulti. Quapropter sic domini vas
 Prudentes, inquit, sunt ut faciant mala, stulti 765
 Ut faciant bona.⁴⁾ Ob hoc carnalem spernite luxum,
 Namque deo nequeunt qui sunt in carne placere.
 Ah miser, ad mensam domini qui putidus ire
 Non horres, sanctumque eius contingere corpus
 Pollutis manibus, capsas de thuris acerra⁵⁾ 770
 Quid suffire iuvat, putens cum tu cinicus sis?
 Quid lavisse manus immundo pectore prodest?
 Quis mutare canem vel aqua vel pectine possit?
 Anne tua, qua te circumdas, sanctificari
 Veste putas? Tiriis inserto vestibus auro 775
 Simia veletur, non simia desinit esse.

755 c. *Quis vere re eras.* 758 c. *prodente* 761 *de-*
fenditis] *is* in ras. (fortasse prius *e*) scr. M 772 c. *in mundo*

1) Levit. 24, 20. 2) Matth. 5, 39. 3) cf. Martial. XI,
 22, 10. 4) 1 Cor. 3, 18. 5) Ov. Fast. IV, 934.

- Quod si patratas subduceret infula culpas
 Et reliquę induvię divinis cultibus aptę,
 Semper ego vellem vestitu incedere tali.
- 780 Non hac, crede mihi, tolluntur veste nec unda,
 Pensilis incurva quam continet urceus ansa¹⁾,
 Sed potius lacrimis de corde fluentibus imo.
 Constanter repeto testemque deum mihi sumo,
 Presbitero nulli recte conceditur uxor.
- 785 Ergo sacerdotes, muliebrem spernite cultum
 Et nec adulterio nec fornice perditę vosmet.
 Nam quis adulterium sanus non exsecret, unde
 Maxima gentiles scripserunt dampna poete?²⁾
 Si non turbasset Lacedemona Xanticus hospes
- 790 Absentique Helenam non surripuisset Atrideę,
 Quid Cous scriptor³⁾, quid magnus Homerus et exlex⁴⁾
 Ennius⁵⁾ aut certe quem de se Mantua natum
 Iactat scripsissent? Si non hoc materia esset,
 Unde tot egregios possent diducere versus?⁶⁾
- 795 Illis ingenium subtile deus dedit et cor
 Scribendi quodcunque placeret eis, alioquin
 Nequicquam excirent fictas Helicone Camenas⁷⁾
 Edere digna hederis.⁸⁾ Nostri causa deus illis
 Cessit, ut ex scriptis nos proficeremus eorum.
- 800 Cunctos ergo decet mecharum spernere amorem,
 Illos precipue qui sunt speculum laicorum,
 Ut dum sinceram ducunt sine crimine vitam⁹⁾,
 Intrepida possint subiectos carpere voce.
 Nam turpe est, ipsum quod culpa ligat monitorem,
- 805 Quod verrucosum verrucis plenus abhorret¹⁰⁾,
 Ut pote quod domini cupientem sumere corpus

777 c. *sub duceret*779 c. *in cedere*803 c. *sub iectos*1) Martial. XIV, 106, 1.
 Amat. III, 329.2) Sedul. C. P. I, 17.
 4) Hor. Ep. II, 3, 224.3) Ov. Am. I,
 15, 19. 5) Ov. Am. I,
 15, 19. 6) Hor. Sat. II, 1, 4.7) cf. Aen. VII, 641. 8) Hor.
 C. I, 1, 29 et schol. Acron.9) Aen. IV, 550. 10) Pers.
 I, 77 et schol. in fine.

Cum laicum sese multis macerare diebus
 Precipias dulcique absistere coniugis usu:
 Tu matutinas nictagis negligis udus
 Et fumans surgis post turpia facta tepenti 810
 Coniugis e gremio sacramque inmundus ad aram
 Accedis. Turpe est, nec solum turpe putes, sed
 Plus quam turpe; deus pro certo talia facta
 Odit. Et ipse deus, Paulo testante fideli,
 Ecclesię capud est.¹⁾ Quid mirum, quod caput odit, 815
 Hoc detestari quod cetera membra videntur?
 Non bene conveniunt deus et dampnosa libido²⁾,
 Non bene concordant Belial culturaque Christi.
 Linquat sacra dei qui vult uxorius esse³⁾,
 Respuat uxorem, qui sacris se dicat almis. 820
 Quem quid conveniat servare per omnia, dicam.“

(VII.) De eo quid sit sacerdotibus servandum quidve vitandum.

„Non a coniugii prohibetur federe tantum
 Presbiter, ingluviem devitet et ebrietatem.
 Non sit linguosus, nec scurrę more iocetur,
 Nec male ditiescat sextante lucrando deuncem⁴⁾, 825
 Alea non sit ei nec fallax thessara curę.
 In libris studeat morum; sapientia lux est,
 Sed sapiens sine moribus est puteus sine fune.
 Undique se purum custodiat, undique tutum.
 Hinc est quod quendam deus erudiens ait: Heus tu 830
 Clama, ne cesses, exalta ut bucina vocem.⁵⁾
 Hoc ideo dixit, quia sepe docere volentem

809 c. *nictagis*
 827 c. *studeantmorum*

811 c. *egremio*

823 c. *in gluviam*

1) Ephes. 5, 23. 2) Hor. Ep. II, 1, 107. 3) Hor. C. I,
 2, 20 et schol. Acron. 4) cf. Pers. V, 150. 5) Iesai. 58, 1.

- Elinguem proprii sceleris mens conscia¹⁾ reddit.
 Sed qui se a viciis novit procul esse remotum,
 835 Clangens ut lituus viciosos carpit aperte.
 Doctores igitur sine fusco vivere debent,
 Simpliciter, caste populumque docere frequenter
 Et placide, quoniam non est didascalus aptus,
 Castigare suos qui mansuetudine nescit.
 840 Indomiti clunes et collum cautus agaso
 Purrit equi blandis attactibus, atque ita porro
 Pacatam strigili cervicem defricat, et tunc
 It sonipes qua chamus agit stimulatque magister:
 Sic doctor populi qui corda ferocia²⁾ nutrit,
 845 Rite catechizet parochos virga baculoque,
 Visitet infirmos et defunctis veniam oret,
 Edicat placide, ne quis persolvere Christo
 Addubitet decimas, qui pinguibus indita glebis
 Semina centuplicans gravidas emittit aristas.
 850 Sed si qui decimas tardant offerre negantque,
 Iustis pastor eos monitis convincat et aptis,
 Sic dicens: „Homo, quid dubitas dare debita parva?
 Parva deus poscit, qui posset poscere magna.
 Namque creavit humum, quem vomere scindis adunco,
 855 Ars ab eo componendi processit aratri;
 Illa quibus constat: buris, dentalia, themo,
 Stiva, rote³⁾, ex eius fiunt tibi condita lignis.
 Ille boves tibi dat pluviam zephirosque tepentes⁴⁾
 Mittit, ut educant tua semina credita sulcis.⁵⁾
 860 Et cum cuncta dei sint, solum ferre laborem
 Te sulcando patet, pro quo decimam tibi partem
 Sumere debebas et cetera linquere Christo.

833 c. *conscii* corr. M 834 c. *aviciis* 837 c. *fre-*
quentes es eras. 845 c. *catechizet* non *caterizet* ut Büdinger
 (l. l. p. 12 n. 31) legit 861—885 ed. Büdinger l. l. p. 29 sq.
 856 *constat*] alterum *t* in ras. pro *n*

1) Aen. I, 604. 2) Aen. I, 302 sq. 3) Georg. I,
 170—173. 4) Georg. II, 330. 5) Georg. I, 223.

Ipse autem clemens largusque novem tibi liquit
 Partes, ut decimam promptus des. Non modo fructus
 Dico soli, sed quicquid habes decimare iuberis." 865
 Hec et quisque bonus placido sermone loquatur
 Doctor et erudiat quod novit quemque decere:
 Natos ammoneat parere parentibus atque
 Servos ut dominis studeant servire fideles,
 Uxores doceat subiectas esse maritis, 870
 Mites atque pios uxoribus esse maritos,
 Cunctaque quę sancta sint dicat idonea vita.
 Pravorum e manibus rapiat conamine summo
 Quemque bonum, ut Raab quę lini fascibus abdens
 Legatos meruit celebrari laude perenni¹⁾; 875
 Nullum odii causa disturbet iniquus, itemque
 Nullum defendat parva pietate rebellem,
 Sed quodcunque docet vel agit, discretio firmet.
 Hęc facere ignorans, qui stultorum esse magister
 Possit, non video, praesertim cum pateat quod 880
 In foveam ambo ruunt si cecus eat duce ceco.²⁾
 Hac in re quidam culpandi pontifices sunt,
 Qui plerumque rudes sublimant et viciosos
 Ordinibus, stultę vitantes quęrere, num sit
 Servus, quem sacrant, aut liber sobrius aut non, 885
 Et quos transactę testes paret edere vitę,
 Dum mercede manus nolunt subducere ab omni.
 Nam si credendum est, quosdam, quia clam manus
 uncta est³⁾,
 Suscipiunt, a nonnullis indebita poscunt
 Obsequia et plures humanę laudis amore 890
 Sanctificant; karisma tuum, quod venditur ullo,

864 *promptus*] *tibi pr.* Büdinger falso e versu 863 867 *novit*]
 Büdinger falso *novum*, corr. Wattenbach ib. p. 104 872 c.
sancę 873 c. *emanibus* 877 an *prava*? 884 *quęrere*]
 alterum *r* in ras. fortasse pro *e*

1) Ios. 2, 1—6. 2) Matth. 15, 14. 3) Hor. Ep. I, 16,

- Spiritus alme, modo singultu defleo cordis.
 Et merito, quia vendentum turbas et ementum
 Exemplo legitur deus exagitasse flagello.¹⁾
- 895 Nunc quoque in ordinibus poscentes munera sacris
 Indigni Christo vivunt et munera dantes.
 Cur rarus nunc est sapiens? quia blanda videntur
 Ocia proque libris sectatur fenora quisque,
 Tractat non secum: tu tantum collige quod des.
- 900 Munera stultus amat, sapientem munera mulcent.
 Iunge sales pro se, venias sine munere, nil est.
 Quod si pro nichilo reputaret episcopus omnis
 Munera inutilium et dignis preberet honores,
 Non adeo multas satanę temptatio mentes
- 905 Carperet et mundum non tantus volveret error!
 Sed nunc quod non dat probitas, nummus tribuit, nunc
 Dona ferens probus est, intrat, qui nil habet exit.
 Attamen esse bonos aliquando videmus ineptos:
 Nil dedit, ite mihi! bene me potavit, eamus.
- 910 O nummi, nummi, per vos emitur scelus omne,
 Vestra presbiteri faciunt ope fasque nefasque!
 Nec pensare volunt quantum deus extulit illos,
 Quando ad discipulos: sanctum, inquit, sumite flatum
 Ut quorum vultis sordes abolere patratas
- 915 Possitis, quorum vultis retinere queatis²⁾;
 Discipulis equidem dixit deus hoc, in eorum
 Presbiteri vice sunt. Ergo cur non imitantur
 Mores et vitam, quorum sibi iura potenter
 Asscribunt? Illi spreverunt coniugia atque
- 920 Carnis delicias; hoc presbiteri modo nostri
 Non faciunt; idcirco quidem velut unda lavacri
 In cœnum iniusti descendunt inque profundum,
 Et tamen emundant animas et ad ethera mittunt.
 Sed precessorum si vellent esse sequaces,

 901 an *per se*?

 902 *Qd*^o superscr. M

1) Matth. 11, 15.

2) Ioh. 20, 22, 23.

Plures eveherent ad regna perennia; namque 925
 Exemplo melius quam verbo quisque docetur.
 Ergo femineum, doctores, spernite amorem
 Volventes animo vestri sublime cacumen
 Iuris; quæ maior valet esse potentia, quam quod
 Solvitis evinctas culparum compede mentes? 930
 Vos quoque fabellas contemnite prorsus aniles¹⁾,
 Parcite vana loqui, nolite lacescere quemquam
 Verbis aut risu. Cur, si malo esse lecor,
 Presbiter appeller? Vel cur quis religiosum
 Me dicat, scurram quem conspicit esse loquacem? 935
 Preterea argutas penitus vitate tabernas,
 Si sapitis, neque vos cornuto credite Bacho.
 Quis sane mentis denudat crimina vobis,
 Vinosos quos sepe videt? Pocius fugit illud
 Pensans, quod vino stimulati cuncta resignant.²⁾ 940
 Regibus et dominis servite et si reprobi sunt,
 Sunt etenim vobis a summo rege statuti,
 Ut reprimant nocuos et honorent ac tueantur
 Mites. Sepe bonis nequam rex imperat, ut Saul,
 Sub quo sancti homines Samuhel Davidque fuere. 945
 Sepe bonos legemque malus tutatur, ut idem
 Iudeos rabie defendit ab Allophilorum.
 Denique quæ regum sunt, reddite regibus et quæ
 Sunt domini domino, regis reddatur ymago
 Regi, sed domino domini reddatur imago.³⁾ 950
 Iusticia atque fides sunt restituenda tonanti,
 Regibus impendi debent reverentia amorque,
 Nullus namque deo nisi permittente potens est.

936 c. *preteria* 938 c. *Suis sane* 939 c. *futtit* corr.
 942 c. *asummo* 946 *ut idem* scr. M (pro *ut antea at eras.*)
 952—955 ed. Bädinger l. l. p. 11 n. 30 953 c. *deo nisi*
perm. deo p. e. corr. Bädinger l. l. p. 11

1) Hor. Sat. II, 6, 77 sq. 2) Hor. Ep. I, 7, 34. 3) Matth.
 22, 21.

Reges ergo boni venerandi et sunt imitandi,
 955 Perversi non sunt imitandi, sed venerandi.
 Talia principibus. Vos ipsos reddite Christo.
 Si quid subdiacon vel acolitus aut eciam ille,
 Cui nondum tribuit benedictio sancta coronam,
 Et tamen inbutus libris Christoque dicatus,
 960 Turpe gerunt, vetita non est a parte trahendum
 Exemplar vitę. Decet ut sitis memores quod
 Maioris semper gravius delicta notantur.¹⁾
 Omnibus este modis cauti; quodcumque docetis
 Quodque agitis, causa perfecti fiat amoris.
 965 Hic amor est non presbiteris dumtaxat habendus,
 Sed cuncti vero debent in amore fideles
 Vivere; verus amor non novit rodere quemquam.“

Explicit Liber tercius.

Incipit [Liber] quartus.

(I.) De eo quod fides sine operibus mortua sit.

Huc usque Eufronius; docto parete magistro
 Quisquis ubique, viri. Non parvus federis almi
 Sit cultus vobis, quod epistola sacra Iohannis
 Undique commendat fratresque hortatur amare.²⁾
 5 Sed dives, multas cui reddit tribula glotes,
 Cui spretis cumeris tenet area multa medimna,
 Atque chorosbatis³⁾ ad mensam vina feruntur,
 Si fratri durus sua viscera claudit egenti,
 Ille procul dubio longe est ab amore tonantis.
 10 Regis apostatici⁴⁾ famulas famulosque tonantis

954 c. *venerandi sunt et* 957 *sub diacon* c. *Incipit*
quartus 7 c. *choros . batis* 10 c. *apostatici*

1) Iuvenal. VIII, 140 sq. 2) 1 Ioh. 2, 10. 3) = choro-
 batis 4) Sedul. C. P. V, 375.

Fraternus discernit amor. Quo plenius illud
 Noscas: quisque suam signet Christi cruce frontem
 Ymnum quisque canat crocitantis dulcia galli,
 Postque preces amen subiungat et alleluia.
 Si fratrem rodit quod agit nichil est, idiota 15
 Maximus est; contra qui fratrem diligit, illum
 Insanum cuncti licet appellentque cucullum¹⁾,
 Grammaticis et rhetoricis sapientior ille est.
 Omnes insudent libris quantum libet, omnes
 Tortarum invigilent enigmatibus rationum, 20
 Illud et illud ament addiscere: vir bonus²⁾ atque
 Vir metuens dominum sapientes prevenit omnes.
 Namque timor domini fons est et oricho sophiæ.³⁾
 Ergo timoratis famulemur celipotenti
 Cordibus, et quoniam brevis istius est mora vite, 25
 Gaudia miremur moderatius ista caduca,
 Optantes nobis patriæ infinita superne
 Gaudia, que nullus gustu, grafio, ratione,
 Quanta et qualia sunt exponere sufficit. Hinc est
 Quod quisquam sapiens inquit⁴⁾: Non audiit auris 30
 Nec contemplata est acies, nec cordis in imo
 Percensere valet quisquam, quæ conditor ipse
 Sese credenti seseque paravit amanti.
 Et quis amat dominum? qui iungit opus fidei, nam
 Cassa iacet virtus equitis, si non habet arma, 35
 Nil valet ingenium, studioso si caret usu,
 Nec nisi iuncta valent opera atque fides: sine flatu
 Non est viva caro; nec viva fides sine factis.
 Quid prodest solis dominum verbis profiteri?
 Quid iuvat inferno contradixisse tiranno 40
 Ipsius et pompis⁵⁾, si vis ad ommissa reverti?

29 an *sint*?

1) Hor. Sat. I, 7, 31 et schol. 2) Hor. Ep. I, 7, 22.
 3) Psal. 110, 10. 4) 1 Cor. 2, 9. 5) cf. Müllenhoff
 u. Scherer, Denkm. deutsch. Poesie und Prosa p. 153 Nr. LI.

- Sus ad sentinam redit, ad vomitum canis¹⁾; horum
 Non pudet acta sequi? Multo prudentior est te
 Infans, urticas ignemque timet semel ustus.
- 45 Quid dicam? Satiус certe et venialius esset,
 Non cepisse viam veri, quam linquere ceptam.
 Perdere parta magis turpe est, quam nulla parasse.
 Ah piget atque pudet procerum de perditione
 Dicere multiplici! Quidam post illita fronti
- 50 Signa olei liquidum picta de pixide nardum
 Sumentes flavos detecto vertice crines²⁾
 Ungunt, et mitras inponunt desuper albas.
 Quorundam aurículas salpistrę fistula mulcet,
 Non attendentes quod versiculus sonat iste:
- 55 Non placant dominum blandę tybicinis odę
 Non delectatur Saliorum carmine molli.
 Est aliud quod avet, nimirum ut semper agamus,
 Que iubet, et semper vigilemus corde³⁾, nec umquam
 Nos peccatorum sopor opprimat atque retardet.
- 60 Ignoramus enim quo tempore vel quibus horis
 Iudex adveniat, num quando crepuscula lucem
 Obscurant aut in medię caligine noctis
 Aut galli cantu, vel summo mane velut fur.
 Magna et amara dies domini subito veniet, tunc
- 65 Premia quisque suo capiet condigna labori.
 Nemo perfectus, nemo omni parte beatus⁴⁾,
 Nullus vivit homo, cunctis virtutibus esse
 Qui valeat nitidus, non omnis in omnibus aptus.
 Tellus illa piris, hec aptior est oleastris,
- 70 Illic fertilis spicas ager edit opimas,
 Hic melius plenis vivescit vinea botris:

48 c. *deperditione*

51 c. *de tecto*

1) 2 Petr. 2, 22; cf. Eupolemii C. (Cod. Dresd. Dc. 171^a fol. 33^b) II, 455 resumit | Quod vomuit canis et cenum siccus repetit sus. 2) Aen. IV, 698. 3) Cant. 5, 2. 4) Hor. C. II, 16, 27 sq.

Sic homines variis clarent virtutibus: hic est
 Sobrius, ille humilis, hic mitis et ille pudicus.
 Inque sui patris complura habitacula Christus
 Retulit esse domo studia ob diversa piorum.¹⁾ 75
 Novi, nec rennuo; verum nec multa nec una
 Sanctificat virtus hominem, si non erit illi
 Verus amor, per quem virtutes nos decet omnes
 Cogere paulatim scalamque acquirere ad astra.
 Paulatim ex multis pontem producere lignis 80
 Scit faber et multis turrim componere saxis.
 Hinc est quod domini spectans archana Iohannes
 Diversis aulam gemmis constare supremam
 Narrat et ex illis bis sex specialiter effert.²⁾
 Quarum, si potero, paucis misteria pandam, 85
 Insuper et referam, quo queque colore notetur.

(II.) De XII lapidibus et misteriis eorum.

Iaspis gramineo pollet viridique colore³⁾, I.
 Significans firme fidei virtute virentes.
 Celesti solio similis saphirus memoratur⁴⁾; II.
 Iste figurat eos, qui Pauli dogma sequentes 90
 Dicunt: in cœlis est conversatio nostra.⁵⁾
 Est hebes, accensę calcedon more lucernę⁶⁾ III.
 Lucet et argutis mire sculptoribus obstat.
 Designat sanctos, feritas quos nulla malorum
 Edomat ardentes operum fervore bonorum, 95
 Lucentes vitę cum dant exempla beatę.
 Ardet non lucens qui secreto bene vivit,

77 c. *illic* 80 *pontem*] *po* prius *pd* 83 an *supernam*?
 90 c. *figurat* corr. M 92 c. *carcedon* corr. M

1) Ioh. 14, 2.
 nat. 37, 8, 115.
 6) Plin. 37, 7, 104.

2) Apoc. 21, 10. 19 sq.
 4) Plin. 37, 9, 120.

3) Plin. hist.
 5) Phil. 3, 20.

- Lucet non ardens bona qui loquitur male vivens.
 Sed fari bona cum vivas male, pessima res est.
- 100 Prestantem Scithicis in finibus esse smaragdum¹⁾, IV.
 Atque ibi grifes eam memorant servare feroces.
 Hic lapis est viridis, circumfert aera sudum
 Qua iacet, astantes sese speculantur in illo.²⁾
 Ille fide virides preferit, huic additus aer,
- 105 Ut quisquis cœli dominum credendo fatetur,
 Alta poli secum sincero corde volutet.
 Sardonicen pingit species diversa colorum³⁾ V.
 Hic lapis est rubeus, niveus, niger. Indicat illos,
 Denigrat quos mens humilis⁴⁾, mens casta dealbat,
 110 Et qui non dubitant mortem pro fratre subire.
 Sardijs est rubrę similis terrę.⁵⁾ Notat illos, VI.
 Qui cum sint hominum preclari laudibus ipsi,
 Tamquam vas figuli se tractant esse caducos.
 Crisolitus proprio splendet pulcherrimus auro VII.
 115 Scintillas emittit⁶⁾; et hic monstrat sapientes
 Verbi scintillas in fratrum corda vomentes.
 Pallens atque virens valet hos signare berillus⁷⁾, VIII.
 Qui bonitate virent, humili sed pectore pallent.
 Albens atque rubens viridisque topazius in se IX.
 120 Dicitur omnimodos lapidum cohibere colores.⁸⁾
 Signat eos cunctis qui se virtutibus aptant.
 Crisoprassum viridis commendat et aurea forma.⁹⁾ X.
 Quos lapis iste refert, nisi qui credunt sapienter?
 Iacinctus lymphę radio solis decoratę¹⁰⁾ XI.
 125 Persimilis designat eos qui in fluctibus istis
 Solem iusticię gestant in pectore semper.
 Quam ponit prudens ametistum in fine Iohannes XII.

106 *Alta*] A scr. M 127 *Iohannes*] c. *ibns*

1) Plin. 37, 5, 65. 2) Plin. 37, 5, 68. 3) Plin. 37, 6, 86 sq. 4) Prud. Psych. 199. 5) Plin. 37, 7, 105. 6) Plin. 37, 9, 126. 7) Plin. 37, 5, 76. 8) Plin. 37, 8, 107 sqq. 9) Plin. 37, 5, 77. 10) Plin. 37, 9, 125 sq.

Purpuream, roseam violęque colore nitentem¹⁾,
 Sanctos pretendit fidei quos purpura vestit,
 Qui mundo viles studio redolent pietatis, 130
 Martirium subeunt pro Christo sive propinquo.
 Talibus ex gemmis norunt in corde bonorum
 Edificare fides et amor durabile templum,
 Non quale artifices terreni marmore glauco
 Cementoque struunt; illud resolubile iure est, 135
 Quod manus edificat fragilis, sed quod deus ipse
 Alpha vocatus et ω ²⁾ fabricat, non corruiť umquam.
 Attestante Iohanne deus dilectio vera est³⁾,
 Et scitis, quoniam absque deo durabile nil est.
 Ergo siquid amor componit cordis in antro, 140
 Componit deus, hic etiam firmissima petra est,
 Supra quam quisquis sapiens fundaverit urbem
 Virtutum, poterit securam ducere vitam.
 Illam non aries validus, non hostica possunt
 Spicula subruere et ventis moti maris estus 145
 Non subvertet eam, Boree quoque tuta resistit.
 Qui Christo dignum sincero pectore templum
 Edificare cupit, sordes eliminat omnes
 Et quę conantur pessundare scandala mentem,
 Spiritus auxilium poscens a numine vero 150
 Funditus evellat. Nisi corruptum ante pietur
 Vas, inamarescit quod dulce infunditur⁴⁾; hoc est
 Ni de corde prius viciorum prorsus agatur
 Fetor, virtutes si quas inmittis, acescunt.⁵⁾
 Hoc sanctus David manifesta voce notavit, 155
 Cum primo sibi cor mundari, deinde petivit,
 Ut sibi spiramen faciendi recta daretur.⁶⁾

143 *ducere*] *du* in ras. scr. M 146 c. *sub vertet* 154 c.
in mitis

1) Plin. 37, 9, 121. 123. 2) Apoc. 21, 6. 3) 1 Ioh.
 4, 16. 4) Hor. Sat. II, 7, 107; Ep. I, 2, 54. 5) Hor. Ep.
 I, 2, 54. 6) Psal. 50, 12.

Sed mihi forte aliquis dicit: Mala respuo, nulli
 Quod noceat facio, nec latro sum nec adulter,
 160 A cunctis absisto malis, quantum fragilis me
 Carnis permittit levitas; quid plus mihi agendum est?
 Non satis est vitasse malum, latam viciorum
 Dimisisse viam, nisi agas bona; nec satis est quod
 Mitis es, ut servus penę formidine tantum,
 165 Ni bene ceu liber vivas bonitatis amore.

(III.) De eo quod mundus sit contempnendus.

Angusta est summam quę semita ducit ad arcem¹⁾,
 Quisquis eo tendis, fallacem despice mundum:
 In cute dulcorem monstrat, latet intus amarum.
 Ut iuvenes quorum digitos teres anulus ornat,
 170 Qui crispas per colla pilos vernantia iactant
 Et subtalares pictos Liguris et acutos
 Luteolis decorant spreto perone pedestri
 Dicentes secum: quid pulchra nocet dare verba?
 Dum spondent bene, dum per famina ficta puellas
 175 Inducunt stolidas, decerpto flore recedunt.
 Utque solet blensis flenti nutricula parvo²⁾
 Blandiri verbis: ita sese mundus amanti
 Blanditur pro iusticia ne lugeat istic.
 Sed tu qui patriam curas attingere veram,
 180 Respue opes falsas, fuge cęca negocia mundi,
 Et cessa hunc atque hunc precurrere; ne cruciet te,
 Quod quis in hoc mundo sit fortunatior et quod
 Ubra vicini sint uberiora peculi.³⁾
 Nunc divina sacro subsunt humanaque nummo.

164 *Mitis es* in ras. scr. M 172 c. *per omne m eras*.
 179—240 ed. Herschel l. l. p. 124 sq. 180 *Respue*] alterum
 e prius o

1) Matth. 7, 14. 2) cf. Hor. Ep. I, 4, 8. 3) Ov. Amat. I, 350.

Sed pro toto animam quid prodest perdere mundo? 185
 Capadocum regio tibi serviat¹⁾ et Garamantum,
 Insuper Assirię gens et quę potat Hidaspen,
 Denique si quicquid sub cęli nascitur axe,
 Te tremat: Ire tamen quo Iulius ivit oportet²⁾,
 Exiguo mundi monarchos clauditur antro, 190
 Cui Sporinna fuit necis et Calpurnia vates.³⁾
 Herodesque abiit, quem virtus summa cecidit
 Cęsareę rapta pocientem coniuge fratris.⁴⁾
 Respue opes falsas, fuge ceca negocia mundi.
 Navus et egregius non es, nisi lumina mille 195
 Te spectent dicantque homines: hic omine dextro
 Prodiit ad lucem; quem vestit musio tensus
 Tergore castoreo, consuta nitedula bysso,
 Renones crisi. Sic sic cenodoxia multos
 Cecat, nempe gulis vestitus dives et ostro 200
 Quid nisi homo est? vitam cui muscula vel brevis occat,
 Qui ceu flos ferulę transit niveumque ligustrum.⁵⁾
 Respue opes falsas, fuge cęca negocia mundi.
 Si cupis ingenuus dici, sis glutto neposque
 Ut saturo et crudo cum calo „mandite“ dicat, 205
 „Reddas: non quęo, da tamen huc! offa allicit offam.
 Sed primum, queso, refer unde culina vaporet:
 Cum muria pisces, allec vel habebitis assum⁶⁾
 Aut si plus placeat caro, condimenta anatesque?
 Rustice, nequaquam dominorum nutibus apte, 210
 Aufer! An ignoras quod pendo domestica flocci?
 Navita vel sutor seu mercennarius⁷⁾ et qui
 Triturat far et molit imundusque subuleus
 Hec comedant; foveat me sorbiciuncula lenis,
 Privatique cibi, quos flagitat alvus herilis. 215

 191 *Ipurnia vates* (*Ipur* in ras.) scr. M
204 c. *Sicupis*

 1) Georg. I, 30. Hor. C. II, 2, 10 sq. 2) Hor. Ep. I, 6, 27. 3) Sueton. Caes. 81. 4) Acta ap. 12, 23. 5) Ecl. II, 18. 6) Hor. Sat. II, 8, 53. 9. 7) cf. Hor. Sat. II, 6, 11.

- Esseda, plaustra, trahe quę gestant atque carine¹⁾
 Sunt mea. Trade libens mihi rara cibaria, trade!
 Eia age, dumtaxat mihi dicite quid cupiatis,
 Urui aut iricii²⁾ gustum, pavonis, oloris.
 220 Est mihi, doque. valet, raro bene fecit, haberem.
 Si pavo placet et distinctis picus in alis?
 Cur picam renuis? Si garrulitate cibaris,
 Psitacus et pullis vestita monedula plumis
 Te pascant! Alvum cur, inprobe, rumpere queris?
 225 Euge, lavare satur dapibusque dapes coacerva
 Non pensans venter quod dissolvetur et esca.]
 Num modica Ganges cavus augeri i[n]dige[n]da
 Aut Vosegus parvo ditari pondere ligni?
 Ergo quid faciam? mihi si rubigo tenaci
 230 Obducit nummos; ve vappe dicitur illi.
 Tantalus in medio sitit amne nec accipit inde.³⁾
 Porro si partis fruor, ut proci omnia vasto.
 Seu bene agat, seu non, infelix undique peccat.
 Si nescis quorsum nummus valet, accipe quorsum.
 235 Debita naturę nummus solatia reddat;
 Nec nimium serves discretus, nec nimium des,
 In medio limes tutissimus est gradienti.⁴⁾
 In cunctis modus est⁵⁾, nimium reprehenditur omne;
 Quesitis igitur debes mediocriter uti⁶⁾,
 240 Ut quod contento paucis superest, inopum sit.
 Sperne balatronum laudes scurrasque dicaces⁷⁾
 Abice. Mens recti sibi conscia⁸⁾ gloria vera est.
 Scurrę cum coram tibi sesquipedale sonoro
 Dant nomen⁹⁾ plausu, post munera capta cachinnum

219 *iricu* Herschel falso 226 sq. uncis inclusa macula
 paene deperdita sunt 226 *dissolvetur in ustam* Herschel falso
 243 c. *sesq̄ pedale*

1) Hor. Ep. II, 1, 192. Georg. I, 163 sq. 2) i. e. ericii.
 3) Hor. Sat. I, 1, 68. 4) Ov. Met. II, 137. 5) Hor. Sat.
 I, 1, 106. 6) Ep. I, 18, 99. 7) Sat. I, 2, 2. 8) Aen.
 I, 604. 9) Hor. Ep. II, 3, 97.

Tollunt¹⁾ absentes: „Euax, se furcifer ille²⁾ 245
 Auctumat esse probum palponum³⁾ laude probatus!
 Insipiens aliis plus credit quam sibi de se!“⁴⁾
 Evigilans tandem sodes ordire modestam
 Vitam. „Ni fallor, mihi vis auferre leporem
 Mundanum penitus?“ Vere, quia tempore parvo 250
 Nobiscum durant liquidi oblectamina mundi.
 Albin bellorum studii tedeat Athenas,
 Francigenasque mares lentis girare pigebit
 Spadices loris operamque citis dare glaucis⁵⁾,
 Seque Neoptolemi resipiscent dedere ludis, 255
 Gymnasium et peltas et cetera talia ponent.
 Omnia presentis cessabunt ludicra vitæ,
 Quæ quisquis probat esse dei convincitur hostis.
 Nemo potest dominis pariter servire duobus.
 Spreta magis tribus est infesti curia regis, 260
 Infantis postquam visere crepundia summi.
 Haut secus ecclesiam qui veri principis aulam
 Iam visit, mundi spem respuat atque timorem.
 Felix paupertas, quæ nec metuis neque speras!
 [Bo e]s Stigie capient terrena inhiantes. 265
 [Uxor(?) Loth(?) sal] facta monet ne respiciamus.⁶⁾
 [Quocirca] quivis ad veram tendere Segor⁷⁾,
 Respue opes falsas, fuge ceca negocia mundi,
 Illuc festinans, ubi vere divitiæ atque
 Gaudia vera manent, dolor est ubi nullus, ubi nec 270
 Papilio solem nec tegula dimovet ymbrem,
 Nemo gelu quatitur, nemo torretur ab estu,
 Pacis ubi vere locus est vitæque perennis.
 Ne dicas, cras incipiam bene vivere, sed nunc

246 *Auctumant* 251 c. *durent* 258 c. *hostes*
 265 sqq. uncis inclusa macula paene deperdita 270 c. *dolor*
ubi est

1) Hor. Ep. II, 3, 113. 2) Sat. II, 7, 22. 3) Pers. V, 176
 et schol. 4) Catonis dist. I, 14, 2. 5) Georg. III, 82.
 6) Gen. 19, 26. 7) Gen. 19, 30.

- 275 Incipe, ne tardes; facilis sequitur via ceptum.¹⁾
 Accelera dum tempus habes, inopina repente
 Mors venit et iuncto locupletem paupere tollit,
 Quique hodie vivit, si vivat cras quoque nescit.
 Sed mortis varię quicumque color rapiet te;
- 280 Si te precipitet iustum, securus abibis.
 Ergo age festinus, mundanos effuge casses,
 Respue opes falsas, fuge ceca negotia mundi,
 Dum te dira sinit mors, ne fugere incipias tunc,
 Quando fuge non est locus. Inde suis deus inquit
- 285 Assecilis: curę vobis sit, ne fuga vestra
 Tempore in hiberno fiat vel sabbato: in ista
 Non multum licet die²⁾; nive cum tegit Alpes³⁾
 Tristis hiemps⁴⁾, iter aggressis via commoda non est.
 Sic post hanc vitam nulli se corrigere, hostem
- 290 Infernum effugere tempus. Qui presbitero nunc
 Crimina quę gessit profiteri negligit et qui
 Nunc ex corde suos non vult deflere reatus,
 Post obitum supplex veniam poscet nec habebit.
 Occidit Euridice postquam respexit et Orpheus⁵⁾
- 295 Incassum flevit. Nugaris, agagula⁶⁾, longus
 Inquit Yperephanes, quid tot proverbialia ructas?
 Nil quod perdat habens latronem non timet et nil
 Prorsus, ais, dives semper manet anxius et tu
 Pauper es invitus; nosti quid Oratius inquit?
- 300 Virtus et nobilitas sine re plus carice sordet.⁷⁾
 Respue opes falsas, fuge ceca negotia mundi.
 Quid tantum garris, homo mensurę tripedalis?
 Raro breves humiles vidi rufosque fideles.⁸⁾

280 c. *precipiet* 287 *licet ire die con.* Wattenbach
 (Büdinger, Denkmale S. 104) 288 c. *Tristes* 302 c. *tripedalis*

1) Hor. Ep. I, 2, 40 sq. 2) Matth. 24, 20. 3) Ecl. X, 47. 4) Georg. IV, 135. 5) Ov. Met. X. XI. 6) cf. Eupolemi Carm. (Cod. Dresd. Dc. 171^a fol. 21^a) I, 296 verbosus agagula. 7) Hor. Sat. II, 5, 8. 8) cf. Eupolemi Carm. I, 300 Quam raro fideles | Sunt rufi.

Accipe quod reddo, longos miror [sapientes]
 Albos audaces, non iure calumnio [nigros.] 305
 Tu scis quod sapiens Zebedei filius in[quit?]
 Cetera, dicit, amans mundana deum fug[it, aie?]
 Vin semper vivam bene nec prevaricer inique
 Eterni mandata dei? Quis semper iniquam
 Obpugnare potest aciem, nisi quem iuvat ille, 310
 Quo retrahente manus Amalehc leo sevit ut Afer?
 Nemo. Sed idcirco debemus tendere nisu
 Omnes unanimi cęlestis ad atria vitę.
 At minime scimus quis perventurus eo sit,
 Solus namque deus novit, quos destinet illuc. 315
 Ergo qui bonus est illustratusque videtur
 Virtutum radiis, non ampulletur in illis.¹⁾
 Viventis recte laus est in fine canenda.
 Nauta licet placidis committat carbasa ventis,
 Non prius est tutus, quam corripit anchora portum. 320
 Adde quod Hesperias cum Titan vergit in undas²⁾,
 Dignum laude diem demum quę claruit aiunt.
 Et qui finetenus non servat premia perdit.
 Stultus cepta probat bona, prudens ultima spectat.
 Hec ego vos doceo, docuit me summa sophia 325
 Scilicet omnipotens, hęc exercete fideles.

(IV.) De eo quod non possit regnum cęlorum acquiri sine patientia.

Codicibus sacris ad nostrum tendere docma
 Illita, quem lateat? Quoniam si iugiter illis
 Pupula pascatur, quam novimus esse lucernam

304 sqq. uncis inclusi loci maculis deperditi iam fere legi
 non possunt 306 c. *Tuscis* 308 c. *Vim* 311 c. *affer*
 314 *At*] c. *Ut* 323 c. *servit*

1) Hor. Ep. I, 3, 14. 2) Hor. C. II, 17, 20.

- 330 Corporis, et spectet divina volumina crebro,
 Ferre probra et forti certare docemur agone.
 Lectus lob fimus est, Stephanus lapidum ymbre necatus,
 Mauricius gladio, Vincentius igne cataste.¹⁾
 Ergo viri, quibus est demissum nomen ab illo,
 335 Prodiit irradians hirtio qui e corpore Christus,
 Ut sol, cum rapido ventorum turbine mixte²⁾
 [Fulmina producant] nubes tonitrusque fragosi³⁾
 [Mortales terren]t pavidos⁴⁾ tempestaque grandio
 [Effulget subit]a discissa nube⁵⁾ nitela,
 340 Condigno signate gradu vestigia⁶⁾ Christi
 Qui, quos arguta seduxit mango loquela
 Fervus, ab Egipto deducere, reddere sponte
 Dignatus scribis voluit simul et Phariseis,
 Vendi per Scarioth facibus sudibusque prehendi,
 345 Dignanterque pati feralis flagra Pilati,
 Atque crucifigi, velud hoc predixit Esayas,
 Crimina nostra gerens hiaros oblati in ara
 Sponte sua est; rursusque alibi scriptum reperitur:
 Aspicient ad me quem confixere nefandi,
 350 Quisquis avet recto post illum calle venire,
 Se neget atque crucem patiendo baiolet in se.⁷⁾
 Si recte arboribus cannas potes equiparare
 Maceriam muro, mortalem conice Christum.
 Hec, fateor, nequeo paradigmata solvere firma.
 355 Sed tamen et pauper differt a divite, nam cum
 Horridus autumnno cedente coagulatur alior
 Terras et glacie constringit Aquarius amnes,
 Pellibus incedit vulpinis dives; at isti

337 sqq. uncis inclusa paene deperdita 340 an *servate*?
 c. *gradum* 343 *simul* superscr. M 347 *hiaros*] *hia* macula
 paene deperdita 351 c. *baiolat* 353 c. *Christo* 355 c.
 c. *adivite* 358 c. *at, ut* Büdinger l. l. p. 20 n. 60, sed postea
 correxit p. 104

1) Prud. Perist. I, 56.

2) Aen. II, 416.

3) Valer.

Flacc. Argon. II, 196—199.

4) Aen. VIII, 349.

5) Aen.

I, 587. 6) Georg. III, 171.

7) Matth. 16, 24.

Mastrugam prebet detonsus forpice verrex,
 Et sic ad flores ambo servantur apricos. 360
 Muscose quercus imitantur fronde miricę¹⁾
 Sidereas humili, celsas viburna cupressos²⁾,
 Labruscę vites³⁾ foliis, pomaria dumi.
 Loricę confidit eques scuto atque galero.
 At nos alma fides tegat et tolerantia fortis. 365
 Forcior est patiens robusto milite, qui se
 Promovet evertens et propugnacula et urbes.
 Qui nimium fragiles probra momentanea ferre
 Horretis, quid tunc, cum scintillante vorabit
 Sulphure vos, cui non salamandria prevalet, ignis? 370
 Aut qui nunc pugnis inpacta vivere bucca
 Pulsataque alapis facie diffidis, [at orci]
 Agmine vallatus miror quo cor[pore possis]
 Ignitos clatros, ignita repagula [ferre].
 Discipuli humanis innarunt fluctibus et quos 375
 Vipera non lesit, seps⁴⁾, amphivena, parias,
 Scorpis et scitalis, prester, natrix et ophites
 Sibilus et ceneris, dipsas, caculi atque lacertę
 Mordebant homines, sed eos patientia eorum
 Coniunxit superis. Hinc est quod fluctibus olim 380
 Archa levata Noę, quia, dum tumidi probra mundi
 Subsannant quatiuntque, bonos ad sidera tollunt.⁵⁾
 Virtus quoque cadit, quam non pacientia fulcit.⁶⁾
 Erumpnas igitur pro Christi perfer amore
 Has, qui sanctorum fieri iubarisque supremi 385
 Affectas consors. Oportunum tibi nunc est
 Tempus querendi celestia; si modo non vis
 Vincier adversis, age nunc, ne te tenebrarum

359 c. *vertex* corr. Büdinger l. l. p. 104 375 c. *in narē*
 384—399 ed. Herschel l. l. p. 125

1) Ecl. IV, 2. 2) Ecl. I, 24. 25. 3) Ecl. V, 7.
 4) 376—379 e Lucani Phars. IX, 712—724 cum multis vitiis
 desumpti. 5) Aen. I, 103. 6) Prud. Psych. 177.

- Accipiant sedes, ubi nulla licentia sonti
 398 Evenit incluso; non illic filia matri,
 Non frater fratri valet esse, sororve sorori
 Auxilio; quid avus patruus vel avunculus illic
 Cognatis avia aut amita aut matertera prosunt?
 Non de Tartareo dampnatam gurgite levir
 399 Germani sociam nec salvus amasius olim
 Caram diripiet, nurui non proderit illic
 Fida socrus socerumque gener non eruet igni
 Addictum Stigio. pravis et pectore rectis
 Eximium discrimen erit, Petro atque Neroni,
 400 Herodi et tinctis insonti sanguine cunis.
 [Sed mihi dicit homo Sicula] ferventior Ethna
 [S(ol?)us amo tac]itos et garrula abominor ora.
 [Vin, sodes, ut non] qui cornicatur inepte¹⁾,
 Vapulet et quævis liceat blaterare procaci.²⁾
 405 Paucis est gratus diffundere cuncta paratus,
 Flet lesus si non ulciscatur puer, et quid
 Maiores faciant infesti sunt mihi scurre.
 Moroso risor, taciturno garrulus obstat,
 Scurra leccatori se iungit, honestus honesto,
 410 Parvum parvus amat; sic quisque parem sibi querit.
 Sed mihi dic per eum, qui rura polumque gubernat:
 Quid tibi falsa nocet detractio probrove iusto?
 Hoc patere, hoc sanctos examinat ut focus aurum!
 Dic, queso, collumne iubes ferientibus aptem
 415 Inmotum mirerque manus? Inire salutem
 Optans scalpello ventrem rimante secandus
 Lentus membra manet nisi firma fidicula frenet³⁾
 Brachia cum pedibus? Da cardiaco⁴⁾ piponellam:

398 c. *parvis* corr. Herschel 401 sqq. uncis inclusa paene
 macula deperdita 412 c. *probra vt*, † deletum

1) Pers. V, 12. 2) cf. Hor. Sat. II, 7, 35. 3) cf. Prud.
 Perist. X, 481. 4) cf. Hor. Sat. II, 8, 161.

Nauseat, ictericus¹⁾ cretam, raphanum peducosus
 Invitus bibit, os apoplexicus a basilisca 420
 Contrahit. Insulsi, qui ignominiam esse putatis
 Grandem, si stultus vobis infert mala quisquam,
 Ni vindicta assit subitanea et hunc mage torvis
 Quam linx aut Bicie, quę hominem, si credere fas est,
 Intuitu perimunt²⁾, oculis lustrare soletis! 425
 Seminecem, iuvenis, tu te inter balnea fingis,
 Mutus es, ut sumpta fertur canis esse rubeta,
 Surdus es, ut Marsis se prebet cantibus aspis,
 Cecus es, ut non plus videas quam cecula lucem.
 Ut querula tenuis recreata novacula cote 430
 Pubere te vultu proluxa segre[ge³⁾] barba]
 Reddat et incedas nitidus pervince[re nuptas] —
 Seria ridiculo quid obest sermone notare? —
 Sic fac nocticulam simules gravitate soporem,
 Ut tua vir ravidus sarcire piacula quivis 435
 Ictibus aut sanna queat ornerisque iuventa
 Virtutum placida, summoto crine notarum.
 Qui paulum lesus fumantem imitare Vesevum
 Nec te metiri vis materiam cariosam,
 Quando pro Christo ferres tormenta vel ignes? 440
 Deficeres presente malo, quem raptus ad alta
 Exul signavit sexcentis undecies sex.⁴⁾
 Hic pia sanctorum collegia mortificabit,
 Multos prodigiis, multos feritate domabit.
 Tunc sacer Helyas, tunc vivax occidet Enoch. 445
 O quot precones habet ille malus, modo quorum
 Probra et acroma frequens fer et es martyr sine ferro.
 Pauper cui nulla est possessio, parva suppellex,
 Imbricibus trabibusque humeros oneratus et illis,

420 c. *ab asilisca* 425 c. *in tuitu* 428 *prebet]* *pre*
 superscr. M 448 c. *palva* corr.

1) cf. Iuvenal. VI, 565. 2) Plin. 7, 2, 16 sq. 3) cf.
 Prud. Ham. 803. 4) Apoc. 13, 18.

- 450 Que naves portare solent, a littore migras
 Propellisve ratem remis tensoque rudente,
 Scandis ad antemnam, residesque in margine prorę,
 Non tibi sollicitus, quod sis casurus in ima,
 Et nec bruma tuum sedat nec cauma laborem,
 455 Vivere quo possis et tecum sis, ais: Adam
 Stultus honore nitens non intellexit, ob hoc nunc
 Vivit per magnos humana propago labores.
 Murilego dormitanti cecoque tacenti
 Raro quid offertur: suda, ne limina noctu
 460 Suffodiens oculos perdas aut in cruce vitam.
 An dubitas ergo mundi mala lubrica ferre
 Ne sis perpetuo cariturus lumine? Si te
 Vexat anhela tysis¹⁾, cacexica, sive catarrus,
 Absinti, gamandree tibi bethonicęve
 465 Hauritur sucus; si gutta nocet tibi, queris:
 „Numquid flebothomi, numquid cauteria prosint?“
 Ergo magis pro anima tolerare decebit amara,
 Scilicet irrisus non fastidire, vel ictus
 [S . . . nisi]ucratur gaudia nemo
 470 [Nec . . . go . . . nc cer]tantem laurea cinget.

(V.) Oratio ad sanctam trinitatem et fides de resurrectione carnis.

- O sator, o soboles, o sancte spiritus, une
 Subsistens sine fine deus, quem nostra mathesis
 Separe non scindit ductu — luit Arrius illud —
 Da, precor, ut superę compos sit Amarcus auleę,
 475 Apprendens fidei litus celeste saburra.
 Cesar et Emathię strages et fama Catonis

450 c. *alittore* 459 c. *lumina* : eras. 471—509 ed.
 Herschel l. l. p. 125 sq.; 471—475 ed. Büdinger l. l. p. 8 n. 19
 473 *illud* *illum* Büdinger falso 474 *Amarcius* *compos* sit
 Büdinger falso

1) Georg. III, 497.

Lucanum celebrem faciunt, laudatur Opheltem
 Stacius evolvens devotaque prelia Dirces,
 Et Marii referens virtutem astumque Iugurthę.
 Te, deus, et calamus meus et mea lingua resultat. 480
 Sed titubo, qua voce canam, qua mente sacrem te?
 Quippe anguina notis fauces corrumpit obesas
 Squalida virosis prisce et rubiginis urit
 Pectus condicio. Contra tibi cęlicolarum
 Concentu puro gaudent iubilare catterę, 485
 Ter proclamantes ob trina vocabula: Sanctus.
 Attamen hoc figmen tua quod manus effigiavit,
 Respice me clemens, ysopoque asperge tuique —
 Magna peto — civem da vel minimum fore regni!
 Credo quod ut reduci meus ecclesięque redemptor 490
 Carne resurrexit vere palpatus edensque,
 Sic ego de terra recidivo corpore surgam
 Inque mea, qua carne modo tegor, ante tribunal
 Christi stabo meis de factis discutiendus.
 Credo quod extremis, tuba quando novissima clanget, 495
 Prodibunt e sacroflagis hominum ossa, quod amnes
 Quod rapuere ferę, quodque ussit flamma, redibit,
 Preter cum Christo qui surrexisse leguntur.
 Credo quod vitę fuerint quicumque perennis
 Participes, nulla cum debilitate redibunt; 500
 Quorum grex ut sol nitidus comitabitur agnum
 Gaudens, et reprobos ęternus puniet ignis.
 Tunc non me Stigiam circumversare Caripdim
 Permittas, neque predonem sorbere minacem,
 Sed pietate tua meritis prestant[e sacrisque,] 505
 Qua Ionam vasti rapuisti pis[cis ab alvo,]
 Leviathan patulis rape me de [faucibus atque]
 Sedibus inde tuis, ubi digna tibi sine fine
 Carmina vocalis iustorum concio pangit.

481 c. *titulo* corr. Herschel 487 *figulum* Herschel falso
 495 c. *qñ n prius m* 496 c. *esorcoflagis* c. *explicit liber Amarcii*

I. INDEX NOMINUM.

- Aaron I, 335. III, 317.
 Abram II, 37. Abraham III, 57.
 Achan I, 103.
 Acheron I, 81.
 Achilles III, 242.
 Achitofel II, 559.
 Adam I, 287. 296. III, 432.
 IV, 455.
 Adar II, 520.
 Admetus II, 131.
 Afer leo IV, 311. Afra rura I,
 432.
 Agenor III, 256.
 Atlas (*Atlas mons*) II, 145.
 Albia (?) IV, 252.
 Alchimus (*Candidus Theopy-*
 stius) prol.
 Alchimus II, 545.
 Alchimus (*Avitus*) III, 270.
 Alcides II, 130.
 Allophili III, 947.
 Alpes IV, 287.
 Amalehc IV, 311.
 Amarcus (*Sextus Gallus Pio-*
 sistratus) prol.; titul. primi
 capitis; IV, 474.
 Abram (*Amram*) II, 204
 (*Ambrę filius i. q. Moyses*).
 Aminea vitis III, 121.
 Amos pater *Iesaię* II, 329.
 Antheus (*Antaeus*) II, 353.
 Antiochena urbs II, 604.
 Anubis II, 339.
 Appella I, 106.
 Apollo II, 51. Apollion III, 399.
 Appellus I, 212.
 Aquarius IV, 357.
 Aquilo I, 511.
 Arar (*flumen*) I, 376.
 Arator poeta III, 270.
 Araxes *flumen* I, 376.
 Archadia II, 49.
 Arcturus I, 271.
 Aristotiles alter III, 267.
 Arrius IV, 473.
 Artofilax I, 271.
 Asia II, 343.
 Assiria IV, 187.
 Athenae IV, 252.
 Athos mons II, 145.
 Atrides III, 790.
 S. Augustinus III, 427.
 Ausonia II, 344.
 Aventinus collis II, 346.
 Avernus I, 82. 355. *adiective*
 III, 406.
 Baalites III, 507.
 Babilonius rex (*Nabuchodono-*
 sor) II, 238.
 Bachus II, 341; B. cornutus
 III, 937.
 Barachia II, 261 (B. filius *i. q.*
 Zacharias).
 Belial III, 818.
 Belus III, 508.
 S. Benedictus I, 254.
 Beradon III, 156. 174.

- Bethania II, 402.
 Bethlem II, 233.
 Bicie (*Bitiae*) IV, 424.
 Biritus urbs II, 602.
 Boecia (*Boeotia*) II, 341.
 Boetius *philosophus* III, 110.
 Bonosus I, 212.
 Booz III, 374.
 Boreas IV, 146.
 Britanni II, 11.

 Cacus II, 353.
 Cain II, 479.
 Calpurnia *uxor Caesaris* IV, 191.
 Camenae III, 797.
 Capadoces IV, 186.
 Caripdis IV, 503.
 Catholici I, 226.
 Cato IV, 476.
 Caucasea nix I, 312.
 Cecropides II, 589.
 Cecuba *vina* III, 122.
 Cerberus II, 352.
 Ceres I, 380.
 Cesar (*C. Iulius*) III, 245. IV, 476.
 Cesar Augustus I, 472.
 Cesarea *urbs* IV, 193.
 Cherubin III, 680.
 Chia *vina* I, 401.
 Christicola I, 104. II, 625. 645. III, 181.
 Cinici (*Cynici*) I, 207.
 Cinosura I, 271.
 Cinthius (*Apollo*) II, 181.
 Circe I, 187.
 Citherea (*Venus*) II, 356.
 Cocytia pestis I, 457.
 Corinthus III, 700.
 Cous scriptor (*Philetas*) III, 791.

 Dacus I, 380.
 Damascus II, 588.
 Dane (*Danae*) III, 256.

 Daniel II, 269. III, 274. 278. 286. 508.
 David I, 494. II, 5. 148. 192. 945. IV, 155.
 Dedalos II, 44.
 Demostenes I, 221.
 Deucalion II, 46.
 Dirce IV, 478.
 Dis II, 342.
 Dodona II, 51.
 Dorcas III, 717.
 Driades (*Dryades*) II, 214.

 Edissa III, 375.
 Egiptus IV, 342.
 Elbidius I, 211 (*est ut videtur Helvidius quem Gennadius nominat vir. ill. c. 32 Auxentii discipulum*).
 Emathie strages IV, 476.
 Eneas II, 343.
 Eniochi (*Heniochi*) III, 388.
 Ennius *poeta* III, 792.
 Enoch IV, 445.
 Enomaus (*Oenomaus*) III, 251.
 Ephesus III, 700.
 Erinis I, 407.
 Esayas (*Iesaias*) IV, 346.
 Esopus III, 527.
 Ethiopes II, 12.
 Ethna *mons* IV, 401.
 Eufronius *magister* III, 572. IV, 1.
 Eumenis II, 562.
 Euridice IV, 294.
 Eurys I, 512.
 Eva II, 62. 68. III, 689.
 Ezechiel II, 299.

 Falernum *vinum* I, 373. 401.
 Flegetoniei (*Phlegethontes*) ignes I, 80.
 Fotinus (*Photinus*) I, 211.
 Francigenae mares *i. q. Franci* IV, 253.

- Gabaon III, 373.
 Galathae III, 700.
 Galileus (*Iesus*) II, 636.
 Gallus (*Cornelius Gallus*) III, 268.
 Ganges fl. IV, 227.
 Garamantes *populus* IV, 186.
 Gehenna I, 342.
 Geloni *populus* II, 631.
 Genealogus (*genesis liber*) I, 491.
 Genesis *liber* III, 582.
 Gerion *rex* II, 352.
 Gnostiades II, 338.
 Goliath I, 439.
 Gomorra III, 87.
 Greci III, 124. 667.
 Gratia III, 269.
 S. Gregorius III, 225.

 Hammon (*Ammon*) II, 50.
 Hebrei I, 460. II, 26. 177.
 Helchias *pater Ieremiae* II, 317.
 Helena III, 790.
 Helias *proph.* I, 554. IV, 445.
 Helicon *mons* III, 797.
 Heliseus *vates* II, 120.
 Henricus III. *Roman. imperator* III, 141.
 Herodes I, 477. IV, 192. 400.
 Hesperiae undae IV, 321.
 Hidaspes fl. IV, 187.
 Hieremias *proph.* II, 662.
 S. Hieronimus I, 99.
 Hierosolima II, 376.
 Hister fl. I, 376.
 Homerus I, 187. III, 791.
 Horestes (*Orestes*) III, 251.
 Hyrcani montes I, 544.
 Hyrcanus I, 476.

 Iacob I, 461. II, 24.
 Iamnia *urbs* III, 340.
 Ianus I, 114. II, 180.
 Iayrus (*Iairus*) I, 516.
 Idida I, 231.

 Iericheni I, 103.
 Iesus I, 522. II, 393. 603.
 Iesus *i. q. Iosua* III, 373.
 Iezi II, 118.
 Iherusalem I, 347.
 Iliaci ignes II, 345.
 Indi II, 10.
 Io *vaga* III, 257.
 Ioas II, 520.
 Iob IV, 332.
 Iohannes *baptista* III, 751.
 Iohannes *apostolus* III, 478.
 IV, 3. 82. 127. 138.
 Ionas IV, 506.
 Iordanes II, 93.
 Iordanica *pubes* I, 349.
 Ioseph III, 233.
 Ioseph *fil. Zachariae* III, 340.
 Iris III, 502.
 Ismarus *mons* II, 217.
 Israhel I, 21. II, 234. 334.
 Iuda I, 462. II, 1. 174. 546.
 Iudas *apost.* II, 105.
 Iudea I, 467. 476. II, 170. 173. 233.
 Iudeus, Iudei I, 106. 108. 507. II, 30. 31. 260. 366. 408. 454. 619. 661. III, 947.
 Iudit III, 234.
 Ingurtha IV, 479.
 Iulea *stirps (Iulia gens)* I, 472.
 Iulius (*C. Iulius Caesar*) IV, 189.
 Iuno III, 254.
 Iupiter II, 356. III, 252. 260.
 Iuvenalis *poeta* III, 268.
 Iuvenius *poeta* III, 270.

 Laborinthus (*Labyrinthus*) III, 229.
 Lacedemon III, 789.
 Lamia I, 230.
 Latini III, 667.
 Latona III, 256.
 Laurentius *martyr* III, 38.
 Lazarus II, 402.

- Leda III, 256.
 Lethaea papavera III, 214.
 Leviathan III, 515. IV, 507.
 Libicus leo II, 444.
 Lidius (*Lydius*) I, 421.
 Lieus (*Lyaeus*) I, 381. III, 120.
 Ligures (*vestes?*) IV, 171.
 Loth III, 87. IV, 266(?).
 Lucanus *poeta* IV, 477.
 Lucas *evang.* III, 184.
 Luna III, 632.

 Macharius abbas III, 380. 397.
 Malasser III, 283.
 Mambre II, 36.
 Manicheus III, 238.
 Mantua III, 792.
 Maria I, 501. II, 61. 137. 369.
 III, 237.
 Marius IV, 479.
 Mars II, 337. III, 8.
 Marsi IV, 428.
 Martia virtus III, 392.
 Mauricius *martyr* IV, 333.
 Maurus II, 319.
 Medica tellus I, 402.
 Medusa I, 190.
 Melchisedech III, 89.
 Memallonides II, 363.
 Memphitis populus II, 339.
 Menades (*Maenades*) II, 359.
 Menelaus II, 548.
 Messias I, 482. II, 253.
 Micheas *proph.* II, 232.
 Milesia clavis III, 48.
 Moabitibus III, 374.
 Moyses I, 335. II, 115. III, 507.
 Musa III, 248.
 Mynos bos (*Minotaurus*) II, 338.

 Naiades II, 214.
 Naso *poeta* III, 268.
 Neoptolemi ludi IV, 255.
 Nero IV, 399.
 Nestorius I, 211.

 Nicanor II, 545.
 Nilus *fl.* I, 334.
 Nymphae II, 214.
 Noa IV, 381.
 Noetus I, 212.
 Novatus II, 671.
 Numa *rex* II, 347.
 Numida (*Iugurtha*) II, 545.

 Oceanus III, 609.
 Olympus III, 354.
 Onias II, 549.
 Opheltes IV, 477.
 Oratius (*Horatius, Sat. II, 5, 8*)
 IV 299.
 Orcus II, 478. III, 399.
 Orion I, 271.
 Orpheus IV, 294.

 Padus *fl.* I, 376.
 Palestina arva I, 480.
 Pallas III, 243.
 Pan II, 49.
 Paphos *insula* II, 340.
 Parca III, 269.
 Parnasus mons II, 337.
 Parthi II, 13.
 Patricius (*an nomen proprium?*)
 III, 154.
 Paulus *apostolus* III, 468. 695.
 702. 814. IV, 90.
 Pelasgus (*Graecus*) sermo II,
 155.
 Pelusiaci horti II, 47.
 Pergama II, 343.
 Petrus *apostolus* I, 514. II, 593.
 668. III, 718. IV, 399.
 Pharisei IV, 343.
 Pharius tyrannus II, 111.
 Phebus (*Phoebus*) II, 337. III,
 684.
 Phenissa II, 372.
 Philippus *apostolus* I, 207.
 Philomela I, 442.
 Phinees III, 234.
 Pilatus IV, 345.

- Plato barbatus III, 242.
 Plyades *sidus* I, 271.
 Poliphemus III, 251.
 Priapus II, 129.
 Promethæus II, 44.
 Protheus I, 356.
 Prudentius *poeta* II, 383.
 Pythagoras I, 442.

 Quirites I, 320.

 Raab *meretrix* III, 874.
 Regum liber I, 468.
 Renus *fl.* I, 376.
 Rodanus *fl.* I, 376.
 Rodope *mons* II, 217.
 Roma III, 561. 733.
 Romana arx III, 141. Romani
 consules I, 63.
 Romulidae I, 473.
 Ruth III, 874.

 Sabaoth II, 142.
 Sabei III, 409.
 Sabellius I, 212.
 Saliorum carmen IV, 56.
 Salomon rex III, 22.
 Samaria II, 582.
 Samson I, 231.
 Samuhel III, 945.
 Sareptensis vidua I, 551.
 Sarraceni III, 299.
 Satiri (*Satyræ*) II, 214.
 Saul rex III, 944.
 Saulus II, 588.
 Saxo I, 380.
 Scarioth (*Iudas*) IV, 344.
 Scithici fines IV, 100.
 Sedulius *poeta* III, 270.
 Segor *urbs* IV, 267.
 Semele III, 257.
 Seraphin III, 680.
 Seres *populus* II, 493.
 Severinus I, 186.
 Sicambria (*i. q. Gallia*) II, 526.
 Sicula Ethna IV, 401.

 Simeon II, 86.
 Sirenes I, 187.
 Sirius *sidus* III, 364.
 Socraticum cornu III, 266.
 Sodoma *urbs* I, 493. Sodomæ
 III, 199.
 Spira *urbs* (*Speier*) III, 157.
 Spurinna (*Spurinna*) IV, 191.
 Stacius *poeta* IV, 478.
 Stephanus *martyr* IV, 332.
 Stigius ignis IV, 398. Stigius
 ... IV, 265. Stigia Caripdis
 IV, 508. Stigiae latebrae
 I, 79.
 Stoicus II, 590.
 Suevi truces III, 388.
 Suevulus I, 440.
 Sunamitis femina II, 119.
 Susa III, 375.
 Susanna III, 233.
 Sybilla III, 62.
 Sydoniae orae II, 602.
 Sydrac II, 245.
 Syloa II, 584.
 Syon (*Sion*) I, 496. II, 168.
 174. 262.

 Tanais *fl.* I, 376.
 Tantalus IV, 231.
 Tartara III, 196.
 Tartareus gurgæ IV, 394; t.
 vortex III, 188.
 Tehbsites (*Thesbites*, *Elias*
 proph.) III, 508.
 Terentius *poeta* III, 527.
 Tereus III, 250.
 Tessala carmina II, 348.
 Teutonici (humanum Diti fu-
 dere cruorem) II, 342.
 Themistius I, 221.
 Theopystius *Candidus Alchi-*
 mus I, 1.
 Thesiphone (*Tisiphone*) II, 362.
 Thile *insula* (*Thyle*) II, 527.
 Thirintius (*Hercules*) II, 351.
 Thraces semiferi II, 630.

- Tiriae (*Tyriae*) vestes III, 775.
Titus imperator II, 177.
Tobias III, 15.
Tracia II, 337.
Tusci *populus* II, 589.
Tyberina (*Tiberina*) stagna II, 345.
Tyriaca penna I, 351.
Tyrus *urbs* II, 603.
Tytan (*Titan*) I, 273. III, 632.
IV, 321.
Uria II, 581.
Venus II, 340.
Vesevus *mons* IV, 438.
Vesta II, 344.
Vincentius *martyr* IV, 333.
Vosegus *mons* IV, 228.
Xanticus hospes (*Paris*) III, 789.
Ybla *mons* (*Hybla*) I, 541.
Yperephanes (?) IV, 296.
Ypocrates (*Hippocrates*) II, 75.
Ysaïas (*Iesaias*) II, 181.
Ysiades (*David*) II, 581.
Ythacus (*Ulysses*) I, 188.
Zacheus III, 138.
Zebedei filius (*Michas*) IV, 306.
-

II. INDEX VOCUM RARIORUM ET RERUM.

- academica secta II, 590.
 acceptabilis III, 232.
 acolitus III, 957.
 acroma (*i. q. acroamata*) IV, 447.
adverbia in ter exeuntia: pro-
 terviter I, 119. duriter I,
 148. perenniter II, 278.
 agagula IV, 295 *cf. Ducange*
s. v.
 agon IV, 331.
 agyus (*ἄγιος*) III, 5.
 albedo I, 3.
 algosae paludes III, 365.
 allec IV, 208.
 alleluia IV, 14.
 alpha vocatus et ω IV, 137.
 altisoni versus I, 18.
 altithronus rector III, 190.
 alvus herilis IV, 215.
 amare (*i. q. cupere*) I, 9. IV, 21.
 amasius IV, 395.
 ampullari IV, 317.
 anates IV, 209.
 anathema I, 341.
 annichilare I, 340.
 antrum cordis IV, 140.
 aplestia (*ἀπληστία*) I, 357.
 apoplexius IV, 420.
 apostata II, 459.
 apostaticus IV, 10.
 architriclinus I, 508.
 azimon (*azymon*) II, 307.
 balatro IV, 241.
 baptisma I, 194.
 baptismus III, 545.
 baptizare II, 95.
 basilisca *herba* IV, 420.
 benedictio sancta III, 958.
 bogae (*boiae*) III, 394.
 boletum III, 71.
 brucus III, 53.
 byrsae olentes I, 55.
 cacexica (*cachectica*) IV, 463.
 camirus magus I, 98.
 canabis (*i. q. vestis cannabina*)
 II, 496; *cf. Pers. Sat. V, 146.*
 captive quovis languore cater-
 ve II, 387.
 cardiacus IV, 418.
 caro sale condita III, 360.
 carrada III, 106.
 catechizare III, 845.
 catecuminus II, 664.
 catiena (?) III, 467.
 cattus (*i. q. catta*) II, 506.
 cauma (*καύμα*) IV, 454.
 celipotens IV, 24.
 cenodoxia IV, 199.
 centuplicare III, 849.
 centuplum III, 151.
 chorosbates IV, 7.
cibi: IV, 219 sqq. ursus iricius
 pavo olor picus psitacus
 monedula.
 cidaris I, 316.
 cimiterium III, 755.
 cinifiones III, 64.
 clitella III, 351.

- codex sacer III, 378; codices
 sacri IV, 327.
 concubitor II, 253.
 contradicere inferno tyranno
 IV, 40.
 contraria IV, 409.
 convicia I, 322 sq.
 cornicari inepte IV, 403.
 corradere metallum I, 129.
 corrugare genas I, 25.
 craticula III, 40.
 credere *aliquem* II, 366 sq. 414.
 419. IV, 33.
 cremacula I, 423.
 crisma I, 146.
 cubitale II, 382.
 cultura Christi III, 818.
 cyaneum flumen I, 394.

 decanus I, 161.
 decima III, 848. 850.
 decrassare III, 156.
 deglutire III, 307.
 delectare *i. q. amare* III, 445.
 denormare caput I, 176.
 depluere imbres I, 369; deplu-
 tae coturnices I, 564.
 despectibilis III, 745.
 diabolicus III, 235.
 diapente I, 438.
 dicier III, 131.
 didascalus III, 838.
 diversicolor I, 353.
 doma III, 14.
 dulcor IV, 168.

 ebdomada III, 411.
 edentula ululans veteres can-
 tus I, 258.
 elemosina III, 18.
 elux (?) I, 569.
 emblema *i. q. vas* III, 94.
 eminuli digiti I, 428.
 energymum II, 354.
 ergasterium carnis *i. q. corpus*
 II, 57.

 euhion euhoe II, 361.
 excoriatus (*i. q. circumcisis*)
 Iudeus I, 108.

 fabrica *i. q. factura* II, 132.
 famen II, 398. IV, 174.
 fantasmaticus III, 238.
 faxis (*feceris*) III, 524.
 figmen IV, 487.
 flamines II, 355.
 flebothomus (*phlebotomus*) IV,
 466.
 flocci pendere IV, 211.
 forpex IV, 359.
 fotor I, 183.
 fuscina I, 355.

 gamandrea herba IV, 464.
 gemmae duodecim IV, 87 sqq.:
 iaspis IV, 87. saphirus 89.
 calcedon 92. smaragdus 100.
 sardonix 107. sardius 111.
 crisolitus 114. berillus 117.
 topazius 119. crisoprassus
 122. iacinctus 124. ameti-
 stus 127.
 glotes IV, 5. *cf. Ducange s. v.*
 glos. N. 3.
 gybsum (*gypsum*) II, 356.

 hamio III, 68.
 hiaros (*ἱερός*) IV, 347.

 iconomus (*oekonomus*) III, 277.
 ictericus IV, 419.
 idiota IV, 15.
 idolum III, 712.
 igene (?) II, 523.
 inamarescere IV, 152.
 induperator nummus I, 178.
 infernicula (*diabolus*) III, 376.
 infernus (*Orcus*) I, 78. IV, 290.
 insensatus II, 255.
 iricius (*ericius*) IV, 219.

- karisma III, 2. 891.
 laicorum speculum III, 801.
 leccator (leccator) III, 933. IV, 409.
 lendes I, 337.
 lethargus III, 159.
 lexiva II, 574.
 liciaca (Iuven. VI, 123?) II, 500.
 lusus pueriles III, 330 sq.
 mage II, 138. IV, 423.
 mammonaea acies III, 189.
 mandrita i. q. pastor III, 42.
 manna I, 568.
 manzer I, 22.
 marca (moneta) I, 47.
 martirium IV, 131.
 mastruga IV, 859.
 mathesis IV, 472.
 mediator aer III, 604.
 medum (Meth?) I, 379.
 mellifluus nitor I, 90.
 metrica et prosodiaca e. g.:
 I, 150 omelia II, 354 energima. II, 487 lascivix in te. III, 214 Quantum ab. III, 676 facerē. III, 712 idolum. IV, 383 quodque. IV, 419 peducosus al.
 microcosmus III, 429.
 momentanea probra IV, 368.
 monarchos IV, 190.
 morbi: II, 529 sq. III, 70. 78. 138. 446 sq. (morbus caducus) IV, 418 sq.
 mortificare III, 212. IV, 443.
 murilegus dormitans IV, 458.
 muscula IV, 201.
 musio IV, 197.
 nauci tua verba videntur II, 305.
 nictagis (νυκτάγω?) III, 809.
 nitedula consuta bysso IV, 198.
 nitela IV, 339.
 nocticula sopor IV, 434; cf. Prud. Ham. 634.
 nummi diurni III, 149.
 obpilare os II, 280.
 occare IV, 201.
 offa allicit offam IV, 206.
 oglossum (aglossum?) III, 214.
 omelia (homilia) I, 150.
 onocrotalus III, 762.
 opella I, 54.
 opermentum III, 15. 132.
 oratorium III, 551.
 ordinatio clericorum III, 883 sqq.
 orthodoxa gens II, 365.
 orthographica I, 310 inoba. 388 abta. III, 53 gurgulio (curculio). 313 abtis. 448 Pentaflon. 949 sq. ymago — imago. IV, 23 oricho.
 osanna I, 351.
 palpo IV, 246.
 papa (pontifex) III, 734.
 pape (papae?) II, 584.
 paradigmataolvere IV, 354.
 parochus III, 845.
 pasta triticea III, 291.
 peduculus I, 337.
 peducosus (pedicosus) IV, 419.
 pentathli partes III, 355.
 pepon (pepo) III, 330.
 peripsima II, 515.
 periscelis II, 360.
 phosforea urbs i. q. aula caelestis III, 531.
 phyltra parare II, 528.
 pincerna I, 509.
 pinsere pastillos III, 115. p. lutum III, 331.
 piponella IV, 418.
 pirus II, 281.
 plantago III, 92.
 plasma I, 285.
 pneuma I, 24.

- privati cibi IV, 215.
 proselitus populus II, 176.
 proterviter I, 119.
proverbia et similia: I, 864.
 II, 293 sq. 316. 410 sq. 505 sq.
 618 sq. III, 124. 185 sq.
 212. 416 sq. 773. 828. 901 sq.
 IV, 41 sqq. 237 sq. 320 sqq.
 purrire clunes et collum equi
 III, 840 sq.

 renones crisi IV, 199.
 reptilia III, 645.
 rhetorici *i. q. rhetores* IV, 18.
 rotula *i. q. nummus* I, 144.
 rubeta IV, 427.

 sabbatum IV, 286.
 sagma I, 515.
 salpista IV, 53.
 saxifrice vi elicere urinam II,
 528.
 sceptriger Romanae arcis III,
 141.
 scopulosa monstra III, 641.
 scruta paterna I, 60.
serpentes: IV, 376 sqq.
 sesquipedale nomen IV, 243.
 sicera I, 379.
 syntagma (*syntagma*) III, 148.
 solifugae stellae III, 637.
 sorbiciuncula lenis IV, 214.

 speculamen torquere ad . . .
 II, 621.
 statio iusti I, 98.
 subdiacon III, 957.
 subsannare IV, 382.
 subtalares IV, 171.
 suparum (*supparum*) I, 241.
 synagoga II, 659.

 tarmes III, 53.
 temetum III, 26.
 tempesta grando IV, 338.
 theristrum molle II, 360.
 ticiare II, 443.
 timallus I, 314.
 timorata corda IV, 24.
 torrela I, 423.
 tribula (*tribulum*) IV, 5.
 triturare far IV, 213.
 turbidulae curae I, 41.

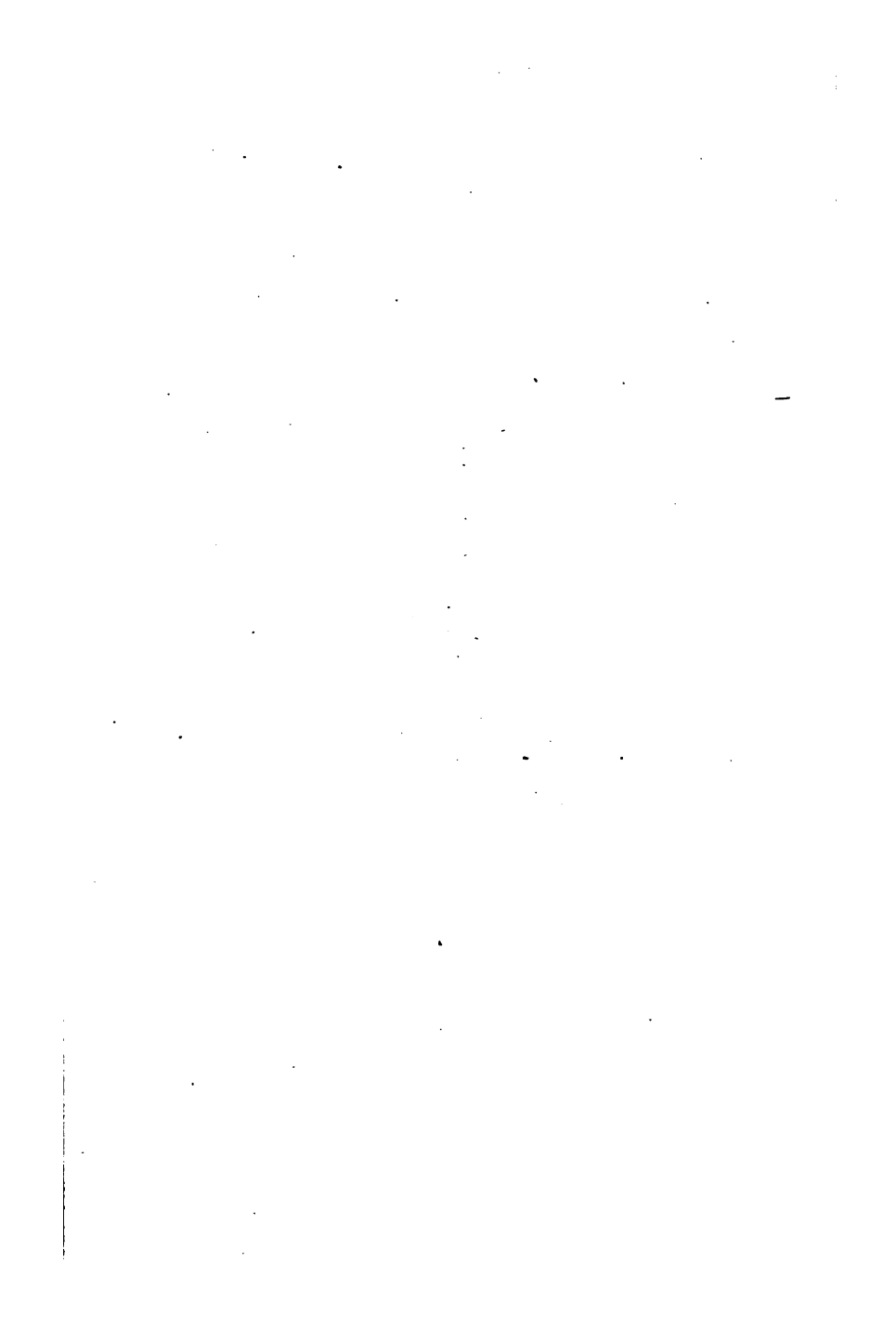
 usias (*ovola*) summus III, 323.

 verbenae et cespitis coli II, 363.
 villanus pollex III, 77.
 vincier IV, 388.
 vivere lupum I, 77.
 vivificare II, 399.
 vola I, 53.

 ysopus IV, 488.

III. INDEX CAPITUM.

	pag.
Incipit epistola Sexti Amarcii Galli Piosistrati ad Candidum	
Theopystium Alchimum	1
I, I. Epilogus de virtutibus patrum et posteriorum viciis	2
II. De eo quod avaricia leges et sanctiones subvertat	4
III. De eo quod libido maxime dominatur in hominibus	7
IV. Insectio in superbos	10
V. De diversis luxurie illecebris	13
VI. [De invidia]	17
II, I. De eo quod incarnatio Christi predicta sit in veteri testamento	21
II. De eo cur Dei filius incarnari voluerit	23
III. Confirmatio incarnationis dominice ex prophetarum testimonio	26
IV. Quod ineluctabilis sit Iudeorum duricia	31
V. De invidia hominum in homines	38
VI. De discordia et ira et quam utilis sit penitencia	40
III, I. De sobrietate et elemosinis faciendis	45
II. De eo quod valde resistendum sit libidini	51
III. De eo quod Deus humiles diligat et superbos contempnat	56
IV. De statu anime et excellentia carnis	59
V. De Eufonio docente quod omnia in caritate condita sint et in ea consistent omnia	65
VI. De incontinentia sacerdotum	68
VII. De eo quid sit sacerdotibus servandum quidve vitandum	73
IV, I. De eo quod fides sine operibus mortua sit	78
II. De XII lapidibus et misteriis eorum	81
III. De eo quod mundus sit contempnendus	84
IV. De eo quod non possit regnum celorum acquiri sine patientia	89
V. Oratio ad sanctam trinitatem et fides de resurrectione carnis	94
I. Index nominum	96
II. Index vocum rariorum et rerum	102

JAN 30 1983

DATE

DE

CANCELLED

~~JUN 19 1981~~

~~JUN 28 1981~~

DEC 29 1981

853791

CANCELLED

MLa 176.30
Sexti Amarcii Galli Piosistrata Ser
Widener Library 003865506

3 2044 088 818 778